

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**Tendrapportage Arbeidsmarkt Leraren
po, vo en mbo 2020**

Datum 8 december 2020

Onze referentie 26059103

Colofon

Directie

Kennis

Contact

Rijnstraat 50 | Den Haag
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag

-

Inhoud

Samenvatting—5

Inleiding—11

- 1 Ontwikkelingen in de werkgelegenheid per sector—14**
 - 1.1 Werkgelegenheid en leerling-leraar ratio—14
 - 1.2 Leraren en deeltijd—15
 - 1.3 Leeftijd leraren—17
 - 1.4 Vaste en tijdelijke contracten—20
 - 1.5 Personeel niet in loondienst (PNIL)—21

- 2 Ontwikkeling vacatures in het onderwijs—24**
 - 2.1 Aantal gevonden vacatures—24
 - 2.2 Het vervullen van vacatures—25

- 3 Eerste inzichten in de actuele tekorten bij het po—29**
 - 3.1 Opzet onderzoek en respons—29
 - 3.2 Tekorten: vacatures/vervangingen en verborgen vacatures/vervangingen—30
 - 3.3 Verschil tussen februari en oktober—33
 - 3.4 Onderverdeling verborgen vacatures—34
 - 3.5 Tekorten op stadsdeelniveau—35
 - 3.6 Tekorten in speciaal onderwijs—35
 - 3.7 Conclusie en nuancering resultaten—36

- 4 Ramingen over de arbeidsmarkt per sector: po, vo en mbo—38**
 - 4.1 Behoeftte aan leraren—38
 - 4.2 Ramingen primair onderwijs—39
 - 4.2.1 *Verwachte tekorten de komende jaren—40*
 - 4.2.2 *Tekorten per regio—42*
 - 4.2.3 *Achtergrond tekorten—43*
 - 4.2.4 *Combinatie met actuele tekorten—44*
 - 4.2.5 *(Voortgezet) speciaal onderwijs—45*
 - 4.2.6 *Schoolleiders—45*
 - 4.3 Ramingen Voortgezet Onderwijs—46
 - 4.3.1 *Verwachte tekorten de komende jaren—46*
 - 4.3.2 *Tekorten per regio—49*
 - 4.3.3 *Tekorten per vak—49*
 - 4.4 Ramingen Middelbaar Beroepsonderwijs—53
 - 4.5 Regionale rapportages po en vo—55

- 5 De lerarenopleidingen—56**
 - 5.1 Instroom in alle lerarenopleidingen—56
 - 5.2 De Pabo—57
 - 5.3 Lerarenopleiding HBO 2^e graads—59
 - 5.3.1 *Permanente tekortvakken—61*
 - 5.3.2 *Vakken met een afnemend tekort—62*
 - 5.3.3 *Vakken met een oplopend tekort—64*

- 6 Ontwikkelingen in de loopbaan van jonge leraren—66**
 - 6.1 Situatie een half jaar na afstuderen lerarenopleiding—66
 - 6.2 Aandeel afgestudeerden werkzaam in het onderwijs—67

6.3	Soort aanstelling starters—70
6.4	Uitval jonge leraren po—74
6.5	Uitval jonge leraren vo—75
7	Zij-instromers in beroep en opleiding—77
7.1	Zij-instromers in het beroep—77
7.2	Zij-instroom in de opleiding—78
7.3	Herkomst zij-instromers—80
8	Lessen en bevoegdheid in het vo—81
8.1	In het vo gegeven lessen—81
8.2	Bevoegdheid en onderwijssoort—83
8.3	Ontwikkeling bevoegdheid laatste jaren—84
8.4	Bevoegdheden voor verschillende vakken—86
9	Bevoegdheid in het po—88
10	Mobiliteit leraren—90
10.1	Aantallen overstappers naar andere sectoren—90
10.2	Mobiliteit binnen de sector—92
10.3	G5 en overstappers naar andere gemeente—94
10.4	Achtergrond uitstroom leraren po en vo—97
11	Samenhang ontwikkelingen primair onderwijs—98
11.1	Leerling-leraar ratio—98
11.2	Mobiliteit afgestudeerde leraren—101
11.3	De lerarenramingen—102
12	Verantwoording—104
12.1	Keuze onderwerpen in de Tendrapportage—104
12.2	Verantwoording gebruikte gegevens—104
12.3	Rapporten waar deze rapportage mede op is gebaseerd—106
13	Bijlagen uitkeringen, ziekteverzuim en cao's.—107
13.1	WW-uitkeringen—107
13.2	Ziekteverzuim—109
13.3	Arbeidsongeschiktheid—109
13.4	Stand van zaken cao's onderwijssectoren—111
13.5	Functiemix en Salarismix—111
14	Begrippenlijst—114

Samenvatting

In het afgelopen schooljaar 2019/20 waren de sectoren primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) gezamenlijk werkgever voor in totaal 257 duizend fte¹ waarvan 179 duizend fte aan leraren

In deze rapportage worden de belangrijkste, meest actuele cijfers over leraren en hun arbeidsmarkt op een rij gezet. Onderstaand wordt per sector een beknopte samenvatting van de gegevens gepresenteerd.

Primair onderwijs

In 2019/2020 werd er door 129 duizend leraren voor 93 duizend fte in het po gewerkt. Ondanks de daling van het aantal leerlingen is het aantal fte de laatste jaren met 1.400 gestegen.

Kenmerken van de banen

In het po werkt 15% van de leraren in een deeltijdbaan kleiner dan 0,5 fte. 35% werkt in een fulltimebaan van meer dan 0,8 fte. De gemiddelde leeftijd van leraren vertoont de laatste jaren een dalende lijn en ligt nu op 42,8 jaar.

De scholen besteden ruim 4% van het personeelsbudget aan personeel dat niet in loondienst is. Op basis van eerste onderzoeksresultaten wordt geschat dat ruim een derde van dit geld naar de inhuur van leraren gaat.

Vacatures

Het aantal vacatures dat afgelopen schooljaar voor leraren po op internet werd gevonden is nauwelijks hoger dan het jaar daarvoor. Wellicht is hier sprake van verzadiging (meer advertenties zetten heeft geen zin) en worden ook geregeld meer leraren gezocht door het zetten van een advertentie voor één leraar. 71% van de vacatures krijgt een respons van minder dan 5 kandidaten, 23% is na drie maanden niet vervuld. Het is dan ook niet verwonderlijk dat 56% van de vacatures door de scholen als moeilijk vervulbaar wordt aangeduid.

Dynamiek in de grote steden

Bij scholen in Almere, Den Haag, Rotterdam en Utrecht is in maart van dit jaar onderzocht wat hun actuele tekorten waren begin februari (Amsterdam heeft hier ook onderzoek naar gedaan, maar op een andere manier), dit onderzoek is recent in oktober herhaald. Hieruit kwam dat tussen de 1,6% en 3,5% van de reguliere en vervanging vacatures open stond in februari 2020. In oktober 2020 ging het om aandelen tussen de 0,9% en 1,9%. Als hier de verborgen vacatures bij worden opgeteld ontstaat een ander beeld. Verborgen vacatures zijn werkplekken voor leraren die op een voor de school ongewenste manier zijn ingevuld, bijvoorbeeld door een interne medewerker (intern begeleider of directeur) die taken er bij krijgt of het inhuren van een onbevoegde en/of externe kracht. Met de verborgen vacatures meegerekend komen de steden gezamenlijk in februari op een tekort van 12% van de fte en in oktober op een tekort van 9% van de fte. De daling van februari naar oktober lijkt in ieder geval deels een effect van de corona crisis. De scholen melden dat minder leraren vertrekken naar andere scholen en ook minder

¹ Fte=full time equivalent, oftewel voltijds eenheid. 1 fte is het aantal uur dat een volledige baan beslaat. Door in fte te rekenen wordt de hoeveelheid gewerkte uren weergegeven, onafhankelijk van het feit of mensen die deze uren werken deeltijdbanen hebben.

vaak naar een baan buiten het onderwijs. Het is nog niet duidelijk of dit een tijdelijke effecten is en of er sprake is van seizoensinvloeden tussen beide metingen.

Verwachte tekorten

De ramingen voor toekomstige tekorten geven een beeld met twee gezichten. Enerzijds is het goed nieuws dat de verwachte toename van de tekorten minder is dan afgelopen jaar werd verwacht, maar anderzijds is er nog steeds sprake van een oplopend tekort en daarmee reden voor zorg.

De verwachting voor 2025 is dat er bovenop het huidige tekort 1.440 fte extra tekort zal zijn. Vorig jaar was de vijfjaars verwachting een toename van het tekort met 1.910, wat een afname in de vijfjaars verwachting met 460 fte betekent. Op de lange termijn is er een groter verschil te zien. Tegen 2030 werd in de vorige raming nog een toename van het tekort met 10 duizend fte verwacht, nu ligt dat beneden de 6 duizend fte. De grootste tekorten worden nog steeds in de grote steden en het westen van het land verwacht.

Zij-instroom

Dat de verwachte toename van de tekorten minder hoog is in het po is voor een groot deel te danken aan de enorme groei van de zij-instroom in het beroep, van bijna niets in 2016 naar 824 leraren die in het schooljaar 2019 instroomden. Ook de sterk groeiende zij-instroom in de Pabo zorgt waarschijnlijk voor een toename van de aanwas van nieuwe leraren in de toekomst. Dat de voorspelde tekorten nog steeds hoog zijn komt mede doordat de leerlingenraming een grotere toename van leerlingen laat zien dan eerder verwacht, waardoor de vraag naar leraren groter wordt.

Pabo

De instroom op de Pabo is in 2015 flink gedaald met de invoering van toegangstoetsen en de dreigende langstudeer boete. Daarna is een stijgende trend ingezet, waarbij inmiddels het niveau van 2014 weer is gehaald. Naar verwachting wordt dit in 2020 flink overtroffen. Oorspronkelijk waren vooral de instroom vanuit mbo en ook havo flink gedaald. Beiden zijn sindsdien ieder jaar weer aan het stijgen. Sinds de invoering van de toegangstoetsen is de doorstroom van het eerste naar volgende jaren aanzienlijk verbeterd.

Jonge leraren

Pas afgestudeerde leraren krijgen weer in grotere mate dan voorheen een baan in het onderwijs, vaker een grote aanstelling en ook weer vaker een vast contract. Allemaal passend bij het huidige lerarentekort.

Mobiliteit

Leraren worden steeds mobieler. Een grote overstap van po leraren naar het vo is daarbij niet aan de orde, procentueel stappen er meer leraren van het vo naar het po over dan omgekeerd. Een overstap naar een andere school komt wel steeds vaker voor. Dat komt jaarlijks nu bij ongeveer 10% van de leraren voor. Voor de G5 (G4 + Almere) betekenen deze verhuizingen dat zij stelselmatig leraren aan andere gemeenten verliezen. In de periode 2015-2019 zijn er in totaal ruim duizend leraren meer van de G5 naar andere gemeenten overgestapt dan omgekeerd. Zoals gemeld geven de scholen in de grote steden aan dat dit momenteel minder voorkomt als effect van de corona crisis.

Tekort vooral in de grote steden

In het laatste hoofdstuk van deze rapportage worden enkele gegevens gecombineerd. Het gaat hier om de ontwikkeling van de leerling-leraar ratio de laatste jaren per arbeidsmarktregio, recente en verwachte ontwikkelingen in de

aantallen leerlingen en geconstateerde verhuisbewegingen van afgestudeerden van de Pabo. Samen met de leraren ramingen ontstaat het beeld dat het lerarentekort extra hard aankomt in de grote steden. Vandaar ook de specifieke aanpak via de convenanten Noodplannen G5 met als inzet de problematiek van het huidige en te verwachte tekort aan te pakken.

Voortgezet onderwijs

In 2019/2020 werd er door 75 duizend leraren voor 60 duizend fte in het vo gewerkt. Mede door de leerling daling is het aantal fte leraren met zo'n 1.200 gedaald in de laatste twee jaar. Deze daling gaat procentueel minder snel dan de leerling daling.

Kenmerk banen

In het vo werkt 8% van de leraren in een deeltijdbaan kleiner dan 0,5 fte. 63% werkt in een fulltimebaan van meer dan 0,8 fte. De gemiddelde leeftijd van leraren vertoont de laatste jaren een dalende lijn en ligt nu op 43,9 jaar. De scholen besteden bijna 4% van het personeelsbudget aan personeel dat niet in loondienst is. Op basis van eerste onderzoeksresultaten wordt geschat dat ruim een derde van dit geld naar de inhuur van leraren gaat.

Vacatures

Het aantal vacatures dat afgelopen jaar voor leraren vo op internet werd gevonden is flink hoger dan het jaar daarvoor. Vermoedelijk heeft de stijging met toenemende tekorten te maken. 39% van de vacatures krijgt een respons van minder dan 5 kandidaten, 9% is na drie maanden niet vervuld. In het vo wordt 37% van de vacatures door de scholen als moeilijk vervulbaar aangeduid.

Verwachte tekorten

De ramingen voor toekomstige tekorten geven een ander beeld dan in het po. In het po is de verwachting dat de tekorten eerst langzaam en dan sneller stijgen, in het vo gaan we juist uit van een snelle stijging die in latere jaren zal afvlakken. Een belangrijke reden voor deze afvlakking is gelegen in de leerlingen daling in het vo, terwijl er in het po op termijn sprake is van een leerlingen stijging.

Als we 5 jaar vooruit kijken zien we in het vo voor 2025 een verwachting van 1.263 fte tekort bovenop de huidige tekorten. In de vorige raming was de vijfjaars verwachting (toen voor 2024) iets hoger met een toename van 1.323 fte.

Tegen 2030 werd in de vorige raming nog een toename van het tekort met 1.700 fte verwacht, nu ligt dat op 1.650 fte. Zoals gezegd zal de snelle stijging van de tekorten over enkele jaren afvlakken.

Verschillen per vak

In het vo is in mindere mate sprake van regionale verschillen in de tekorten en grote steden problematiek (al zal het westen er iets meer last van hebben), de grote verschillen zijn bij de vakken te vinden. Dat is ook te zien aan de mate waarin vakken nu onbevoegd worden gegeven, wat een indicatie van tekorten is. Als de gegevens over onbevoegd gegeven lessen gecombineerd worden met de ramingen voor de komende jaren dan kan de volgende indeling voor de hoofdvakken worden gemaakt:

- Permanente tekortvakken: Informatica, Natuurkunde, Scheikunde, Wiskunde, Techniek en Gezondheidszorg en Welzijn.
- Vakken met een afnemend tekort: Nederlands, Economie en Maatschappijleer. Ook bij Engels, Biologie, Aardrijkskunde en

CKV/Kunstvakken neemt het tekort af, maar bij aanvang is het tekort hier lager;

- Vakken met een oplopend tekort: Duits, Frans en Klassieke Talen;
- De vakken met permanent lage tekorten: Geschiedenis, Levensbeschouwing, Lichamelijke Opvoeding, Overige Vakken.

Lerarenopleiding

De totale instroom in de tweedegraads lerarenopleiding op het HBO is de laatste jaren iets teruggelopen. Gezien de spreiding van de tekorten is belangrijker hoe dit zich vertaalt naar de verschillende vakken. Daarbij lijken vooral de tekortvakken Wiskunde en Frans geconfronteerd te worden met een dalende instroom in de lerarenopleiding.

Onbevoegd gegeven lessen

Het percentage onbevoegd gegeven lessen is net als de laatste jaren weer iets gedaald, het ligt nu op 4,0%. Zoals elk jaar is dit percentage in het vmbo iets hoger en bij het vwo en de havo wat lager. Ook het percentage bevoegd gegeven lessen is licht gedaald. Dit komt omdat het percentage benoembaar gegeven lessen is gestegen naar 8,5%. Bij benoembaar gaat het om lessen gegeven door leraren die nog niet de bevoegdheid hebben deze lessen te geven maar dat wel mogen doen, bijvoorbeeld omdat zij daarvoor in opleiding zijn.

Overigens gaat het bij het merendeel van de onbevoegd gegeven lessen om iemand die wel een lesbevoegdheid heeft, maar dan in een ander vak, een andere graad of een andere onderwijssoort.

De hoogste percentages onbevoegd gegeven lessen zijn te vinden bij Techniek, het combinatie vak Natuurkunde/Scheikunde, Maatschappijleer, en Wiskunde. Ook de (qua lessen) grote vakken Engels en Nederlands kennen een iets hoger dan gemiddeld percentage onbevoegd gegeven lessen.

In het vmbo zijn er ook beroepsgerichte vakken. Daarvoor is gemiddeld een wat hoger percentage onbevoegd gegeven lessen te zien. Bij deze vakken dient bedacht te worden dat ze landelijk gezien vaak een relatief kleine omvang hebben, wat het vinden van een docent met een specifieke bevoegdheid voor dit vak kan bemoeilijken.

Jonge leraren

Het aandeel van de afgestudeerden dat een jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs is gegroeid in de afgelopen 5 jaar, al verschilt dit wel per vak. Per saldo ligt het zogenaamde beroepsrendement voor degenen die van de tweedegraads lerarenopleiding afstudeerden in 2018 voor de exacte vakken vrijwel even hoog als voor degenen die afstudeerden in 2013 (maar hier had men al de hoogste percentages: rond de 85%). Bij de overige vakken is in deze periode een toename waarneembaar, variërend van 5 procentpunten voor de talen tot 19 procentpunten voor de technische en de verzorgende vakken.

Bij de universitaire lerarenopleiding is het beroepsrendement een jaar na afstuderen het hoogst bij de talen (gemiddeld 80%), gevolgd door de exacte vakken en de economische vakken.

Afgestudeerden van de lerarenopleiding kregen in het vo al in verreweg de meeste gevallen een reguliere baan (in tegenstelling tot een vervangingsbaan), daar is weinig verandering in gekomen. Pas afgestudeerde leraren krijgen weer in iets grotere mate dan voorheen een baan met (uitzicht op) een vast contract.

Zij-instroom

De zij-instroom in het beroep speelt momenteel een kleinere rol dan in het po. In het vo gaat het de laatste jaren om ongeveer 150 leraren per jaar. Hierbij blijken zij-instromers vaker in de tekortvakken in te stromen.

Mobiliteit

Ook voor het vo geldt dat er procentueel gezien weinig leraren overstappen naar een andere onderwijssoort. Jaarlijks gaat dat om ongeveer 1% van de leraren, waarvan ongeveer 60% naar het mbo gaat en 40% naar het po. De mobiliteit van leraren tussen scholen neemt in het vo de laatste jaren enigszins toe, maar ligt met jaarlijks 5% van de leraren op de helft van het niveau van het po. In het po zagen we dat de G5 jaarlijks per saldo leraren verliezen aan de overige gemeenten. In het vo was dat enkele jaren geleden ook zo, maar recentelijk is dit omgekeerd, van schooljaar 2018/19 op schooljaar 2019/2020 leverde de verhuizingen van school de G5 in totaal 60 extra leraren op.

Middelbaar Beroepsonderwijs

In 2019/2020 werd er door 33 duizend leraren voor 27 duizend fte in het mbo gewerkt. Het aantal fte leraren is met zo'n 600 gestegen in de laatste twee jaar. Doordat het aantal leerlingen daalde, daalde het gemiddeld aantal leerlingen per fte de laatste twee jaar van 18,3 naar 18,0.

Kenmerken van de banen

In het mbo werkt 7% van de leraren in een deeltijdbaan kleiner dan 0,5 fte. 64% werkt in een fulltimebaan van meer dan 0,8 fte. De gemiddelde leeftijd van leraren vertoont de laatste jaren een duidelijk dalende lijn en ligt nu op 46,7 jaar (voor 2015 lag dit nog een aantal jaar rond de 48,5).

De scholen besteden ruim 7% van het personeelsbudget aan personeel dat niet in loondienst is. Dit percentage is de laatste drie jaar aan het dalen.

Vacatures

Het aantal vacatures dat afgelopen jaar voor leraren mbo op internet werd gevonden is hoger dan het jaar daarvoor. Vermoedelijk heeft de stijging met toenemende krapte te maken. 27% van de vacatures krijgt een respons van minder dan 5 kandidaten, 8% is na drie maanden niet vervuld. In het mbo wordt 30% van de vacatures door de scholen als moeilijk vervulbaar aangeduid.

Ramingen

Ramingen voor toekomstige tekorten zijn voor het mbo lastiger te maken. Deels heeft dat te maken met het open karakter van de arbeidsmarkt voor leraren in het mbo, waarbij veel mensen vanuit het bedrijfsleven worden aangetrokken. Daarnaast zijn er geen bestanden beschikbaar met de lessen die mensen geven, waardoor een uitsplitsing van gegevens naar vakken niet mogelijk is. Vooral nog is de verwachting dat het mbo problemen kan krijgen met vakken waarin op het vo problemen zijn en op specifieke technische vakken waarbij met de markt moet worden geconcurrereerd. In het algemeen worden op het mbo geen grote problemen met tekorten verwacht.

Leeftijd leraren

Omdat mbo leraren vaak uit andere arbeidsmarktsectoren afkomstig zijn is de leeftijd van deze leraren relatief hoog. Door de leeftjidsverdeling van docenten in het mbo worden de komende jaren veel pensioneringen verwacht waardoor nieuw personeel nodig is. Door de verwachte daling van leerlingen wordt echter ook de

vraag naar leraren kleiner. Vooralsnog ziet het er naar uit dat het mbo kan voorzien in de benodigde leraren. Wel zullen voor vakken waarvoor de tekorten toenemen in het vo ook in het mbo problemen worden ervaren, alsmede voor specialistische technische vakken.

Zij-instroom in het beroep

Een positief punt dat het vermelden waard is, is dat het aantal zij-instromers in het beroep leraar in het mbo de afgelopen jaren flink toeneemt. Van 200 in 2013 is dat aantal inmiddels gestegen naar 760 leraren die in 2019 instroomden.

Jonge leraren

Ook in het mbo zijn de vaste aanstellingen voor net afgestudeerden van de lerarenopleiding toegenomen (van 26% naar 41%). Tijdelijke aanstellingen zonder vooruitzicht op vast zijn licht afgenomen, de flexibele contracten zijn na een dip in 2019 weer op het niveau van 2015 (10%).

Mobiliteit

Als we naar de mobiliteit kijken zien we dat ongeveer 1,4% van de mbo leraren jaarlijks overstapt naar het vo. Dat komt neer op ruim 300 leraren. Daar tegenover staat dat jaarlijks ruim 400 leraren van het vo de omgekeerde overstap maken. Tussen het mbo en het po liggen de overstapcijfers nog lager, zo'n 150 leraren uit het po stappen jaarlijks over naar het mbo en zo'n 50 leraren maken de omgekeerde overstap. Daarmee ontvangt het mbo van beide sectoren jaarlijks netto 100 leraren meer dan men er kwijt raakt.

Overstappen naar een andere school binnen de sector komt binnen het mbo veel minder voor dan bij de andere sectoren. Bij het mbo gaat dit jaarlijks om ongeveer 1% van de leraren (tegen 5% in het vo en 10% in het po).

Rapporten

De rapporten waar deze rapportage op is gebaseerd (naast eigen analyses van DUO gegevens) zijn te vinden op: www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

Inleiding

De Trendrapportage Arbeidsmarkt Leraren bevat de meest actuele gegevens rond de arbeidsmarkt voor leraren in het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Scholen en hun besturen zijn weliswaar verantwoordelijk voor het rekruteren van leraren om het onderwijs te geven, OCW voelt zich ook verantwoordelijk voor de arbeidsmarkt voor leraren als geheel. Niet voor niets worden er op dit gebied door het ministerie in nauwe samenspraak met alle betrokkenen in de betreffende onderwijssectoren en met grote gemeenten veel beleidsinspanningen gepleegd.

Over deze beleidsinspanningen gaat de Trendrapportage nadrukkelijk niet, hiervoor wordt verwezen naar de Lerarenbrief waar deze rapportage een bijlage bij is. In deze trendrapportage presenteert het Ministerie van OCW een feitelijk en cijfermatig overzicht over de arbeidsmarkt van leraren. Deels is dit een samenvatting van relevante gegevens uit enkele in opdracht van OCW uitgevoerde monitoronderzoeken die tegelijk hiermee verschijnen. Daarnaast worden verschillende analyses getoond die op DUO gegevens zijn uitgevoerd en worden actuele cijfers uit andere bronnen opgenomen.

Urgentie van het monitoren

Het ministerie van OCW laat verschillende monitor onderzoeken uitvoeren om een vinger aan de pols te houden op het gebied van de arbeidsmarkt voor leraren. Daarnaast monitort OCW ook zelf de stand van zaken rondom de arbeidsmarkt voor leraren aan de hand van beschikbaar cijfermateriaal. De naam Trendrapportage betekent ook dat de meest recente cijfers in perspectief worden gezet en worden vergeleken met afgelopen jaren om eventuele ontwikkelingen op het spoor te komen. Deze ontwikkelingen kunnen aangeven in hoeverre bestaand beleid werkt, maar ook aanleiding zijn om het beleid bij te sturen of nieuw beleid te ontwikkelen.

De rapportage is bedoeld om de Tweede Kamer te informeren over de belangrijkste ontwikkelingen, maar daarnaast ook als naslagwerk voor het onderwijsveld en andere belangstellenden die de gegevens van de verschillende rapporten en analyses hier in handzaam formaat kunnen lezen. Veel cijfers hebben een jaarcyclus en zullen daarom nog enige tijd de meest actuele gegevens beschikbaar zijn. Waar dat niet zo is wordt verwezen naar de website www.Onderwijsincijfers.nl waarop door OCW, in samenwerking met DUO en het CBS, de meest actuele cijfers worden bijgehouden over onder andere de arbeidsmarkt voor leraren.

Uitgangspunt bij het opstellen van gegevens

Om scholen en leraren zo veel mogelijk te ontlasten wordt voornamelijk gewerkt met registerdata en openbare bronnen. Waar dit niet mogelijk was, is op zo efficiënt mogelijke wijze gegevens verzameld via internet bevestigingen. Naast het voorkomen van bevestigingslast hebben registerdata als groot voordeel dat er geen sprake is van non respons die de resultaten minder betrouwbaar kan maken. Een nadeel is dat registerdata per definitie enige tijd achter lopen op de actualiteit, waardoor de meeste gegevens over afgelopen schooljaar gaan.

Dat betekent ook dat in deze rapportage het woord corona weinig voor zal komen. Ongetwijfeld zal de huidige crisis gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt voor leraren. Maar wat die gevolgen precies zullen zijn kunnen we nu nog niet duiden.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk worden de feitelijke gegevens over personeelsaantallen en achtergrondgegevens van de aanstellingen van leraren weergegeven, gebaseerd op gegevens uit de personeelsbestanden waar DUO over beschikt.

Hoofdstuk twee behandelt het onderzoek Arbeidsmarktbarometer dat Ecorys en Dialogic in opdracht van OCW hebben verricht, over de vacatures die afgelopen schooljaar online stonden. Deze vacatures zijn van internet verzameld waarna aanvullend een enquête is uitgezet onder scholen die de vacature hadden geplaatst, onder andere over de mate waarin deze vervuld zijn.

Hoofdstuk drie levert de eerste inzichten in actuele tekorten in het primair onderwijs. De basis hiervoor vormt een meting die door de schoolbesturen in Almere, Den Haag, Rotterdam en Utrecht is verricht. Het gaat hier om actuele gegevens van februari en oktober 2020.

In hoofdstuk vier worden de jaarlijkse arbeidsmarkttramingen van CentERdata behandeld. Hier wordt voor de onderwijssectoren voorspeld hoe het lerarentekort zich gaat ontwikkelen en waar de meeste problemen worden verwacht.

Hoofdstuk vijf laat zien wat de ontwikkelingen zijn bij de lerarenopleidingen. Aan de hand van DUO gegevens wordt gekeken naar aantallen diploma's, instroom in de opleiding en doorstroom op de opleiding.

In hoofdstuk zes komen de jonge leraren aan bod. Voornamelijk aan de hand van de Loopbaanmonitor van CentERdata en Mooz wordt inzicht gegeven in de ontwikkelingen van recent afgestudeerden van de lerarenopleiding op de onderwijsarbeidsmarkt. Tevens worden hier gegevens weergegeven over de uitval van jonge leraren op basis van de DUO-bestanden.

In hoofdstuk zeven worden de zij-instromers in het beroep leraar geanalyseerd. Uitgangspunt hiervoor is de aanvraag van subsidie voor zij-instroom door de werkgevers van de zij-instromer, het schoolbestuur, gekoppeld aan andere bij DUO beschikbare gegevens. Tevens komt de zij-instroom in de (reguliere) lerarenopleidingen aan bod, eveneens gebaseerd op DUO-gegevens. Tenslotte wordt op basis van CBS-gegevens inzicht gegeven waar de zij-instromers vandaan komen.

De verschillende vakken in het voortgezet onderwijs en de mate waarin deze bevoegd worden gegeven wordt in hoofdstuk acht behandeld. Dit is een weergave van het onderzoek IPTO van CentERdata.

Aanvullend hierop wordt in hoofdstuk negen aandacht besteed aan de mate waarin in het primair onderwijs bevoegd les wordt gegeven, op basis van DUO gegevens.

In hoofdstuk tien wordt aandacht besteed aan de mobiliteit van leraren. Met gebruikmaking van DUO gegevens wordt nagegaan in welke mate leraren overstappen naar andere onderwijssoorten en hoe vaak ze overstappen naar een andere school. Hierbij wordt tevens nagegaan wat dit voor de G5 betekent.

In hoofdstuk elf wordt de samenhang van enkele gegevens in het primair onderwijs bekeken op basis van analyses van DUO-gegevens. Hier wordt dieper ingegaan op de ontwikkeling van de leerling-leraar ratio in verschillende regio's. Tevens wordt

via de Loopbaanmonitor gekeken naar de mobiliteit van jonge leraren tussen regio's. Tot slot worden de lerarenramingen nog eens beschouwd met extra analyses op de regionale ontwikkeling van de omvang van de leerling populatie.

In hoofdstuk twaalf is een verantwoording opgenomen over de gebruikte gegevens in deze rapportage.

Aan het eind wordt in hoofdstuk dertien als bijlage enkele zaken opgenomen die jaarlijks aan de Tweede Kamer worden gemeld. Het gaat daarbij om uitkeringen voor werkloosheid en arbeidsongeschiktheid, het ziekteverzuim, de stand van zaken van geldende cao's en een overzicht van de stand van zaken van de functie- en salarismix.

Hoofdstuk veertien bevat tenslotte een begrippenlijst van gebruikte termen en afkortingen.

1 Ontwikkelingen in de werkgelegenheid per sector

In het afgelopen schooljaar 2019/20 waren de sectoren primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) gezamenlijk werkgever voor in totaal 257 duizend fte² waarvan 179 duizend fte aan leraren. Twee kanttekeningen hierbij:

- Het gaat om de gegevens van werkzame personen exclusief vervangers (omdat er anders een dubbeltelling voor de werkgelegenheid plaats zou vinden).
- De gegevens zijn aan DUO verstrekt uit de salarissystemen van de scholen. Dit betekent dat gegevens over payrollers, uitzendkrachten, andere ingeleende krachten en zzp-ers ontbreken, aangezien deze op een andere manier betaald worden. Zie hiervoor paragraaf 1.5.

1.1 Werkgelegenheid en leerling-leraar ratio

In de onderstaande tabel wordt weergegeven hoeveel fte (=voltijdseenheden) de instellingen in het po, vo en mbo de afgelopen drie jaar in dienst hadden voor de verschillende functies.

Tabel 1.1 FTE onderwijsgevend personeel werkzaam in de sectoren schooljaren 2017/19, 2018/19 en 2019/2020 peildatum 1 oktober 2019 (Bron: DUO)

X 1.000 fte	PO			VO			MBO		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Directie	8,4	8,2	8,1	2,8	2,8	2,8	0,8	0,8	0,8
Onderwijsgevend personeel	91,6	93,1	93,0	61,1	60,5	59,9	25,9	26,2	26,5
Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	21,0	23,9	25,9	20,5	20,6	20,9	17,8	18,1	17,9
Leraren in opleiding (LIO)	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2
Onbekend	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,8	0,7	0,7
Totaal	121,2	125,5	127,3	84,8	84,3	84,0	45,4	46,0	46,1

In het primair onderwijs is de toename van fte onderwijsgevend personeel over de afgelopen twee jaar opvallend, gezien het feit dat er nog steeds op landelijke schaal sprake is van leerlingendaling. Ook is een forse toename van het ondersteunend personeel te zien met 23% in twee jaar. Deze stijging is toe te wijzen aan de gelden die scholen toegekend hebben gekregen voor de bestrijding van de werkdruk bij leraren. De reeds jaren geleden ingezette trend van een afname van directie functies blijft zich doorzetten.

In het voortgezet onderwijs is sprake van een lichte afname van onderwijsgevend personeel over de twee schooljaren, wat is terug te voeren op de daar inmiddels ingezette leerlingendaling. Wel is het onderwijsondersteunend personeel licht gestegen. In het middelbaar beroepsonderwijs is een lichte toename van onderwijsgevend personeel te zien, terwijl het onderwijsondersteunend personeel constant blijft.

² Fte=full time equivalent, oftewel voltijds eenheid. 1 fte is het aantal uur dat een volledige baan beslaat. Door in fte te rekenen wordt de hoeveelheid gewerkte uren weergegeven, onafhankelijk van het feit of mensen die deze uren werken deeltijdbanen hebben.

In het po en vo zijn de aantallen fte leraren vrij direct gekoppeld aan de leerlingaantallen. Dit blijkt uit de verhouding tussen aantallen leerlingen en aantal fte docenten. Voor deze ratio's geldt eveneens dat de flexibel ingehuurde krachten in de berekening ervan ontbreken. Voor het mbo is de koppeling iets minder direct, omdat hier ook nog de verhouding tussen bbl en bol een rol speelt.

Tabel 1.2 Aantal leerlingen per FTE leraar in de sectoren 2017-2019, peildatum 1 oktober 2019 (Bron: www.onderwijsincijfers.nl)³

Ratio	PO			VO			MBO		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Leerling-leraar ratio	16,5	16,2	16,1	15,4	15,3	15,2	18,3	18,2	18,0

In alle drie de sectoren is een constante daling van de leerling-leraar ratio te zien, wat betekent dat er meer fte leraren per leerling beschikbaar is.

1.2 Leraren en deeltijd

De personeelssterkte kan ook ingevuld worden met het aantal personen dat werkzaam is. Dat levert voor afgelopen schooljaar de volgende resultaten op:

Tabel 1.3 Personen werkzaam in de sectoren po, vo en mbo, schooljaar 2019/20 peildatum 1 oktober 2019 (Bron: DUO)

X 1.000 personen	PO	VO	MBO	Totaal
Directie	8,9	2,9	0,9	12,7
Onderwijsgevend personeel	128,5	75,3	33,2	237,0
Onderwijsondersteunend personeel (OOP/OBP)	40,1	27,5	22,6	90,2
Leraren in opleiding (LIO)	0,5	0,5	0,3	1,3
Onbekend	0,1	0,1	1,0	1,2
Totaal	178,1	106,3	57,9	342,3

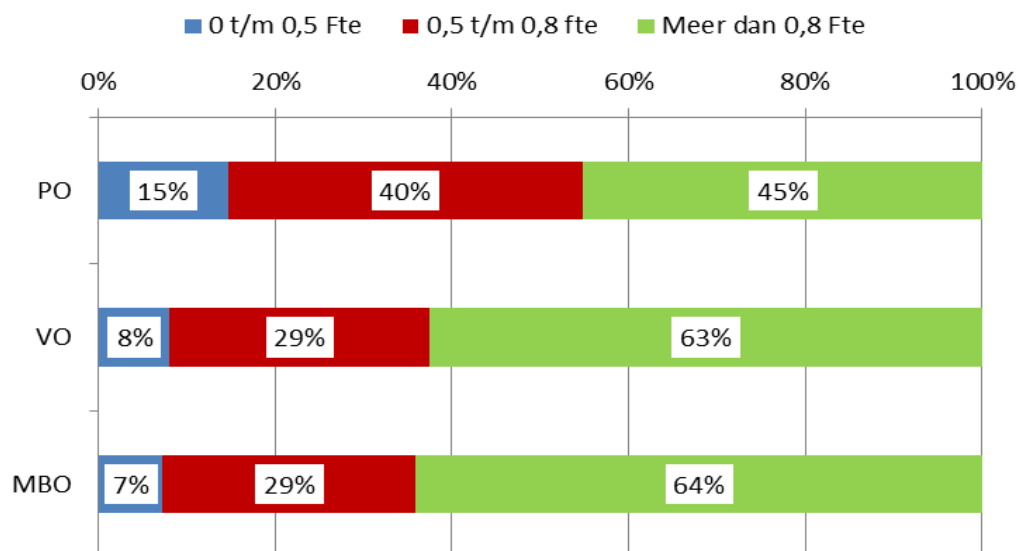
In het onderwijs is er relatief vaak sprake van deeltijdwerk. De 179 duizend fte aan onderwijsgevend personeel in de drie sectoren wordt door 237 duizend mensen ingevuld.

Het (primair) onderwijs staat bekend als een sector waarin relatief veel in deeltijd wordt gewerkt. Onderstaand een grafiek met gegevens over de mate waarin mensen in deeltijd werken. Hiervoor is een (standaard) onderverdeling gebruikt met:

- Kleine deeltijdbaan (0-0.5fte)
- Grote deeltijdbaan (0.5-0,8 fte)
- Voltijdbaan (> 0,8 fte)

³ De leerling-leraar ratio is niet hetzelfde als de groeps grootte. In het basisonderwijs wordt met steekproeven jaarlijks de groeps grootte gemeten. In 2019 was de gemiddelde groeps grootte 22,6 leerlingen (in 2018 was dit 23,0 en in 2017 was het 23,1). Bron: Kamerstuk 31293-521.

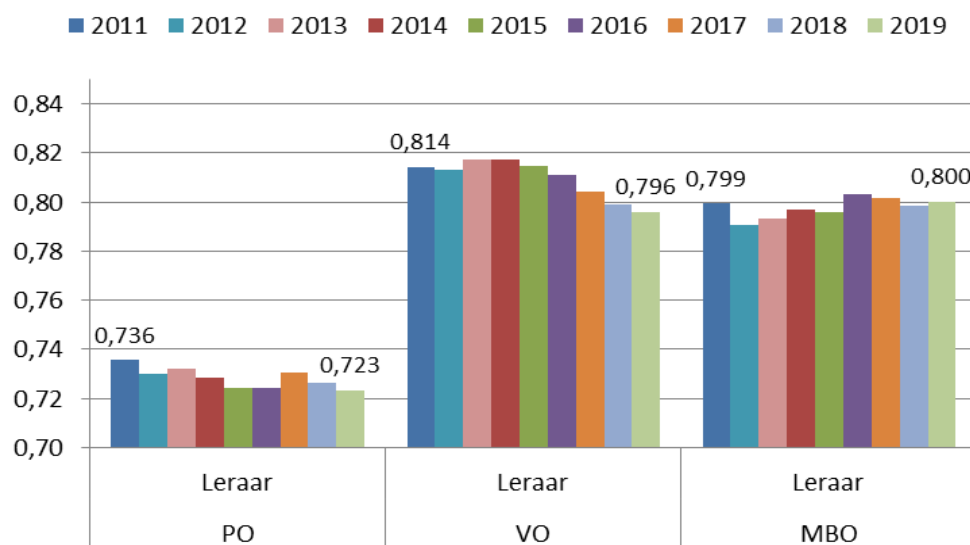
Figuur 1.1 Percentage leraren met kleine deeltijdbaan, grote deeltijdbaan en volledige aanstelling, per onderwijssoort op 1 oktober 2019 (Bron: DUO)

De gegevens over deeltijdbanen zijn vrijwel hetzelfde als vorig jaar. In het primair onderwijs werkt één op de zeven leraren in een kleine deeltijdbaan. Bijna de helft heeft een voltijdsbaan (was in 2018 48%, in 2019 45%). Het aandeel personen met een kleine deeltijdbaan is in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs de helft van dat in het primair onderwijs. In deze onderwijssoorten werkt bijna twee derde van de leraren in een full time baan. De verschillen in aanstellingsomvang zijn deels terug te voeren tot het feit dat er in het po procentueel beduidend meer vrouwen werken dan in het vo en mbo.

In de volgende figuur is de gemiddelde aanstellingsomvang van leraren in de drie onderwijssoorten weergegeven door de jaren heen.

Figuur 1.2 Gemiddelde omvang aanstelling leraren in fte per onderwijssoort op 1 oktober 2011-2019 (Bron: DUO)

In het primair onderwijs is een gestage daling van de deeltijdfactor te zien, die in 2017 een stijging vertoont en daarna weer daalt. Het vo laat vanaf 2014 een

gestage daling zien. In het mbo is er echter sprake van een stijging in de periode 2012-2016 waarna de deeltijdfactor vrij constant blijft.

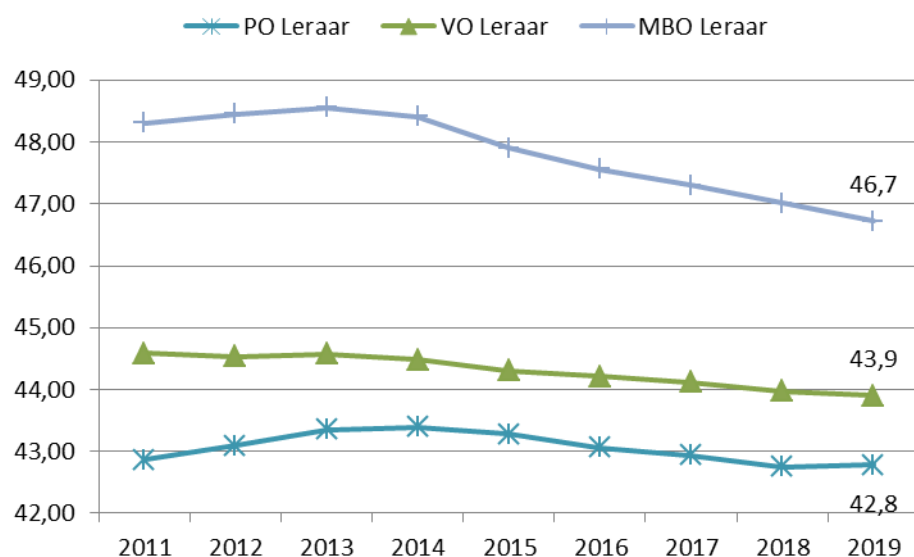
De algehele trend is dat de deeltijdfactor in het po en vo over de afgelopen periode is afgenomen en die in het mbo constant is gebleven.

Voor het po en vo is in ieder geval een gedeeltelijke verklaring dat de uitstroom voor een groot deel uit pensioen bestaat, waaronder zich relatief veel mannen met grote aanstellingen bevinden. Bij de instroom bevindt zich een hoger percentage vrouwen, die gemiddeld een kleinere aanstelling hebben dan mannen.

1.3 Leeftijd leraren

De afgelopen jaren is vaak gesproken over de vergrijzing van de Nederlandse beroepsbevolking. Voor de Nederlandse beroepsbevolking in zijn algemeen geldt dat de gemiddelde leeftijd al jaren aan het toenemen is en momenteel op 42 jaar ligt⁴. Onderstaand de gemiddelde leeftijd van leraren in de afgelopen jaren

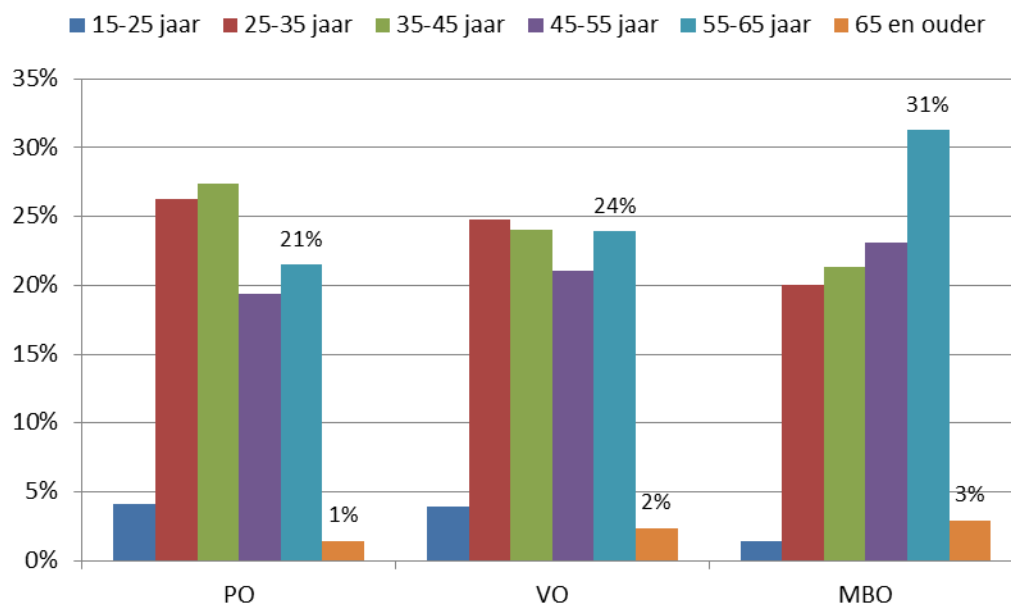
Figuur 1.3 Gemiddelde leeftijd in jaren van leraren po, vo en mbo per 1 oktober, 2011 tot en met 2019 (Bron: DUO)

Voor het onderwijs geldt nog steeds de conclusie dat de gemiddelde leeftijd van leraren hoger ligt dan de gemiddelde leeftijd van de beroepsbevolking. De cijfers van de meest recente jaren laten echter zien dat bij alle drie de onderwijssoorten die hier behandeld worden de vergrijzing al jaren is omgezet in een daling van de gemiddelde leeftijd. Om na te gaan in hoeverre het onderwijs de komende tijd rekening moet houden met pensionering van leraren is de verdeling van leraren over verschillende leeftijdsgroepen van belang. Onderstaand deze verdeling voor de drie onderwijssoorten in 2019.

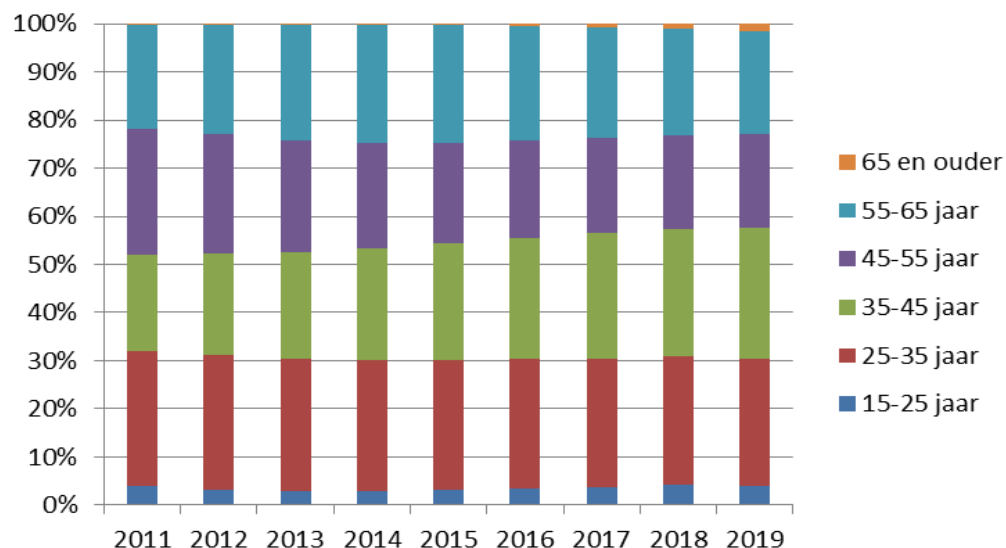
⁴ Duiding Arbeidsmarktontwikkelingen, UWV, 2020.
https://www.uwv.nl/overuwv/Images/uwv_duiding_arbeidsmarktontwikkelingen_jan_2020.pdf

Figuur 1.4 Verdeling over leeftijdsgroepen leraren po, vo en mbo schooljaar 2019/2020 (Bron: DUO)

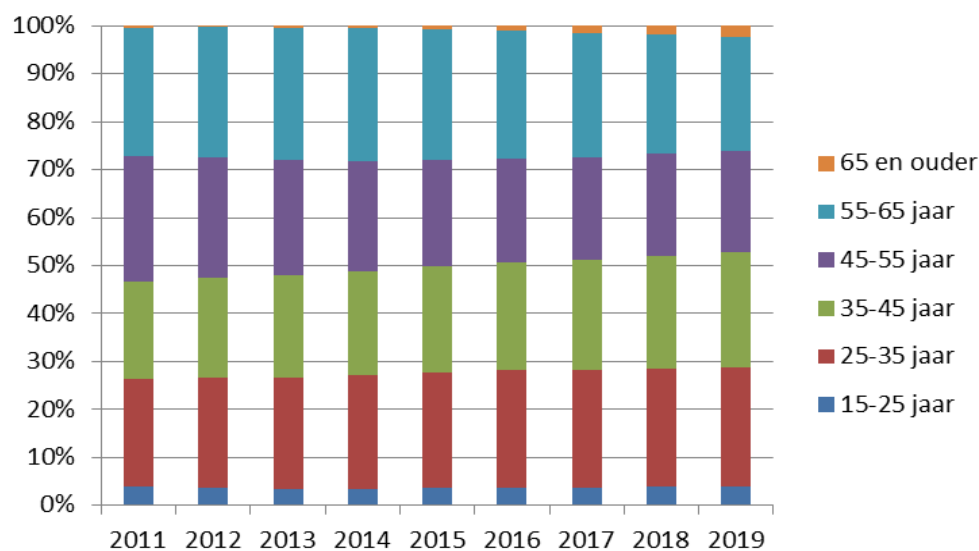
Voor alle drie de onderwijssoorten geldt dat er een aanzienlijke groep van 55-plussers aanwezig is. Voor het po, vo en mbo is dat respectievelijk 22%, 26% en 34% van de leraren. Onderstaand de ontwikkeling van de leeftijdsverdeling over de afgelopen jaren voor de verschillende onderwijssoorten.

Figuur 1.5 Verdeling over leeftijdsgroepen leraren po, schooljaren 2011/2012 t/m 2019/2020 (Bron: DUO)

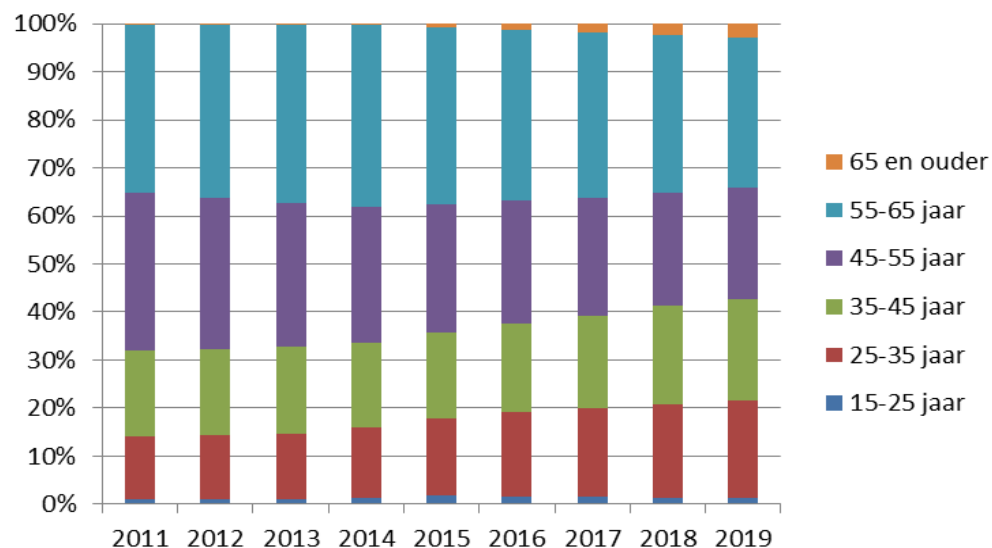
In het po is te zien dat de afgelopen jaren het aandeel van de groep 45-55 jaar aanzienlijk kleiner is geworden, terwijl de groep 35-45 jaar het meeste is gegroeid.. Ondanks de afname van de gemiddelde leeftijd blijft daarmee de groep 55-plussers die de komende jaren met pensioen zal gaan onveranderd groot.

Figuur 1.6 Verdeling over leeftijdsgroepen leraren vo, schooljaren 2011/2012 t/m 2019/2020 (Bron: DUO)

De ontwikkeling in het vo is vergelijkbaar met die in het po: de groep beneden de 45 is in omvang toegenomen, maar dit is voornamelijk ten koste gegaan van de groep 45-55 jaar, waardoor de groep die de komende jaren met pensioen zal gaan nog steeds even groot is.

Figuur 1.7 Verdeling over leeftijdsgroepen leraren mbo, schooljaren 2011/2012 t/m 2019/2020 (Bron: DUO)

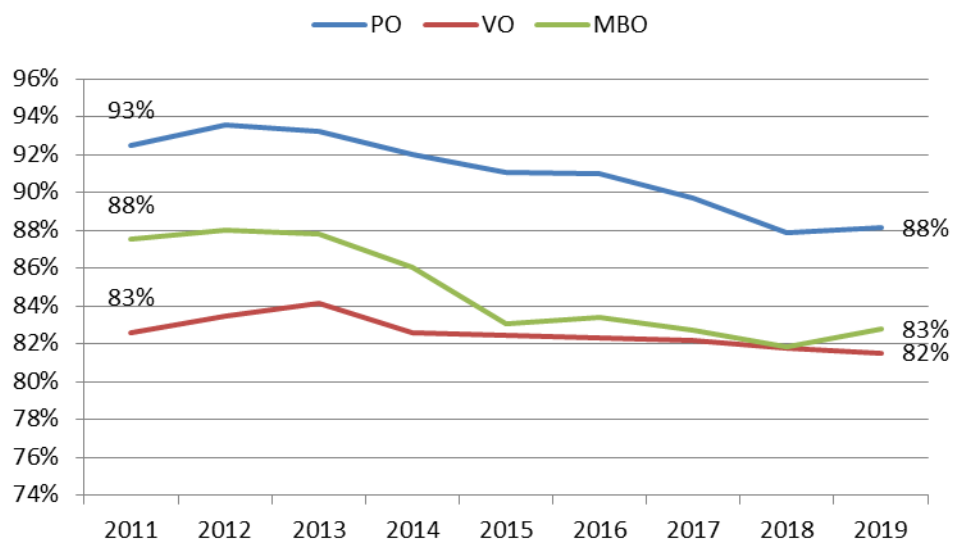

Het mbo heeft de afgelopen jaren een flinke aanwas gekregen in de leeftijdsgroep 25-35 jaar en ook de groep 35-45 jaar is wat gegroeid. De groep 45-55 jaar beslaat is een flink minder deel van het personeel. Het aandeel van de groep 55-plussers is in deze periode eerst wat gegroeid en nu weer ongeveer op het niveau van 2011 aanbeland.

1.4 Vaste en tijdelijke contracten

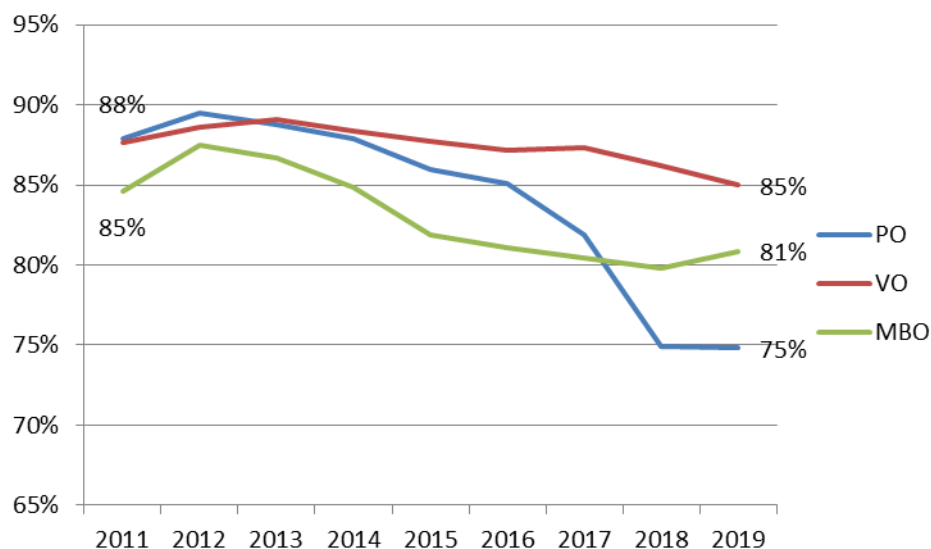
In onderstaande grafiek is weergegeven in welke mate leraren in de onderwijssoorten een vast contract hebben.

Figuur 1.8 Percentage vaste aanstelling leraren po, vo en mbo per 1 oktober, 2011 tot en met 2019. (Bron: DUO)

Het aandeel leraren met een vaste aanstelling is zowel in het po als het vo in de periode 2011-2019 met 5% afgenomen. Op het eerste gezicht zou de conclusie kunnen zijn dat hier sprake kan zijn van een verslechtering van de arbeidsvoorwaarden. Echter, er is een achterliggende reden om deze afname te verklaren. Beide sectoren hebben de afgelopen jaren te maken gehad met veel pensioneringen, waardoor er nieuwe mensen moesten worden aangenomen. Net als in veel andere sectoren krijgen nieuwe mensen vaak een jaarcontract met het vooruitzicht op een vaste aanstelling. Daarom is het percentage vaste aanstellingen teruggelopen. We hebben geen indicaties dat dit (ook) te maken zou kunnen hebben met verslechterde arbeidsvoorwaarden. In een situatie waarin er een tekort is aan leraren zou dat ook een onverwachte ontwikkeling zijn. Het effect van het dalende percentage vaste contracten is overigens nog sterker te zien bij het onderwijsondersteunend personeel in het po, dat met relatief veel nieuwe mensen is uitgebreid (zie tabel 1.1). In onderstaande grafiek wordt dat aangetoond.

Figuur 1.9 Percentage vaste aanstelling ondersteunend personeel po, vo en mbo per 1 oktober, 2011 tot en met 2019. (Bron: DUO)

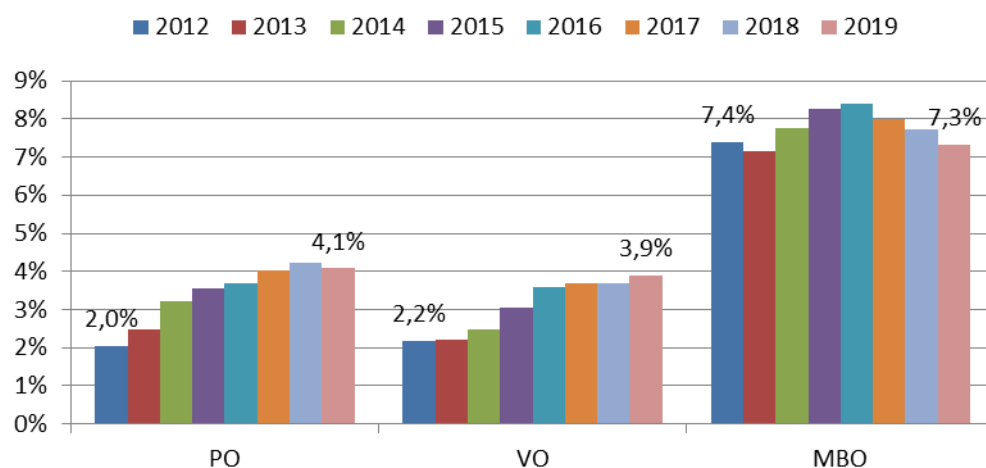
Hier is duidelijk te zien dat vooral de extra instroom van ondersteunend personeel in het po heeft geleid tot een daling van het percentage vaste contracten. De verwachting is dat dit bij een stabilisering van het aantal ondersteunend personeel vanzelf weer aantrekt, veel van de tijdelijke contracten met-uitzicht-op-vast zullen dan daadwerkelijk in een vast contract worden omgezet.

1.5 Personeel niet in loondienst (PNIL)

De in de vorige paragrafen gepresenteerde personeelsgegevens voor de onderwijssectoren worden door DUO verzameld op basis van gegevens van de bureaus die de salarisbetalingen voor de scholen verrichten. Personeel dat niet in loondienst van de scholen is, zoals uitzendkrachten, payrollers, gedetacheerden en zzp-ers, zit daar niet bij.

In de financiële jaarverslagen die scholen achteraf bij DUO indienen dient te worden opgenomen welk bedrag er aan personeel niet in loondienst wordt uitgegeven. Het gaat hierbij om de totale uitgaven aan personeel, inclusief die voor vervangers.

Figuur 1.10 Uitgaven aan personeel niet in loondienst als percentage van de totale personeelslasten 2012-2019 op basis financiële jaarverslagen scholen (bron: DUO)

In zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs is het aandeel personeel niet in loondienst in de periode 2012-2019 flink gestegen. In het po is het ruim verdubbeld en in het vo is er sprake van bijna een verdubbeling. In het middelbaar beroepsonderwijs is er in eerste instantie sprake van een stijging, waarna het (weliswaar relatief hoge percentage) de laatste vier jaar weer is gedaald naar het niveau van 2012.

Bovenstaande gegevens over PNIL zijn niet zondermeer te koppelen aan de gegevens over leraren in de vorige paragraaf. Zo is niet bekend wat de functie is van het ingehuurde personeel. Dat het hier deels onderwijsgevend personeel betreft weten we, maar niet in welke mate. In het mbo is ook geregeld sprake van mensen die deels in het bedrijfsleven werken en als leraar gedetacheerd zijn bij de opleiding.

Op basis van de beschikbare bestanden kunnen we geen inzicht verwerven in de inhoud van de PNIL. Daarom is OCW op zoek naar andere manieren om hier gegevens over te verzamelen. De Kamer is toegezegd eerst heel gericht te proberen om greep te krijgen op wat er precies in de PNIL gebeurt. Begin 2019 is daarom een pilot ingezet bij DUO om in beeld te brengen waar de PNIL uit bestaat en hoe de informatie daarover is op te vragen. Daaruit is inmiddels gebleken dat de PNIL uit veel verschillende leveranciers bestaat. Het oorspronkelijke idee dat gegevens van uitzend- en payroll bureaus het grootste deel van het personeel niet in loondienst in kaart zou brengen bleek niet te kloppen. Vervolgens is een pilot gestart met het opvragen van gegevens bij scholen. Voor het verloop van de pilot wordt verwezen naar de bijlage bij de Lerarenbrief met de stand van zaken van moties en toezeggingen.

DUO heeft bij scholen in het po en vo op vrijwillige basis gegevens opgevraagd, met tevens als doel meer te leren over hoe deze gegevens het beste op kunnen worden gevraagd met zo min mogelijk administratieve lasten voor de scholen.

In totaal hebben nu 27 procent van de besturen in po en 24 procent in vo gereageerd op de uitvraag van DUO. Van deze in totaal 361 besturen hebben er 144 gespecificeerde PNIL kosten geleverd en hebben er 217 aangegeven geen kosten voor PNIL te hebben.

De bedragen die de scholen tot nu toe geleverd hebben verschillen vaak van de bedragen die wij van dezelfde scholen uit hun jaarverslagen hebben. Meestal gaat het om een lager bedrag dan in het jaarverslag, maar geregeld gaat het ook om een hoger bedrag. Van de scholen die aangeven geen PNIL te hebben, wordt van een aantal wel PNIL in het jaarverslag teruggevonden. Ook zijn er scholen die in het jaarverslag geen PNIL hebben staan en DUO toch een overzicht van de PNIL hebben geleverd.

De voornaamste conclusie op dit moment is dat waarschijnlijk verschillende keuzes worden gemaakt bij de bepaling wat precies onder PNIL valt. Daarom zit er geregeld licht tussen de opgave die de financiële afdeling in het jaarverslag heeft gedaan en de opgave die DUO van de personeelsafdeling of anderen ontvangt. In het vervolg van de pilot zal hier, in samenspraak tussen de scholen, DUO en OCW, eerst meer duidelijkheid in geschapen moeten worden.

Een eerste indicatie uit de ontvangen gegevens is dat het bedrag dat aan PNIL wordt besteed in zowel het po als het vo voor ruim een derde voor leraren bestemd is. Als in de toekomst meer gegevens ontvangen worden kunnen deze verhoudingen bijgesteld worden. Welk deel hiervan voor vervangingen bedoeld is en welk deel voor reguliere leerkrachten kan nu nog niet gezegd worden. Ook voor uitspraken

over de partij waar de leerkrachten in dienst zijn (uitzendbureaus, payroll bureau, vervangingspool, zzp-er enz.) is het nog te vroeg.

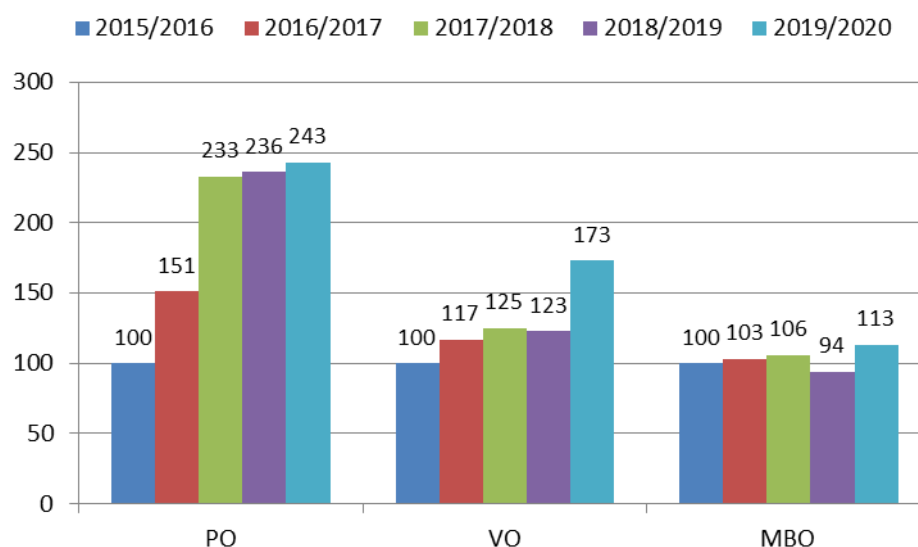
2 Ontwikkeling vacatures in het onderwijs

OCW laat jaarlijks een vacatureonderzoek uitvoeren, getiteld Arbeidsmarktbarometer⁵. In het onderzoek worden voor po, vo en mbo vacatures gezocht op internet vacaturebanken en websites van scholen.

2.1 Aantal gevonden vacatures

Evenals vorig jaar zijn in dit onderzoek weer meer onderwijsvacatures aangetroffen dan in het vorige jaar. Het onderzoek laat ook een stijging in de gevonden vacatures voor onderwijsondersteunend personeel alsmede een daling in de gevonden vacatures voor directie en bestuur zien. Hier concentreren we ons op de vacatures voor onderwijzend personeel.

Figuur 2.1 Ontwikkeling aantal op internet gevonden vacatures voor leraren, index met 2015/2016 als startpunt met 100 (Bron: Ecorys/Dialogic)

In het po is het aantal op internet gevonden vacatures voor leraren sinds 2015/16 (index 100) bijna 2,5 keer zo groot geworden (index 243). Opvallend is dat er de laatste twee jaar nauwelijks sprake van groei is. Uit gesprekken met scholen komen hiervoor twee mogelijke verklaringen. Ten eerste gebeurt het vaker dat scholen meerdere vacatures hebben maar deze op internet plaatsen als één vacature. De redenering daarbij is dat een advertentie voor meerdere kandidaten negatief kan werken voor mogelijke kandidaten maar ook voor ouders die wellicht denken dat deze school het onderwijs voor hun kinderen niet rond kan krijgen. En als er een vacature voor één kandidaat geplaatst wordt, kunnen er natuurlijk toch meerdere aangenomen worden. Een tweede punt dat uit het veld klinkt is dat mogelijk het verzadigingspunt bereikt is. Er is weliswaar sprake van een lerarentekort maar meer advertenties zetten heeft in sommige regio's geen zin.

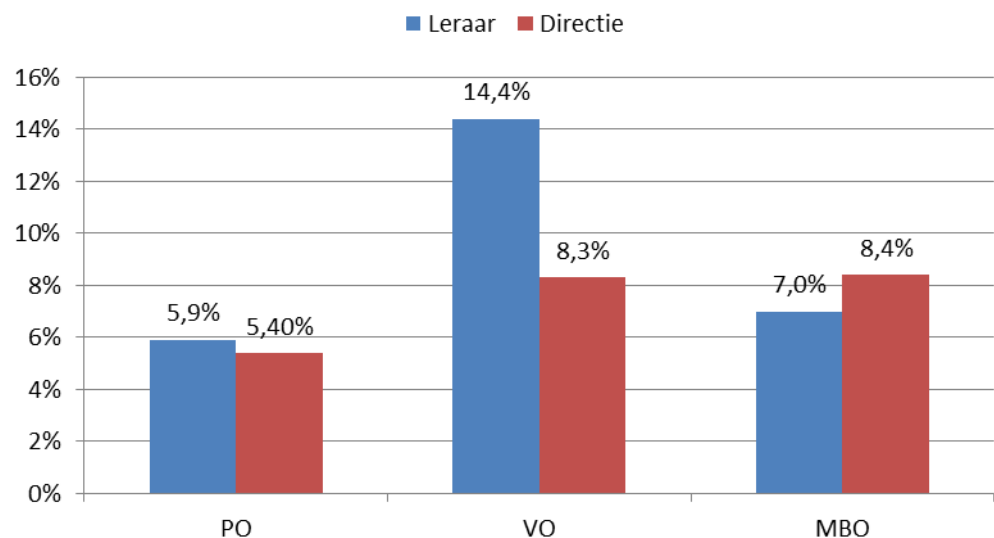
⁵ Arbeidsmarkt barometer po, vo en mbo 2019-2020, Jaarrapportage. Ecorys/Dialogic, Rotterdam, 2020. Zie www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

In het vo en het mbo is er sprake van een stijgende lijn met een lichte daling in het schooljaar 2019/2020. Opvallend is de sterke groei van de index van het vo in het afgelopen schooljaar ten opzichte van het schooljaar 2018/2019. De index van het mbo voor het afgelopen jaar is ook gegroeid maar minder sterk dan in het vo.

Gedeeltelijk kunnen de getoonde stijgingen wellicht te maken hebben met een toenemende tendens om gebruik te maken van de online bronnen waarin voor dit onderzoek gezocht wordt. Maar andere gegevens uit het onderzoek, zoals het aantal kandidaten per functie en de mate van vervulling, laten zien dat hier zeker ook sprake is van een toenemende behoefte aan personeel, op een krappere wordende arbeidsmarkt. En dit laatste geldt voor zowel het onderwijs als de algemene arbeidsmarkt, waardoor de concurrentie van andere sectoren het afgelopen jaar ook groter werd.

Naast het absolute aantal vacatures is het ook nuttig te kijken naar het aantal vacatures per bestaande arbeidsplaats. In meer technische termen: de vacature-intensiteit. In de volgende grafiek is deze te zien voor de lerarenvacatures voor de verschillende onderwijssoorten.

Figuur 2.2 Vacature-intensiteit voor leraren en directie in schooljaar 2019/2020 (aantal fte vacatures gedeeld door fte werkende leraren, Bron: Ecorys/Dialogic)

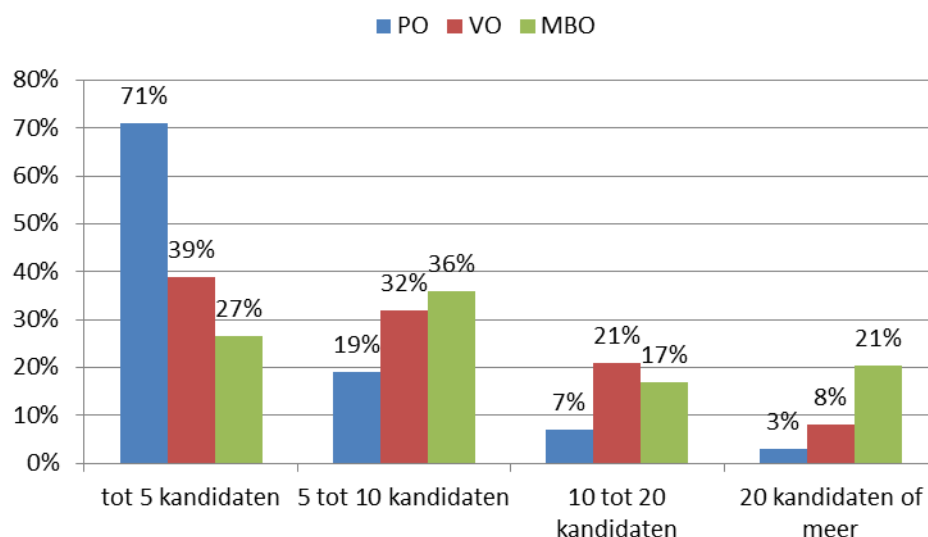

Het vo heeft in het algemeen de hoogste vacature-intensiteit, samen met directiefuncties in het mbo. Overigens kan de vacature-intensiteit met verschillende zaken te maken hebben, zoals de mobiliteit van de beroepsgroep en de mate waarin andere zoekkanalen benut worden dan online vacatures (bijvoorbeeld directe contacten met lerarenopleidingen).

2.2 Het vervullen van vacatures

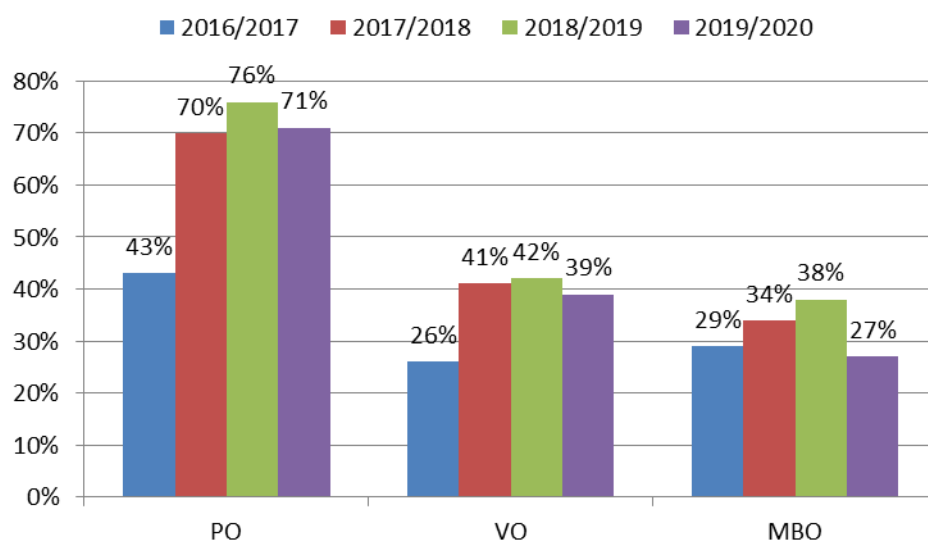
In de Arbeidsmarktbarometer zijn scholen die vacatures hadden geplaatst ook twee maanden na die datum bevraagd over de vacature. Dat leverde onder andere gegevens op over de hoeveelheid kandidaten die op de vacatures voor leraren reageerden.

Figuur 2.3 Aantal kandidaten dat reageerde op de gevonden vacatures voor leraren in schooljaar 2019/2020 (Bron: Ecorys/Dialogic)

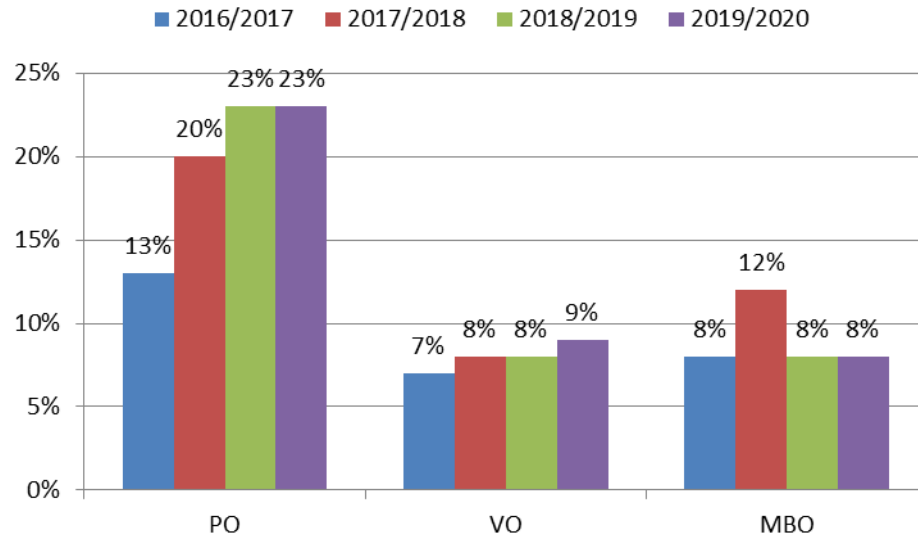
Voor 71% derde van de vacatures voor leraren in het po was er keus uit minder dan vijf kandidaten; voor het vo bij 39%; voor het mbo geldt dit voor 27% van de vacatures. Het aantal kandidaten per vacature is iets toegenomen ten opzichte van de vorige meting, zoals te zien is in de volgende grafiek.

Figuur 2.4 Aandeel vacatures voor leraren waar minder dan 5 kandidaten op reageerde in schooljaren 2016/2017 tot en met 2019/2020 (Bron: Ecorys/Dialogic)

Voor alle drie de onderwijssoorten geldt dat er afgelopen schooljaar iets minder vaak minder dan vijf kandidaten voor een vacature voor leraar beschikbaar waren dan het jaar er voor. Maar in vergelijking met enkele jaren terug is er nog steeds sprake van een forse stijging. Dit kan enigszins beïnvloed zijn door het aantrekken van de gehele arbeidsmarkt, maar een dergelijk grote verschuiving wijst toch ook op ontwikkelingen in het aanbod van leraren op de arbeidsmarkt. In figuur 2.5 is te zien welk deel van de vacatures volgens de respondenten niet vervuld was op het moment van enquêteren. Dit is in de verschillende jaren gemiddeld 12 tot 14 weken na het plaatsen van de vacature gemeten.

Figuur 2.5 Aandeel vacatures dat na gemiddeld 3 maanden niet is vervuld in schooljaar 2016/2017 tot en met 2019/2020 (Bron: Ecorys/Dialogic)

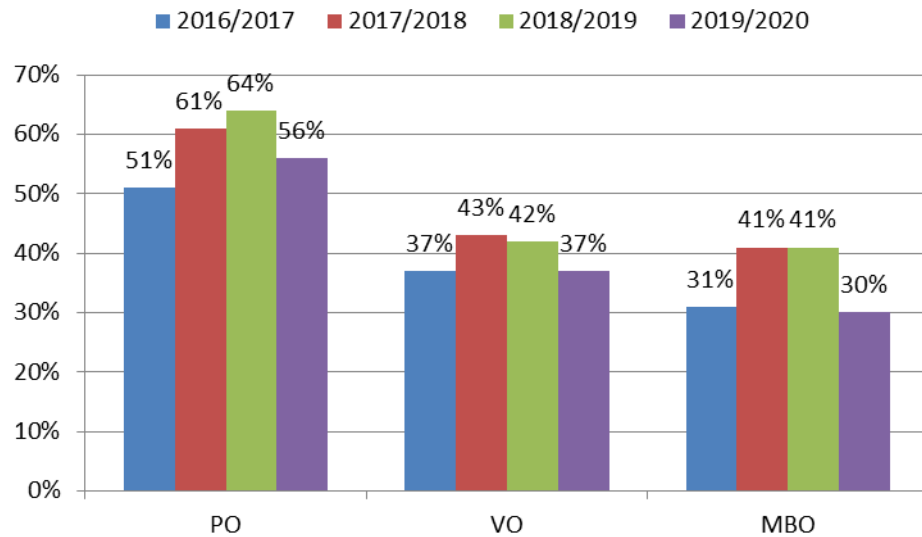

Voor het po is het aandeel niet vervulde vacatures fors opgelopen. Inmiddels gaat het in het po om bijna een op de vier vacatures. Opvallend is dat het aandeel in het afgelopen schooljaar gelijk is gebleven aan het jaar ervoor. Voor vo gaat het om één op de twaalf vacatures; voor mbo gaat het om één op de elf vacatures.

Een niet vervulde vacatures betekent overigens niet dat er direct een gat in de personeelsformatie is. Men kan een nieuwe vacature hebben geplaatst of op een andere manier in de benodigde personeelssterkte hebben voorzien.

Tot slot de vraag welk deel van de vacatures als moeilijk vervulbaar kan worden gezien. Dit is een subjectief begrip dat aan de invuller van de enquête is overgelaten.

Figuur 2.6 Aandeel vacatures dat volgens de scholen moeilijk vervulbaar is in schooljaar 2016/2017 tot en met 2019/2020 (Bron: Ecorys/Dialogic)

Voor het po geldt dat inmiddels ruim de helft van de vacatures voor leraren in het afgelopen jaar volgens de scholen moeilijk vervulbaar is. In zowel het vo als het mbo is dat lager, maar met ongeveer één derde nog steeds aanzienlijk.

3 Eerste inzichten in de actuele tekorten bij het po

Het ministerie van OCW wordt vaak de vraag gesteld wat de tekorten aan leraren op dit moment zijn. Het antwoord is dat wij geen inzicht hebben in de actuele tekorten. De arbeidsmarkt voor de hier besproken onderwijssectoren is een van de best gedocumenteerde arbeidsmarkten in Nederland. Een registratie van de tekorten is echter complex. Inzicht in het actuele tekort is alleen mogelijk door scholen te vragen om de tekorten te registreren en vraagt om heldere definities om verschil in interpretatie te voorkomen.

Daarom is het ministerie van OCW een pilot gestart in samenwerking met de schoolbesturen in 4 van de G5 steden (Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Almere) om bij scholen gegevens over tekorten op te vragen⁶. Vanaf februari 2021 zal deze uitvraag geprofessionaliseerd worden in samenwerking met een onderzoeksbureau. In het voorjaar van 2021 zal besloten worden of deze uitvraag uitgebreid zal worden naar (een steekproef) van de scholen in de rest van het land. Onderstaand de resultaten van de eerste bevraging in februari 2020 en de tweede bevraging in oktober 2020.

3.1 Opzet onderzoek en respons

In de periode februari 2020 en oktober 2020 zijn door de schoolbesturen enquêtes uitgezet bij scholen waarin is gevraagd naar de tekorten aan leraren op de eerste dag van de betreffende maand. Daarbij is niet alleen ingegaan op de openstaande vacatures, maar ook op verborgen vacatures, oftewel plekken die weliswaar bezet zijn maar niet op de manier die de eerste keuze van de school zou zijn. Ook deze verborgen vacatures geven een indicatie van het tekort dat de scholen ervaren. In deze notitie delen we de resultaten van de uitvraag in deze steden: 1. de resultaten van de tekorten per gemeente, 2. de onderverdeling binnen de verborgen tekorten, 3. de tekorten op stadsdeelniveau, 4. een nuancering bij de resultaten. De gegevens voor de steden zijn door DUO verwerkt en geanalyseerd. Daarbij waren veel handmatige opschoon-werkzaamheden nodig omdat formulieren op diverse manieren waren ingevuld, niet altijd volgens de instructies. Tevens zijn gegevens die ook bij DUO bekend zijn gecheckt en zo nodig gecorrigeerd en aangevuld. Mede dankzij het navragen door de schoolbesturen en gemeenten is er een goede respons bereikt. In onderstaande tabel is dat te zien. Ook de scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs hebben deelgenomen, maar vanwege de kleine aantallen en hun specifieke karakter zijn deze uit de analyse per stad gelaten.

⁶ Amsterdam heeft hier ook onderzoek naar gedaan door middel van extra analyses op DUO-gegevens. De uitkomsten daarvan zijn niet vergelijkbaar met die van de 4 andere G5 steden en zullen daarom in dit hoofdstuk niet worden meegenomen. Amsterdam komt wel op soortgelijke percentages als Rotterdam en Den Haag uit. Naar verwachting zal Amsterdam vanaf februari 2021 bij de gegevens verzameling van de andere steden aansluiten.

Tabel 3.1 Respons BaO schoolvestigingen op aantal leerlingen

Februari 2020	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Almere
Aantal scholen BaO respons	159	111	80	64
Aantal BaO leerlingen in gemeente	52.067	46.825	30.184	19.838
Aantal leerlingen respons scholen	46.332	35.214	27.748	18.320
Respons percentage	89%	75%	92%	92%
Oktober 2020	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Almere
Aantal scholen BaO respons	210	111	80	64
Aantal BaO leerlingen in gemeente	57.035	46.332	30.083	20.037
Aantal leerlingen respons scholen	56.608	42.371	28.758	18.320
Respons percentage	99,3%	92%	96%	93%

NB: de respons wordt op leerlingaantallen gegeven aangezien in sommige gevallen gegevens voor meer vestigingen tegelijk zijn gegeven.

De respons is dermate hoog dat de resultaten kunnen worden gezien als geldig voor de gemeenten. Een positief punt is dat de respons in alle vier de steden bij de tweede meting nog hoger is dan bij de eerste.

3.2 Tekorten: vacatures/vervangingen en verborgen vacatures/vervangingen

De scholen is gevraagd aan te geven welk deel van de fte van hun reguliere vacatures open staat en welk deel van de formatie een verborgen vacature bevat. Hetzelfde is apart gevraagd voor de vervangingen: openstaande en verborgen vacatures. Het gaat hierbij om vervangingen voor een periode van minimaal zes weken. Kortdurende vervangingen zijn niet meegenomen.

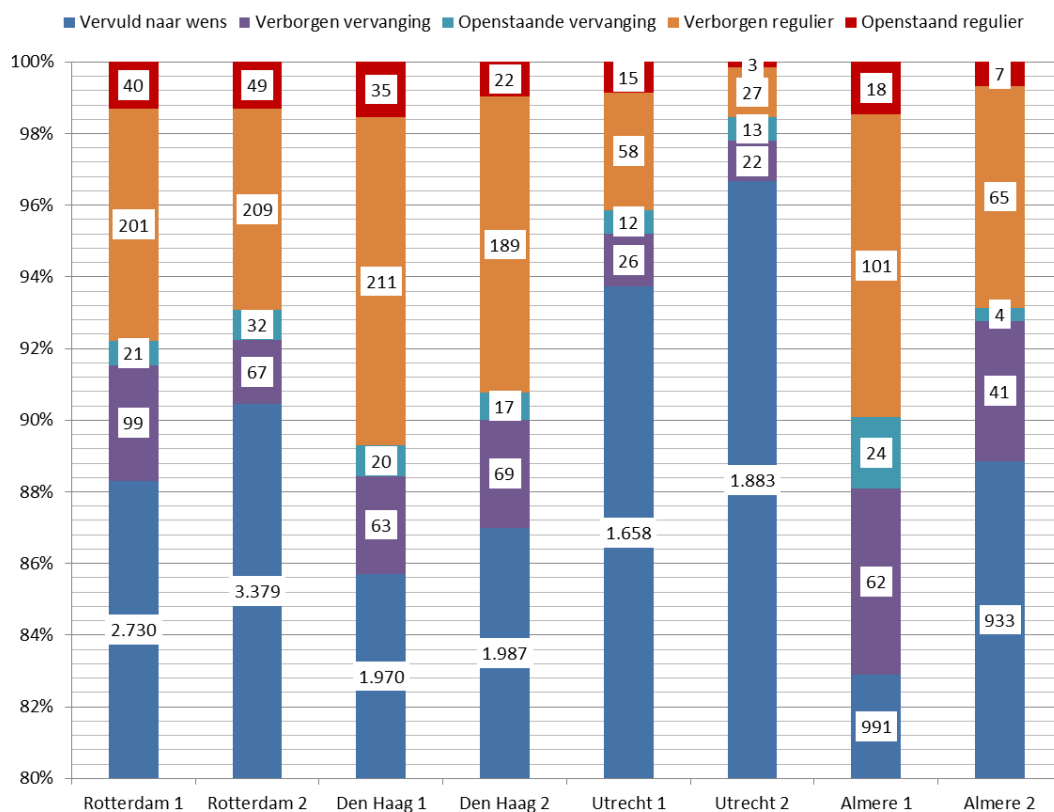
Bij verborgen vacatures en vervangingen wordt in het formulier (dat door de besturen zelf is ontworpen) als mogelijkheden aangegeven:

- Ongewenste zij-instroom
- Bevoegd ambulant
- Onbevoegd
- Groep verdeeld
- Uitzendkracht bevoegd
- Uitzendkracht onbevoegd
- Zzp'er
- Anders extern

De ongewenste zij-instroom behoeft enige uitleg. Het gaat hier volgens de uitvraag louter om een zij-instromer die volgens het schoolbestuur of de schoolleiding ongewenst zelfstandig voor de klas staat. Dus niet alle wettelijk benoembare zij-instroom valt hieronder, een deel is gewoon een gewenste vervulling van vacatures. Om praktische redenen wordt deze groep verder in dit hoofdstuk simpelweg met zij-instroom aangeduid, waarbij dus in gedachten moet worden gehouden dat dit niet om de gehele zij-instroom gaat.

In onderstaande grafiek zijn beide metingen weergegeven, met voor de meting in februari een 1 achter de naam van de gemeente en voor de meting in oktober een 2. In absolute aantallen levert dit het volgende beeld op:

Figuur 3.1 Aantallen FTE vacatures, verborgen vacatures en naar wens vervulde formatie, gepercenteerd op totale formatie, gemeten in februari (1) en oktober)2) 2020 (Bron: scholen grote steden/DUO)

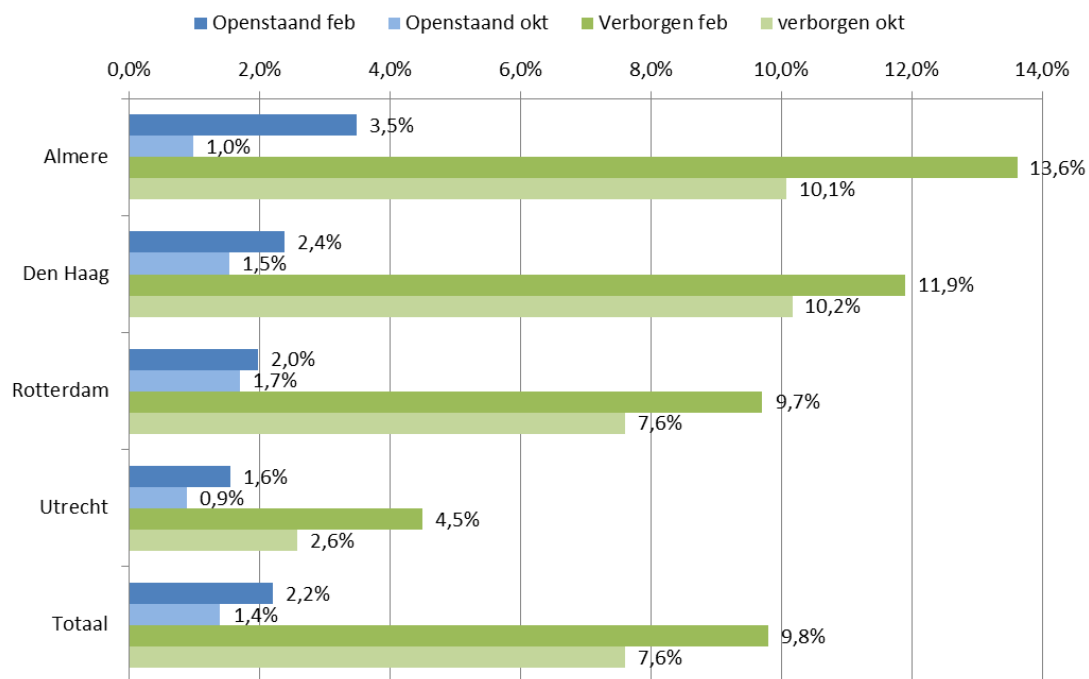

Omdat de grafiek anders helemaal onleesbaar zou worden is de onderste 80% van de naar wens vervulde vacatures in het plaatje weggelaten. Ondanks de veelheid aan informatie in de grafiek zijn enkele conclusies eenvoudig te trekken:

- In omvang het grootste gemelde probleem is in alle steden de verborgen reguliere vacatures (oranje vlak).
- Op de tweede plaats komen de verborgen vervanging vacatures.
- Voor alle vier de steden geldt dat de tekorten in oktober lager zijn dan in februari (zie hieronder).
- Utrecht lijkt van de steden relatief de minste problemen te ervaren.

Om deze getallen nog inzichtelijker te maken hieronder nog een grafiek met percentages op het totaal aantal fte. De hoge percentages van de naar wens vervulde vacatures zijn voor de overzichtelijkheid niet in de grafiek opgenomen. En ter wille van de leesbaarheid van het geheel zijn voor alle steden de gemiddelde percentages opgenomen van de februari- en oktober-meting.

Figuur 3.2 Percentages openstaande en niet (naar wens) vervulde fte, gecombineerd voor reguliere vacatures en vervangingen langer dan 6 weken, in februari en oktober 2020 (Bron: scholen grote steden/DUO)

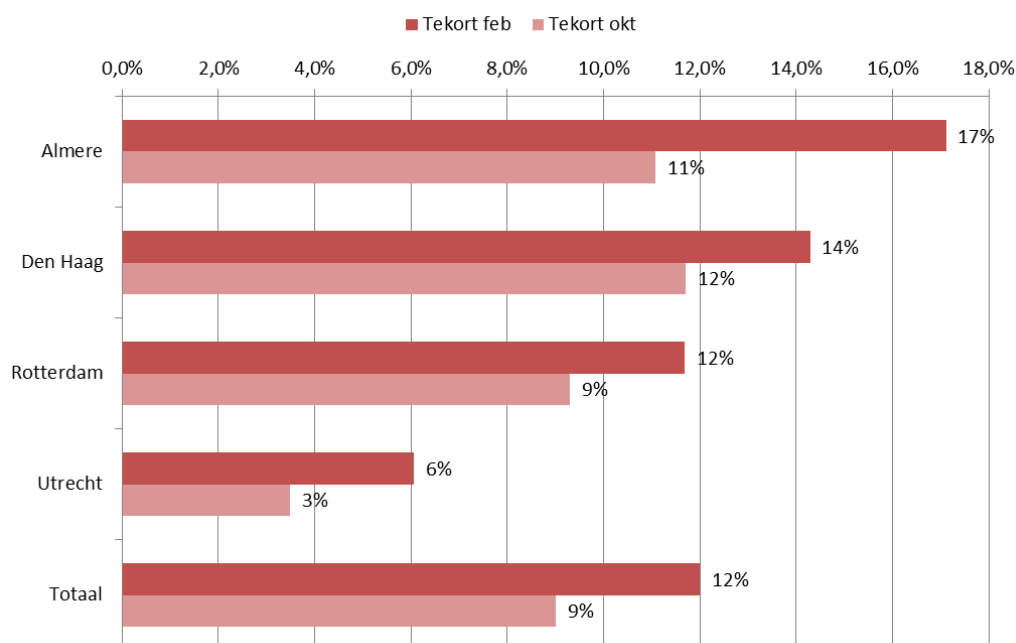

N.B. De onderste categorie Totaal is gebaseerd op alle fte van de steden opgeteld en dus geen gemiddelde.

Deze percentages zijn de 'vertalingen' van de gegevens in de vorige figuur. Wederom zijn de hogere scores in Almere te zien en de relatief lage scores in Utrecht. Voor alle steden is duidelijk dat men veel meer verborgen vacatures heeft dan openstaande vacatures.

Als we van de steden van zowel alle openstaande fte en alle verborgen fte voor zowel regulier als vervanging voor de twee meetperioden optellen ontstaat onderstaande figuur, waarin het totale tekort voor beide meetperiodes is opgenomen.

Figuur 3.3 Percentages openstaande en niet naar wens vervulde fte in februari en oktober 2020 (Bron: scholen grote steden/DUO)

Procentueel is het totale tekort in februari in Almere het hoogst. In beide perioden ligt Utrecht een stuk onder de andere steden. In oktober hebben Den Haag en Almere de hoogste tekorten met Rotterdam daar vlak onder. Het totale tekort in februari betekende dat één op de acht fte niet of niet naar wens is ingevuld. In oktober was dat één op de elf.

3.3 Verschil tussen februari en oktober

Zoals in de vorige paragraaf al is getoond zijn de cijfers in oktober gunstiger dan ze in februari waren. Hier kan helaas niet de conclusie aan verbonden worden dat het lerarentekort in een half jaar structureel verminderd is.

Een belangrijk effect lijkt te wijten aan de corona crisis. Schoolbesturen melden in gesprekken met OCW dat momenteel minder leraren vertrekken naar een andere school of naar een baan buiten het onderwijs dan voorheen. In hoofdstuk 10 wordt aangetoond dat de mobiliteit tussen scholen de grote steden per saldo jaarlijks enige honderden leraren kost. Als deze mobiliteit nu door corona verminderd is, valt te vrezen dat dit effect tijdelijk is. De mobiliteit naar banen buiten het onderwijs hangt veel af van de mogelijkheden die de arbeidsmarkt biedt. Deze mogelijkheden worden door corona sterk negatief beïnvloed, waarbij het eveneens de vraag is hoe lang dit effect stand houdt.

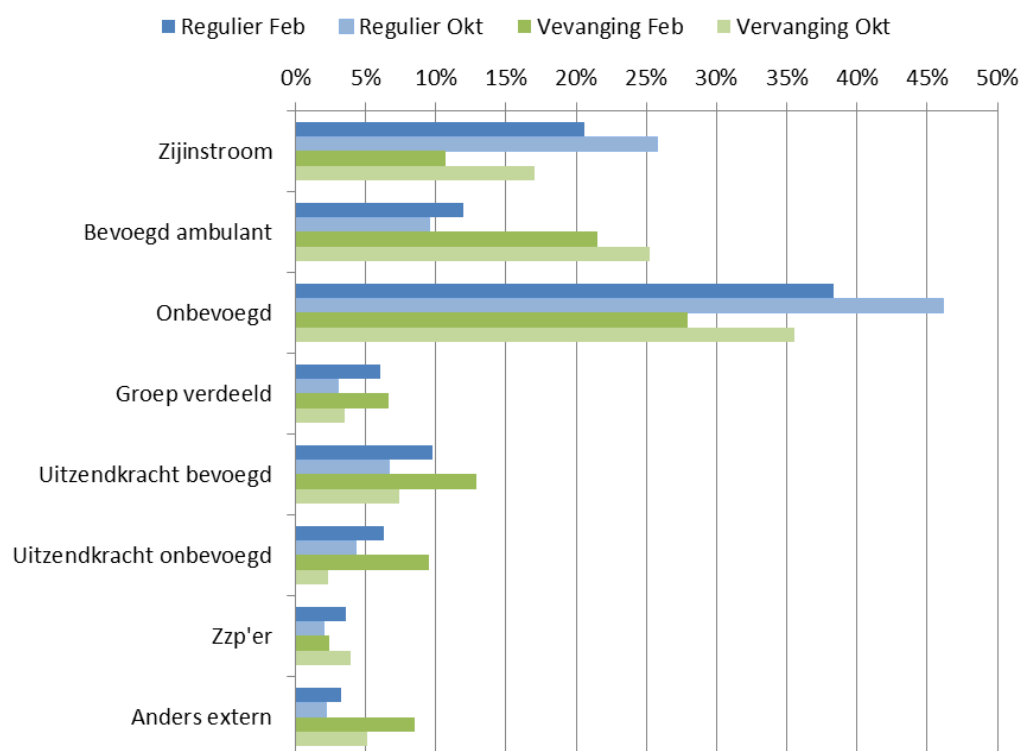
Daarnaast is het ook mogelijk dat er een seizoen effect is waarbij de februari cijfers er structureel iets slechter uitzien dan de oktober cijfers, bijvoorbeeld veroorzaakt door mensen die in de loop van het jaar wegvallen. Aangezien er pas twee metingen zijn verricht kunnen hierover geen uitspraken worden gedaan.

Als we de gegevens vanuit een positief daglicht bekijken is het natuurlijk ook mogelijk dat de corona crisis voor een blijvend effect zorgt door een grotere waardering voor het vak leraar. Ook is het mogelijk dat de noodplannen van de G5 reeds hun eerste vruchten afwerpen.

3.4 Onderverdeling verborgen vacatures

Bij het invullen van de verborgen vacatures konden de scholen uit verschillende categorieën kiezen. Onderstaand in een figuur welke invulling aan de verborgen vacatures is gegeven. Omdat het hier een grote hoeveelheid gegevens betreft zijn de gegevens voor de vier steden bij elkaar opgeteld.

Figuur 3.4 Percentages wijze van invulling verborgen vacatures, onderscheid naar reguliere vacatures en vervangingsvacatures, voor februari en oktober 2020 voor alle vier de steden samen (Bron: scholen grote steden/DUO)

De conclusies uit bovenstaande grafiek:

- Verborgen vacatures worden meestal intern ingevuld (de bovenste 4 categorieën). Bij de reguliere vacatures geldt dit voor 77% in februari en 85% in oktober. Bij de vervangingsvacatures is dit voor 67% in februari en 81% in oktober. In oktober worden verborgen vacatures dus nog vaker intern ingevuld.
- Verborgen vacatures worden relatief vaak met een onbevoegde leraar ingevuld. Als de onbevoegde uitzendkrachten er bij worden opgeteld gaat het bij reguliere vacatures februari om 44% en in oktober om 50%. Bij de vervangingsvacatures gaat het dan zowel in februari als in oktober om 38%.
- Voor reguliere vacatures is de tweede categorie in omvang de zij-instroom (die ongewenst zelfstandig voor de klas staat) met 21% in februari en 26% in oktober.
- Voor vervangingsvacatures is de tweede categorie het inzetten van een bevoegde ambulante medewerker, dit gebeurt 22% van de gevallen in februari en 26% in oktober.
- Het inhuren van uitzendkrachten of zzp-ers komt relatief weinig voor. In oktober nog minder dan in februari. Als alle drie de categorieën (uitzend bevoegd en onbevoegd, zzp'er) bij elkaar worden opgeteld gaat het toch nog om een aanzienlijk aantal: voor regulier 20% in februari en 13% in oktober, voor vervanging 25% in februari en 14% in oktober. Vertaald in

aantallen gaat het daarbij bij regulier respectievelijk om 113 en 60 fte en bij vervanging om 62 en 27 fte voor de vier steden samen.

3.5 Tekorten op stadsdeelniveau

Door de verzameling op schoolniveau kunnen gegevens ook worden uitgesplitst naar stadsdelen. Daarbij is uitgegaan van het vestigingsadres van de school. Hierbij zijn de stadsdelen ingedeeld. Daarbij is goed te zien dat de tekorten aanzienlijk verschillen tussen de stadsdelen. Er zijn stadsdelen die veel hogere tekorten ervaren dan de gemiddelden per gemeente die hiervoor gepresenteerd zijn

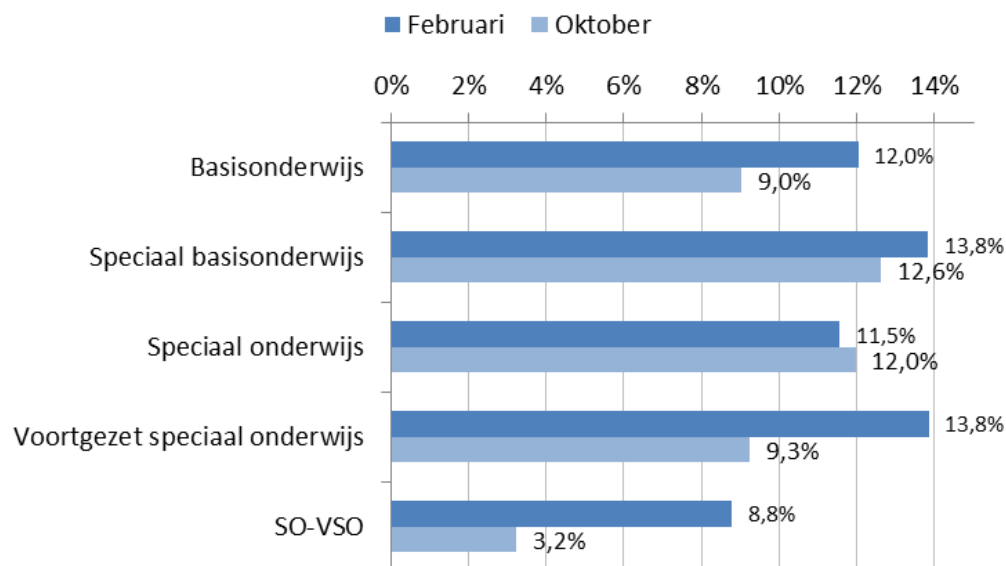
Onderstaand in het kort de resultaten per stad:

- In Rotterdam hebben de twee stadsdelen met de minste fte (Hoek van Holland en Pernis) ook weinig tekorten. Het verschil in ervaren tekort tussen de wijken is groot, in februari van 0% van de formatie (Hoek van Holland) tot 21% (Feijenoord), in oktober is dit tussen de 0% en 15% (met nu Crooswijk as hoogste). Het percentage openstaande vacatures varieert in februari van 0% (Hoek van Holland) tot 4% (Centrum) van de formatie, in oktober van 0% (Hoek van Holland) tot 3% (Noord).
- In Den Haag varieert het ervaren tekort in februari tussen de 7% (Loosduinen) en 24% (Laak). In oktober is dit tussen de 6% (Segbroek) en 21% (Laak), Als alleen gekeken wordt naar het percentage openstaande vacatures dan varieert het percentage tekort in februari tussen de wijken van 0% (Scheveningen) tot 4% (Laak). In oktober varieert dit van 1% (Centrum) tot 3% (Laak)
- Als de algemene cijfers van Utrecht bekeken worden lijken de tekorten in vergelijking met de andere steden mee te vallen. Maar als op wijkniveau wordt ingezoomd wordt duidelijk dat de problemen ook hier niet gelijk over de stad verdeeld zijn. Zo hebben Overvecht en Oost in februari respectievelijk 4% en 3% van de vacatures openstaan, al gaat het hier om relatief lage absolute aantallen. In oktober is het hoogste percentage 2% (Noordwest en Noordoost). Als gekeken wordt naar het tekort inclusief verborgen vacatures is in februari Overvecht het hoogste met 16% en in oktober Binnenstad met 8%.
- Als in Almere onderscheid gemaakt wordt naar de stadsdelen blijkt Almere Poort de absolute koploper wat betreft tekorten. 10% van de fte staat in februari open en in totaal is 35% van de vacatures is niet of niet naar wens vervuld. In februari hebben ook de andere stadsdelen aanzienlijke tekorten. In vergelijking met de andere steden valt op dat er in februari in Almere geen stadsdeel aan valt te wijzen waar de totale tekorten laag zijn. Wat hierbij wel kan worden aangetekend is dat Almere Hout geen openstaande vacatures heeft. In oktober heeft Almere Hout wederom geen openstaande vacatures en hebben de andere stadsdelen ieder 1% van de fte open staan, veel lager dan in februari. Het totale tekort ligt in oktober in Almere tussen de 8% (Buiten) en 15% (Poort) van de fte.

3.6 Tekorten in speciaal onderwijs

Bovenstaande analyses zijn allemaal verricht op het basisonderwijs in de steden. In de steden zijn ook de andere onderwijssoorten die onder het primair onderwijs vallen meegenomen. Vanwege hun specifieke karakter leent dit zich minder voor een weergave per stad, waarbij ook geldt dat deze scholen door de kleine aantallen gevoelig zijn voor een vertekende respons. Daarom hieronder een weergave van deze onderwijssoorten voor alle vier de steden samen.

Figuur 3.5 Totale tekorten (regulier en vervanging, openstaand en verborgen) voor de onderwijssoorten binnen het po voor alle vier de steden samen (Bron: grote steden, DUO)

De meeste onderwijssoorten hebben een met het basisonderwijs vergelijkbaar tekort. Alleen de scholen met zowel so als vso lijken wat lager uit te komen. Ook het feit dat de meting in oktober lager uitkomt dan die van februari is bij alle onderwijssoorten te zien, behalve bij het speciaal onderwijs.

Gezien de eerder genoemde relatief kleine aantallen scholen en mogelijke vertekening van de respons (ook tussen de metingen) lijkt het verstandig als enige conclusie hieraan te verbinden dat de problemen die het basisonderwijs met tekorten ervaart in de andere onderwijssoorten in gelijke mate worden ervaren.

3.7 Conclusie en nuancering resultaten

De uitvraag lijkt een goed beeld van de actuele tekorten bij de scholen weer te geven. De toevoeging van de verborgen vacatures is daarbij ook nuttig.

Het valt op dat het aandeel verborgen vacatures hoog is wanneer naar het totaaloverzicht gekeken wordt. In alle vier de steden zien we dat het percentage van de reguliere banen dat daadwerkelijk open staat als vacature lager ligt dan het percentage van de verborgen vacatures. Als gekeken wordt naar de vacatures die op een ongewenste manier ingevuld zijn varieert het totale percentage van de reguliere fte's waar een probleem mee is in februari tussen de 4% en 12%. Als daar ook nog de problemen met vervanging worden opgeteld, kunnen we concluderen dat een aanzienlijk deel van de scholen in de grote steden een serieus probleem hebben met hun formatie. Dit geldt niet voor alle scholen in de grote steden: uit de gegevens blijkt ook duidelijk dat de pijn niet gelijk verdeeld is over wijken en dus ook niet over scholen.

Dat het grootste deel van de verborgen vacatures intern is opgevuld betekent dat hier een extra wissel op de organisatie getrokken. Het gaat deels om mensen die eigenlijk voor een andere taak zijn ingehuurd en die andere taak dus niet naar behoren kunnen doen en deels om mensen die (nog) niet voldoende gekwalificeerd zijn en daarom extra begeleiding van de collega's nodig hebben.

De meting bij de scholen zal door de steden elk half jaar worden verricht (in oktober en februari). OCW heeft inmiddels een extern bureau de opdracht gegeven een tool hiervoor te ontwikkelen, wat de verzameling van de gegevens moet vergemakkelijken. In het voorjaar van 2021 zal besloten worden of deze uitvraag uitgebreid zal worden naar (een steekproef) van de scholen in de rest van het land.

4 Ramingen over de arbeidsmarkt per sector: po, vo en mbo

De arbeidsmarktramingen⁷ worden jaarlijks geactualiseerd. De vorige versie van de ramingen is op 16 december 2019 aan de Kamer gezonden. Bij het opstellen van de ramingen is gebruik gemaakt van de meest actuele informatie en inzichten over de arbeidsmarkt voor leraren en omstandigheden die daarbij een rol spelen.⁸

Waarde van de ramingen

De in deze paragraaf gepresenteerde ramingen geven een beeld van de arbeidsmarkt voor leraren in de komende jaren, uiteraard uitgaande van de huidige situatie. Als daarbij tekorten worden geraamd houdt deze in dat, onder de nu bekende omstandigheden, er meer van de juiste diploma's voorziene personen nodig zijn om aan de vraag te voldoen dan er gevonden kunnen worden. Omdat de ramingen ook een signaalfunctie hebben zorgen zij er daarmee voor dat de uitgangspunten waarop ze gebaseerd zijn veranderd kunnen worden. Als tekorten zich in de praktijk voordoen zijn er doorgaans verschillende mechanismes die in werking treden. Een krappe arbeidsmarkt kan meer mensen naar de opleiding trekken en wervingskracht hebben op zij-instromers. Verder zijn veranderingen in de leerling-leraar ratio en de mate waarin bevoegd les wordt gegeven natuurlijk ook factoren die een rol spelen.

Gekozen voor scenario met neutrale economische ontwikkeling

Bij de uitstroom van leraren uit de sector speelt de economische ontwikkeling van Nederland een belangrijke rol. Naarmate het economisch beter gaat zijn er voor leraren meer en gunstiger mogelijkheden om een baan buiten het onderwijs te vinden. Er zijn drie verschillende ramingsscenario's voor de vraag naar leraren doorgerekend, gebaseerd op verschillende economische scenario's. Hierbij is gebruik gemaakt van de meest actuele ramingen van het CPB, waarin verwachtingen rond de gevolgen van de corona-crisis zijn verwerkt. Wat hier het optimistische scenario genoemd wordt gaat dan, ondanks de naam, ook uit van een aanvankelijke daling van de conjunctuur door corona.

In deze samenvatting gaan we uit van het neutrale economische scenario, dat op het moment het meest realistisch lijkt. In de economisch meer pessimistische scenario's, komen verwachtingen voor tekorten die in de volgende paragrafen worden genoemd lager uit. In het positieve economische scenario komen de ramingen uit op hogere tekorten.

4.1 Behoeftte aan leraren

Door het ministerie van OCW wordt jaarlijks geraamd wat de leerling- en studentenaantallen in het onderwijs de komende tien jaar zullen zijn, onder andere op basis van bevolkingsgegevens van het CBS. Deze zogeheten Referentieramingen van leerlingen zijn met de begroting van OCW naar de Kamer gestuurd⁹. Uitgaande

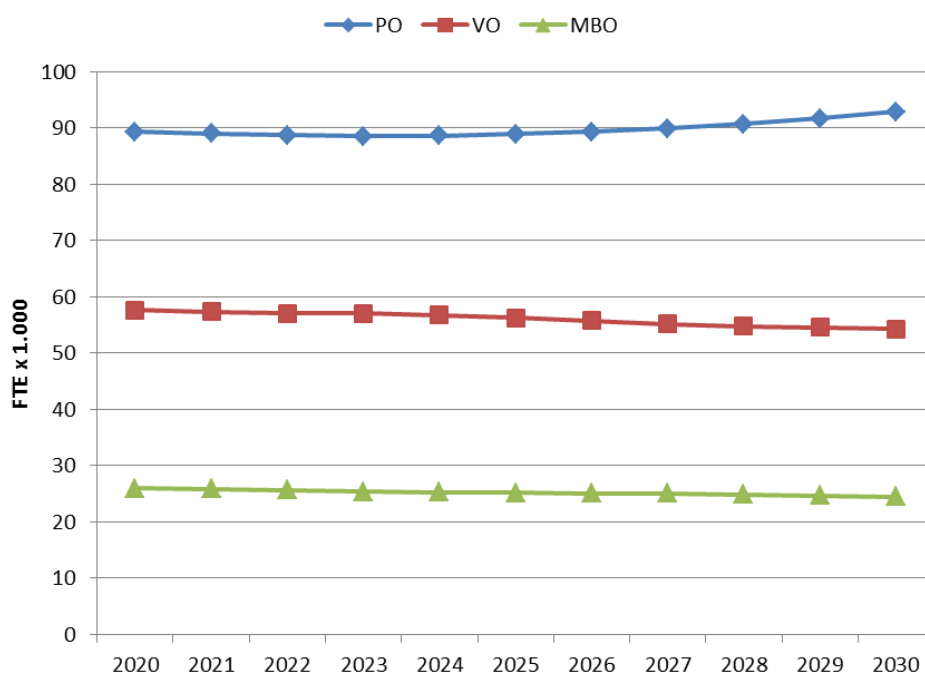
⁷ De toekomstige arbeidsmarkt voor personeel in po, vo en mbo 2020-2030, CentERdata, Tilburg 2020. Zie www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

⁸ Er is rekening gehouden met de functiemix, verhoging AOW-leeftijd, salarisgegevens voor bruto werkgeverslasten en recentste raming van het CPB voor wat betreft de economische groei en werkloosheid. Tevens worden vaste voeten gebruikt in de bepaling van het verband tussen het aantal leerlingen en het aantal fte. Met name voor (zeer) kleine scholen in het primair onderwijs is dit relevant. Ook zijn afspraken uit de cao's po, vo en mbo meegenomen in het ramingsmodel.

⁹ www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/09/17/referentieraming-ocw-2019

van dezelfde verhouding tussen leerlingen en leraren (en een vaste voet voor met name kleinere scholen) is onderstaande figuur opgesteld. Hierin is te zien wat de geraamde aantallen benodigde leraren in fte de komende jaren zullen zijn.

Figuur 4.1 Ramingen totaal (zittend en evt. nieuw) benodigde leraren in duizend FTE, gebaseerd op leerling en studenten aantallen voor po, vo en mbo periode 2020-2030 (Gebaseerd op Referentieramingen OCW, uitgaand van een gelijkblijvende leerling-leraar ratio, bron: CentERdata)

De leerlingendaling in het primair onderwijs zal de komende jaren beduidend minder omvangrijk zijn dan in de afgelopen jaren het geval is geweest. Vanaf 2024 wordt weer een stijgende trend voorzien. Deze stijging (op basis van bevolkingsprognoses van het CBS) is sterker dan eerder werd voorzien. De behoefte aan leraren houdt daarmee gelijke tred in bovenstaande figuur. Uiteindelijk zal er in 2030 ongeveer 4% meer fte aan leraren nodig zijn.

Voor het vo en mbo geldt dat de verminderde leerlingen en studenten aantallen, en daarmee de verminderde behoefte aan leraren, die de afgelopen jaren al in het po zichtbaar waren, nu doorschuiven naar deze sectoren. Voor de komende 10 jaar wordt voor beide sectoren een aanzienlijke daling verwacht, die logischerwijs in het vo al wat forser is ingezet dan in het mbo. Voor beide sectoren geldt dat er in 2030 bijna 6% minder fte aan leraren nodig is dan in 2020.

Bij het bestaande lerarenkorps vindt uitstroom plaats om verschillende redenen (met als belangrijkste pensioen). Om aan de bovenstaande aantallen te kunnen komen wordt, met name in het po en vo, bij de instroom in de sector voornamelijk geleund op de afgestudeerden van de lerarenopleidingen. Als er onvoldoende gediplomeerde instroom mogelijk is ontstaat er onvervulde werkgelegenheid, oftewel tekorten.

4.2 Ramingen primair onderwijs

Momenteel is er reeds sprake van een lerarentekort in het primair onderwijs. De feitelijke omvang daarvan is niet bekend, dan zouden scholen geregeld extra

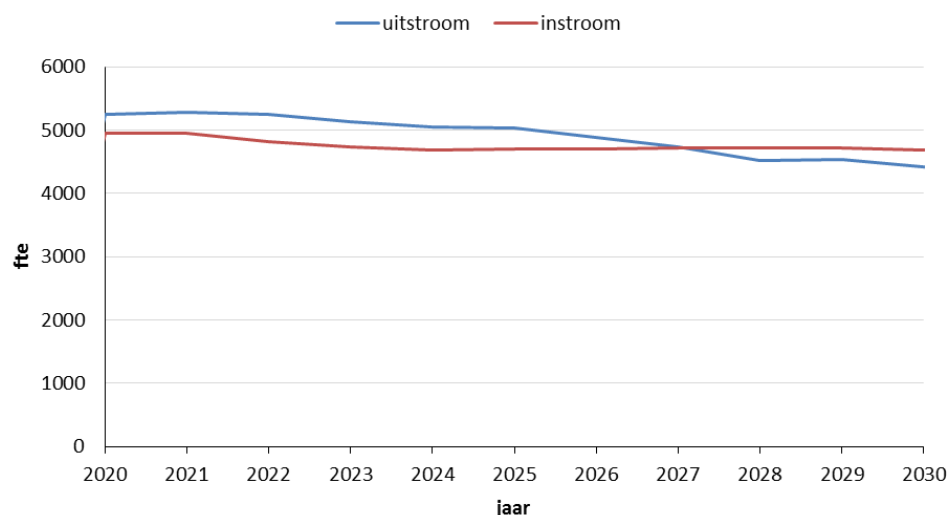
administratieve activiteiten moeten verrichten om dit bij te houden. Aangezien de raming uitgaat van de huidige situatie (in dit geval het lerarenbestand per 1 oktober 2019) kan alleen ingeschat worden in hoeverre dit lerarentekort toe zal nemen bij ongewijzigde omstandigheden.

Aan de basis van de ramingen liggen modelmatig uitgevoerde berekeningen, op individueel niveau, van de komende jaren te verwachten uitstroom van leraren en de beschikbare instroom.

4.2.1 **Verwachte tekorten de komende jaren**

Onderstaand voor het po de verwachte uitstroom aan leraren en directeuren (veelal pensioen) en de mogelijke instroom (voornamelijk afgestudeerden aan de Pabo, maar ook instroom uit de stille reserve en zij-instroom in het beroep) de komende jaren.

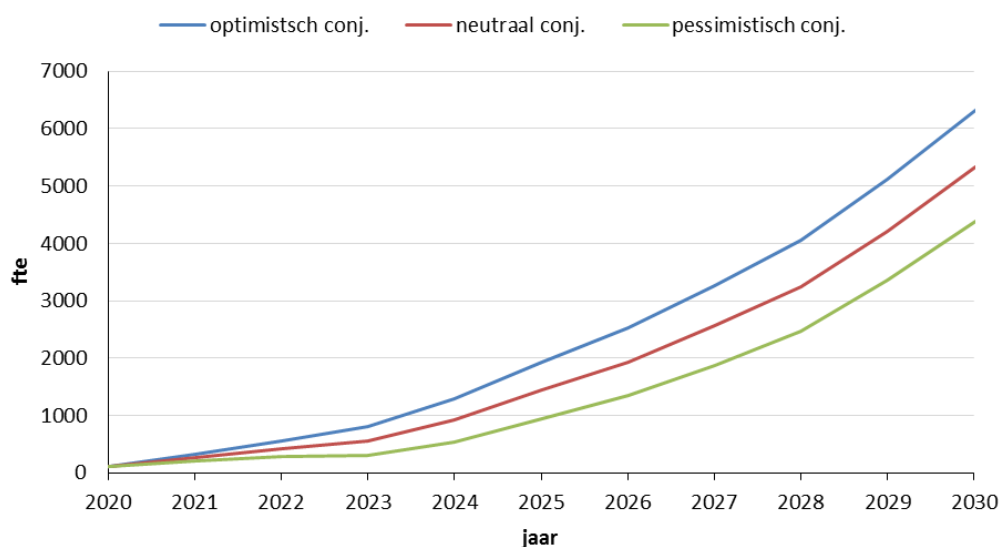
Figuur 4.2 Raming uitstroom en instroom van leraren en directeuren in het po 2020-2030 in fte (bron: CentERdata)

In de figuur is te zien dat de komende jaren verwacht wordt dat de uitstroom groter zal zijn dan de instroom, na 2027 wordt dit omgekeerd. Dit betekent niet dat er een overschot aan leraren zal ontstaan. Zoals in figuur 4.1 is te zien neemt tegen die tijd namelijk ook het aantal benodigde fte in het po naar verwachting toe.

In de volgende figuur staan de geraamde tekorten bovenop de huidige situatie aan benodigde fte met de juiste diplomering ter vervanging van de uitstroom uit het onderwijs en de uitbreidingsvraag. Zoals gezegd gaan we verder uit van het neutrale economische conjunctuurscenario. Om de invloed van de economische conjunctuur zichtbaar te maken zijn alleen in onderstaande figuur ook het optimistische en het pessimistische scenario opgenomen.

Figuur 4.3 Raming tekorten aan leraren en directeuren in het po 2020-2030 in fte bovenop de huidige situatie (bron: CentERdata) met de drie economische conjunctuur scenario's

Zonder veranderingen in de omstandigheden staat het po in de komende jaren een tekort bovenop de huidige situatie te wachten. Kijken we 5 jaar vooruit dan is te zien dat in schooljaar 2025/2026, een tekort bovenop de huidige situatie van 1.439 fte aan leraren en directeuren primair onderwijs wordt verwacht bij ongewijzigde omstandigheden. Zoals eerder vermeld is het begrip 'bij ongewijzigde omstandigheden' cruciaal. Door bekendmaking van ramingen kunnen omstandigheden al wijzigen en bij deze ramingen zullen vanzelfsprekend zowel op landelijk als lokaal niveau beleidsinspanningen plaatsvinden. De tekorten tegen 2029 lopen zelfs dusdanig op (zo'n 5.300 fte) dat de opstellers van de ramingen waarschuwen dat dit buiten het geldigheidsgebied van de gebruikte modellen valt. Bij dergelijke geraamde tekorten is het namelijk niet meer aannemelijk dat alle omstandigheden ongewijzigd blijven.

Als vergeleken wordt met vorige ramingen¹⁰, dan valt op dat op dat de toename van de tekorten lager uitvalt dan eerder werd voorspeld. De trend van de toename van het tekort op de langere termijn duidt er nog steeds op dat het hier niet gaat om een tijdelijk fenomeen dat vanzelf verdwijnt. Dit zou wel betekenen dat het huidige beleid er in geslaagd is de stijging van het tekort af te remmen, maar dat er nog steeds evenveel noodzaak bestaat om iets te doen aan de in de toekomst verwachte tekorten.

De eerdere verwachting uit de vorige raming was dat in 2024 een tekort, bovenop het toenmalige tekort, van 1.912 fte op zou treden is verschoven naar de verwachting dat in 2025 een tekort van 1.439 fte op zal treden bovenop de huidige situatie. Redenen voor een iets lager voorspeld tekort op deze termijn zijn:

- We spreken nadrukkelijk over een tekort bovenop de huidige situatie. De raming gaat uit van de bezetting per 1 oktober 2019, waar volgens de ervaringen in het onderwijsveld al een (reed eerder voorspeld) tekort in zit.
- De zij-instroom in het beroep (zie hoofdstuk 6) heeft in het po een stormachtige groei doorgemaakt. Deze extra instroom wordt daarom

¹⁰ Zie De toekomstige arbeidsmarkt voor personeel in po, vo en mbo 2019-2029, CentERdata, Tilburg 2019.

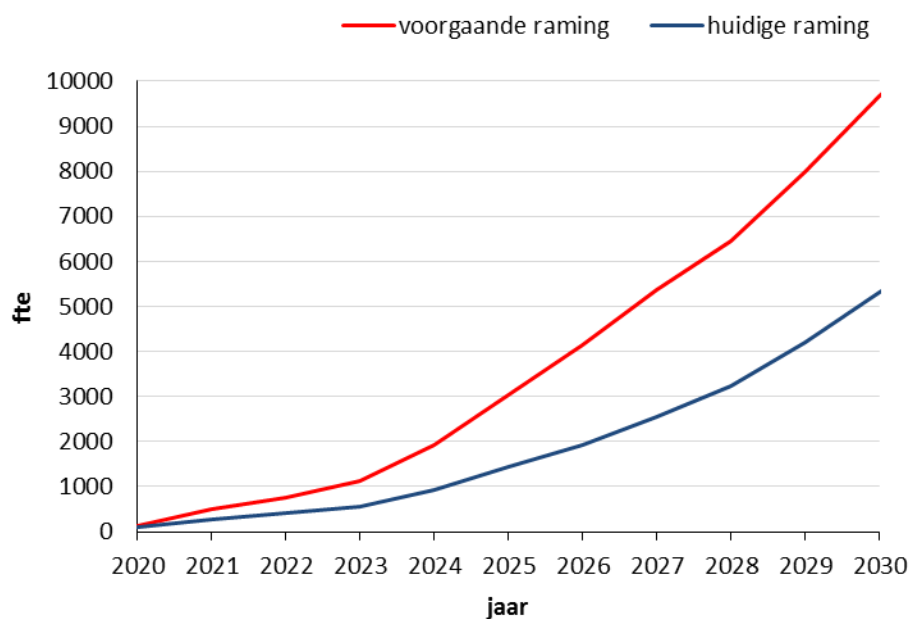
structureel in de ramingen meegenomen. Hierdoor is de toename van het tekort met name op de langere termijn lager geworden.

- Er zijn afgelopen twee jaar leraren bijgekomen ondanks een leerlingendaling. Vermoed wordt dat dit een toegenomen bijdrage is van de stille reserve en de zij-instroom.
- Beide ramingen gaan uit van het op dat moment geldende neutrale conjunctuur scenario, dat voor de huidige raming slechter is dan de vorige. Ook dit draagt bij aan lagere tekorten.

Gecorrigeerd voor de technische effecten (begintijd ramingen, gekozen economisch scenario) is de inschatting van de ramers dat voor 2025 zo'n 460 fte minder aan tekorten worden geraamd dan in de vorige vijfjaars raming.

Dat de nieuwe raming, met name door de opname van de zij-instroom en de veranderde economische vooruitzichten, een ander beeld laat zien op de langere termijn is te zien in de volgende grafiek:

Figuur 4.4. Extra onvervulde werkgelegenheid leraren plus directeuren in het po, vergelijking modeluitkomsten voorgaande raming en huidige raming (beiden neutraal conjunctuurverloop, Bron: CentERdata)

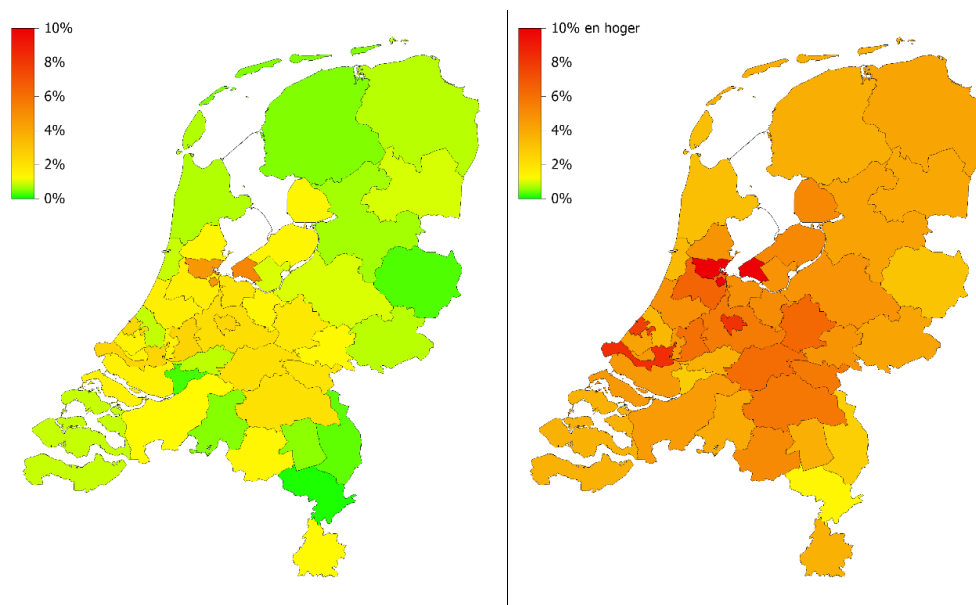

De afname van de groei van de tekorten ziet er hoopvol uit. Echter, het gaat nog steeds om een toename van de tekorten ten opzichte van de huidige situatie. Wat dat betreft is er nog steeds reden voor zorg.

4.2.2 Tekorten per regio

Een goed beeld van de geraamde tekorten is ook te zien in de verwachte *vacaturedruk* voor de verschillende regio's: het percentage van de verwachte tekorten op het totaal aantal banen, beiden in fte gemeten. Onderstaand de vacaturedruk voor schooljaar 2025/2026 per arbeidsmarktregio.

Figuur 4.5 Onvervulde vraag bovenop de huidige tekorten in procenten van de werkgelegenheid naar arbeidsmarktregio bovenop de huidige situatie, po leraren plus directeuren in 2025 (links) en 2030 (rechts) (Bron: CentERdata)

De hoogte van de regionale tekorten hangt sterk samen met de ontwikkeling van het aantal leerlingen. Ook de leeftijdsopbouw van het lerarenkorps (uitstroom van ouderen) speelt een rol. Amsterdam, Almere en Rotterdam krijgen naar verwachting als eerste te maken met grotere tekorten bovenop de huidige tekorten. De verwachting is overigens dat in de praktijk de toekomstige regionale verschillen kleiner zullen zijn dan hier voorspeld omdat compenserende mechanismen gaan optreden (regionale stromen), vooral tussen nabijgelegen regio's. De problematiek zal dus zoals verwacht groter zijn in de regio's met groei en neemt af naarmate de krimp groter is. Zonder veranderingen in omstandigheden wordt voor 2030 echter voor vrijwel geheel Nederland verwacht dat de extra onvervulbare vraag minimaal 5% van de werkgelegenheid omvat.

4.2.3 Achtergrond tekorten

De achtergrond van de verwachte tekorten in het primair onderwijs zijn:

- Het aantal afgestudeerden van de Pabo's is in vergelijking met 15 jaar geleden flink gedaald. Voor de arbeidsmarkt van enige tijd geleden was dit geen probleem, maar nu de arbeidsmarkt weer aantrekt is deze belangrijke bron van instroom meer nodig dan voorheen. Het percentage mensen dat aan de pabo begint en deze ook afmaakt zal naar verwachting de komende jaren wel hoger zijn dan nu, maar dit compenseert de relatief geringe instroom niet.
- De komende jaren gaan veel leraren met pensioen. Door het verhogen van de pensioenleeftijd en het langer doorwerken van veel leraren was dit enkele jaren uitgesteld, maar de komende jaren zal dit massaal plaatsvinden.
- De grote leerlingendaling als gevolg van de bevolkingskrimp is vrijwel achter de rug. Tevens vindt deze leerlingendaling regionaal plaats, er zijn ook gebieden met leerling groei. Bovendien wordt de komende jaren een toename van het aantal leerlingen verwacht die hoger is dan eerder voorzien. Waarmee ook de vraag naar leraren toeneemt.

- In het afgelopen twee jaar zijn er meer leraren komen werken in het onderwijs, ondanks de leerlingendaling. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de werkdruggelden, die deels voor extra leerkrachten zijn ingezet. Dat betekent ook dat er in de toekomst meer leraren nodig zullen zijn dan eerst voorzien was, wil het onderwijs op dezelfde leerling-leraar ratio blijven zitten.

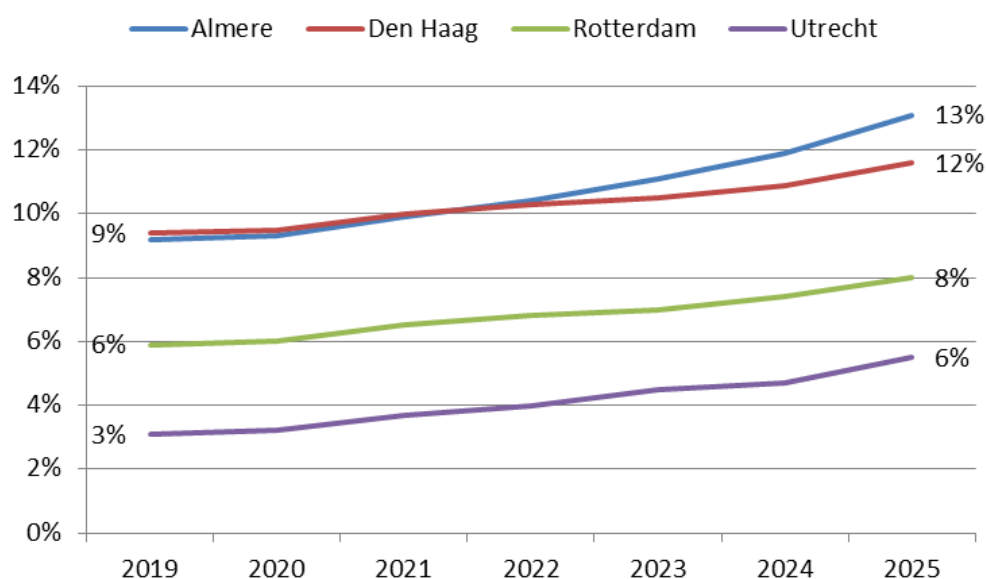
Een positief feit dat hierbij nog kan worden genoemd is dat voor studiejaar 2020/2021 op basis van aanmeldcijfers een stijging van maar liefst 33% in de instroom op de Pabo's gesignaleerd is ten opzichte van dezelfde peildatum een jaar geleden¹¹. De stijging doet zich op alle gebieden voor, zowel deeltijd als voltijd en mannen en vrouwen.

4.2.4 Combinatie met actuele tekorten

In het vorige hoofdstuk zijn de gegevens vermeld over het actuele lerentekort van vier van de G5 steden zoals deze bij de scholen zelf zijn verzameld. De opstellers van de ramingen hebben deze gegevens bewerkt naar een schatting van het tekort voor de gehele gemeente (technisch: een ophoging om de non-respons te compenseren). Hiervoor zijn de februari-gegevens genomen. Deze gaan over schooljaar 2019/2020, wat ook de basis van de ramingen is¹².

De ramingen zijn opgehoogd met het vermelde tekort, inclusief verborgen vacatures, voor de reguliere banen. Dit levert voor de vier steden onderstaande grafiek op met het percentage tekort op de fte voor de komende jaren.

Figuur 4.6 Geraamde tekorten in percentage fte leraren en directeuren, inclusief verborgen tekort, in Almere, Den Haag, Rotterdam en Utrecht schooljaar 2019/2020 tot en met 2025/2026. 2019 gebaseerd op eigen melding, overige jaren raming (Bron: CentERdata)

¹¹ <https://www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/pabo-en-verpleegkunde-favoriet-bij-nieuwe-hbo-studenten-op-8-oktober-2020>

¹² Tevens waren de oktober gegevens pas zeer recent beschikbaar en daarom niet inpasbaar in het onderstaande.

Voor alle vier de steden is te zien dat de verwachting is dat het tekort bij ongewijzigde omstandigheden de komende jaren stijgt. Almere en Den Haag hebben samen met 9% het hoogste percentage tekort in 2019, in 2025 zal het tekort van Almere naar verwachting 13% van de fte omvatten en Den Haag 12%. Voor Rotterdam wordt in deze jaren een stijging van het tekort van 6% naar 8% verwacht. Voor Utrecht betekent de raming een stijging van 3% naar 6% tekort aan fte.

Om de geraamde tekorten in de grote steden inzichtelijker te maken onderstaand een tabel met daarin de aantallen fte die de komende jaren als tekort worden verwacht.

Tabel 4.1 Geraamde tekorten fte leraren en directeuren, inclusief verborgen tekort, in Almere, Den Haag, Rotterdam en Utrecht schooljaar 2019/2020 tot en met 2025/2026. 2019 gebaseerd op eigen melding, overige jaren raming (Bron: CentERdata)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Almere	115	116	124	133	143	156	176
Den Haag	314	318	332	342	347	359	385
Rotterdam	224	227	248	260	269	283	311
Utrecht	63	65	74	81	91	96	114
Totaal	716	726	777	816	850	894	986

Het tekort in deze steden is in totaal in 2025 met 370 fte toegenomen. Den Haag en Rotterdam, de twee grootste steden, nemen het leeuwendeel van het tekort voor hun rekening.

In de bovenstaande raming zijn ook de verborgen tekorten opgenomen, oftewel de plaatsen die nu op een ongewenste manier worden opgevuld (zie vorig hoofdstuk).

4.2.5 (Voortgezet) speciaal onderwijs

In de ramingen wordt het (voortgezet) speciaal onderwijs, kortweg (v)so, meegenomen in het primair onderwijs. Ook dit jaar is apart gekeken naar de situatie in het (v)so vergeleken met de rest van het po, oftewel het (speciaal) basisonderwijs. Het ramingsmodel geeft relatief iets lagere tekorten voor het (v)so dan voor de rest van het po. Dit ondanks het feit dat het (v)so groeit en de rest van het po krimpt. Het lijkt er op dat de problematiek in het (v)so de komende jaren landelijk gezien iets minder groot zal zijn dan in de rest van het po. Een mogelijke oorzaak kan liggen in de relatief grote aantallen ondersteunend personeel in het (v)so dat kan doorgroeien naar leraar en in het feit dat de beloning in het (v)so in het algemeen een schaal hoger is dan in het bao. Dit neemt niet weg dat ook in het (v)so de komende jaren toenemende krapte gevoeld gaat worden. Een bijkomend probleem kan daarbij zijn dat er in het (v)so soms behoefte is aan mensen met een specifieke achtergrond, waardoor het niet altijd een oplossing is als deze landelijk beschikbaar zijn maar niet in de regio van de school.

4.2.6 Schoolleiders

In de ramingen voor het po worden de schoolleiders en de leraren samen genomen. Dit heeft deels een praktische achtergrond. Schoolleiders zijn geregeld ook deels actief als leraar en schoolleiders en leraren stappen in de praktijk ook over naar elkaars functie. Een tekort aan leraren heeft daarmee een negatieve invloed op het

aantal beschikbare schoolleiders en omgekeerd. Er kan niet berekend worden of er een specifiek tekort is aan schoolleiders, aangezien er met de leraren die op de scholen werken in principe voldoende aanwas beschikbaar is. Wat we wel weten is dat de gemiddelde leeftijd van schoolleiders relatief hoog is en er komende jaren dus naar verwachting een grotere vraag naar schoolleiders komt.

Tegelijkertijd is een indicatie voor de beschikbaarheid blijkt uit het in hoofdstuk 2 behandelde vacatureonderzoek:

- Het aantal gevonden vacatures voor schoolleiders is iets gedaald, dat van de leraren is iets gestegen;
- op vacatures voor schoolleiders komen gemiddeld iets meer kandidaten af dan op vacatures voor leraren;
- vacatures voor schoolleiders worden beduidend minder vaak als moeilijk vervulbaar aangeduid door de scholen dan vacatures voor leraren (21% versus 56%)¹³.

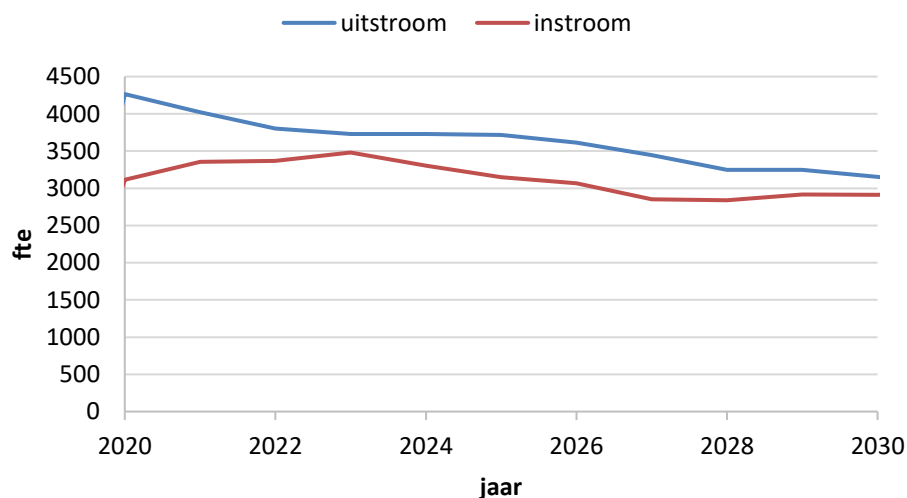
4.3 Ramingen Voortgezet Onderwijs

Ook in het voortgezet onderwijs zijn momenteel in de praktijk geluiden te horen over tekorten en moeilijk vervulbare vacatures. Daarom hebben ook de ramingen in het vo als uitgangspunt dat er voorspeld wordt of en in welke mate er sprake is van tekorten aan gekwalificeerde leraren bovenop de huidige situatie.

4.3.1 Verwachte tekorten de komende jaren

Als eerste de raming van de leraren die uitstromen in de komende jaren en de instroom van de komende jaren.

Figuur 4.7 Raming uitstroom aan leraren en directeuren in het vo en reëel beschikbare instroom 2020-2030 in fte (bron: CentERdata)

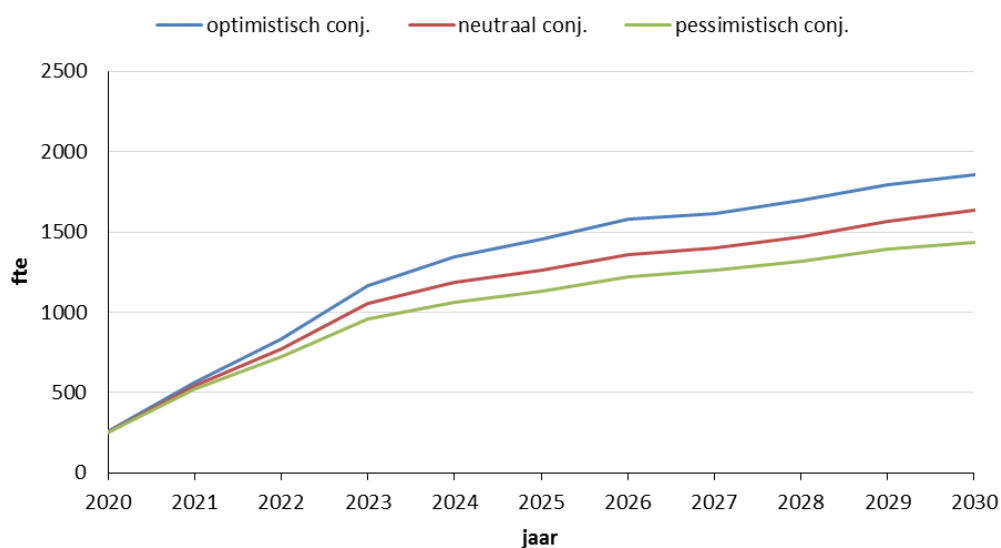
Te zien is dat de uitstroom de komende jaren hoger zal zijn dan de verwachte instroom. Overigens past hier de kanttekening dat er in het vo sprake is van een leerlingendaling die er voor zorgt dat er naar verwachting in 2030 6% minder fte

¹³ Arbeidsmarkt barometer po, vo en mbo 2019-2021, Jaarrapportage. Ecorys/Dialogic, Rotterdam, 2020.

nodig is (zie figuur 4.1). Tevens geeft bovenstaande geen inzicht in de effecten voor de verschillende vakken.

Onderstaand de ramingen van de tekorten voor het voortgezet onderwijs in de komende 10 jaar, bovenop de momenteel bestaande tekorten. Ook hier worden de drie economische scenario's weergegeven, verder wordt in deze paragraaf uitgegaan van het neutrale scenario.

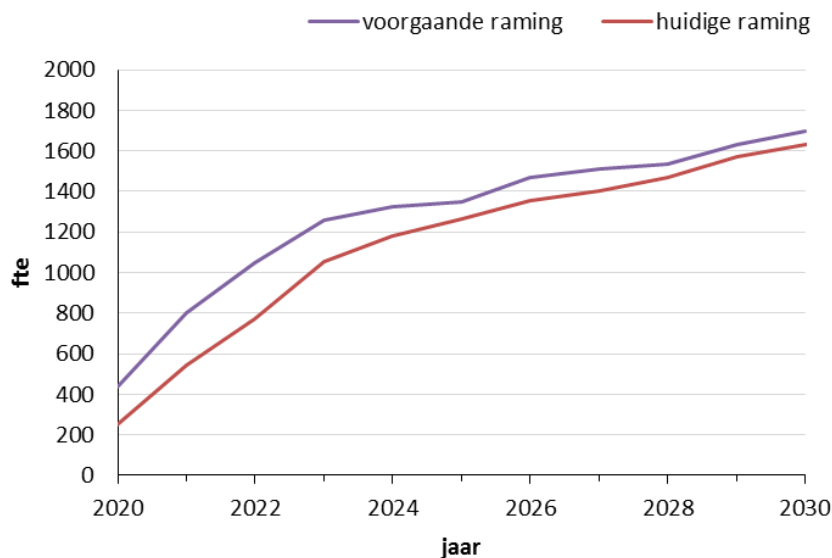
Figuur 4.8: Ontwikkeling van de onvervulde vraag onder leraren plus directeuren in het vo 2020-2030 (bron: CentERdata)

In het po was de verwachting dat de tekorten eerst langzaam en dan steeds sneller stijgen, in het vo gaan we juist uit van een snelle stijging die in later jaren zal afvlakken. Een belangrijke reden daarvoor is gelegen in de leerlingendaling in het vo, terwijl er in het po op termijn sprake is van een leerling stijging.

Als we 5 jaar vooruit kijken zien we in het neutrale scenario voor 2025 een verwachting van 1.263 fte tekort bovenop de huidige tekorten. In de vorige raming was de vijfjaars verwachting (toen voor 2024) hoger met 1.323 fte.

Figuur 4.9. Extra onvervulde werkgelegenheid leraren vo, vergelijking voorgaande raming en huidige raming (beiden neutraal conjunctuurverloop, Bron: CentERdata)

De oude raming is structureel iets hoger dan de huidige, al wordt het verschil met de jaren steeds kleiner. Een deel van het verschil is gelegen in het startjaar: bij de vorige raming werd in 2018 op 0 begonnen, met de nieuwe raming in 2019. Verder wordt bij beiden weliswaar uitgegaan van het neutrale economische scenario, maar dat ziet er dit jaar een stuk slechter uit dan vorig jaar. En een slechtere economische situatie verlaagt lerarentekorten. Tevens is er sprake van een technische aanpassing: de zij-instroom in het beroep wordt sinds dit jaar structureel in het model meegenomen.

De conclusie blijft overeind dat de verwachte onvervulde vraag over de hele sector bezien minder hoog is in vergelijking met de tekorten die in het po dreigen te ontstaan. Dit betekent echter niet dat er geen problemen aanwezig zijn of zullen ontstaan. De tekorten zijn in het vo minder naar regio verdeeld maar meer per vakgebied verschillend. De concentratie van de onvervulde vraag bij bepaalde vakken zorgt dat daar de druk wel hoog is.

Bij het interpreteren van de uitkomsten van de hier gepresenteerde ramingen is er van uitgegaan dat de onvervulde vraag in 2019 gelijk aan nul is. In de raming is vervolgens wel verondersteld dat nieuwe instroom van leraren alleen is toegestaan indien bevoegd wordt lesgegeven. Voorspelde tekorten komen daarom bovenop eventueel bestaande tekorten en geven daarom ook een indicatie van te verwachten kwalitatieve tekorten: waar geen bevoegde docenten geworven kunnen worden, zal mogelijk ook in de toekomst teruggevallen moeten worden op onbevoegde of benoembare docenten.

Uit het IPTO-onderzoek blijkt dat een deel van de lessen onbevoegd of onderbevoegd gegeven wordt, wat ook duidt op krapte.¹⁴ Het percentage onbevoegd gegeven lessen is weliswaar al jaren aan het dalen, maar uit de IPTO-bevoegdheidsmeting (zie hoofdstuk 7 van deze rapportage) blijkt dat per 1 oktober 2019 gemiddeld 4,0% van de lessen onbevoegd gegeven wordt. Voor sommige vakken is dat percentage onbevoegd gegeven lessen bovendien aanmerkelijk hoger (in het geval van Wiskunde bijvoorbeeld 5,5%). Het lijkt aannemelijk dat er op dit

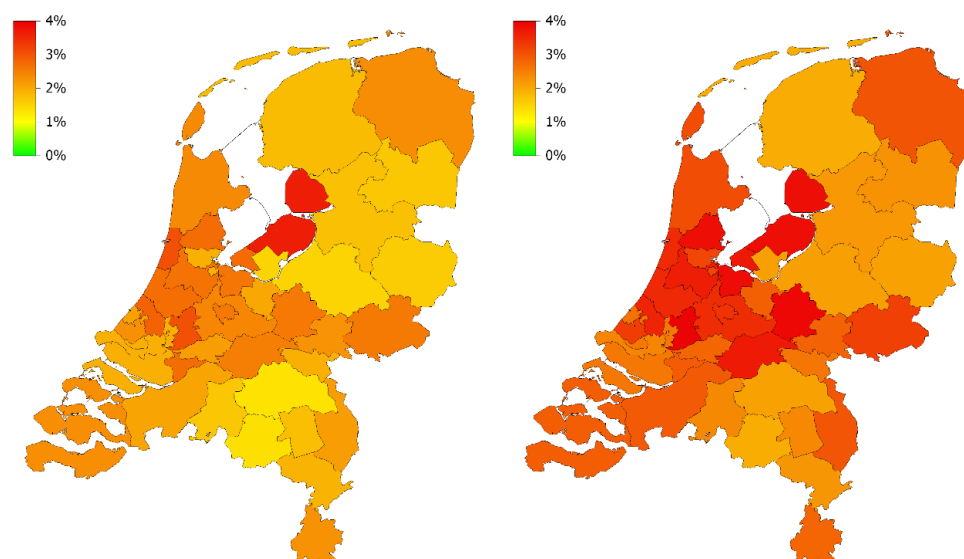
¹⁴ IPTO: vakken en bevoegdheden, peildatum 1 oktober 2019, CentERdata, Tilburg, 2020.

moment dus al sprake is van (verborgen) tekorten die worden opgelost door leraren onbevoegd les te laten geven, Overigens beschikken deze leraren meestal wel over een lesbevoegdheid voor een ander vak.

4.3.2 **Tekorten per regio**

Onderstaand, evenals voor het po, de vacaturedruk in het vo naar regio.

Figuur 4.10 Onvervulde vraag bovenop de huidige tekorten in procenten van de werkgelegenheid naar arbeidsmarktregio bovenop de huidige situatie, vo leraren in 2025 (links) en 2030 (rechts) (Bron: CentERdata)

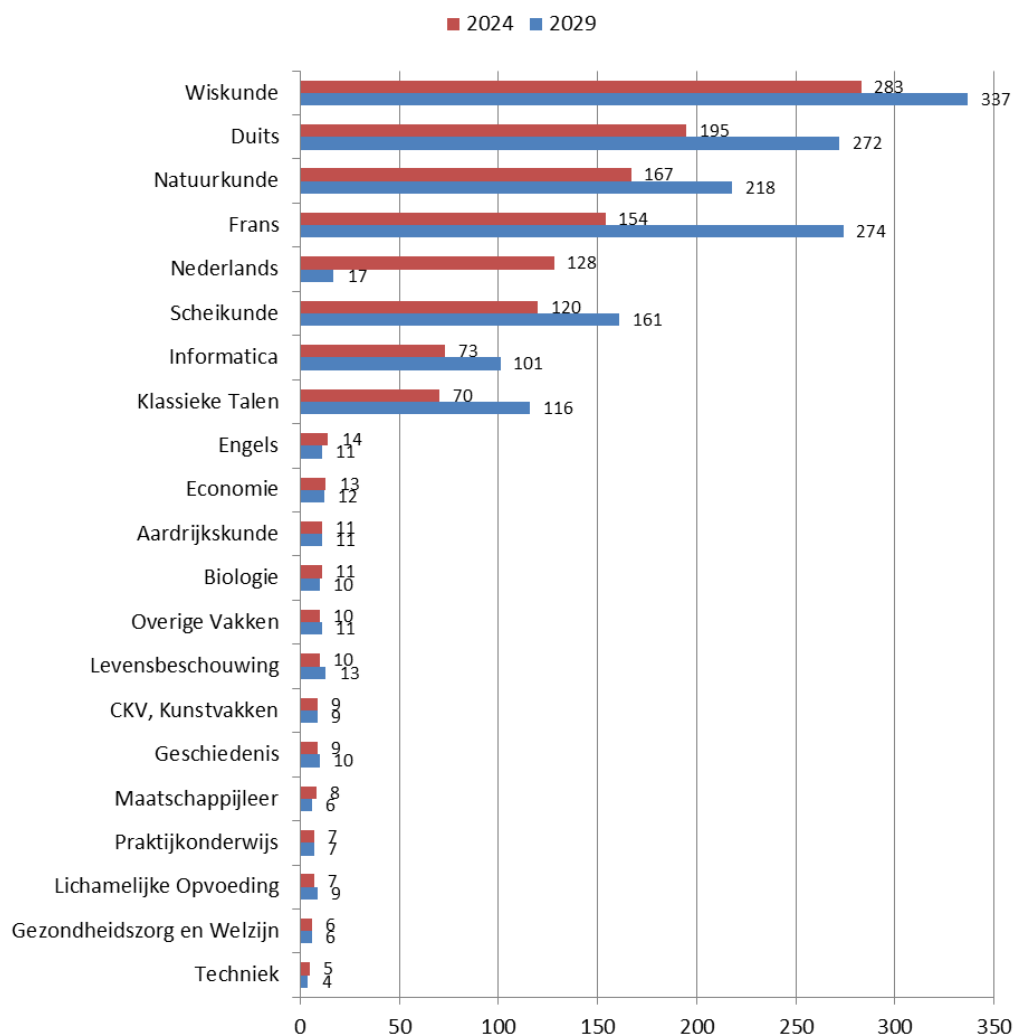

Voor het voortgezet onderwijs geldt in mindere mate dat er regionale verschillen zijn in de vacaturedruk, al is er wel grofweg een oost-west verschil te zien. In 2025 lijkt er over het algemeen sprake te zijn van een matige vacaturedruk, zeker als dat met de verwachte situatie in het primair onderwijs wordt vergeleken. Bij ongewijzigde omstandigheden zal er tegen 2030 wel sprake zijn van een serieuze druk, die dan met name in de Randstad nadrukkelijker zal worden gevoeld.

4.3.3 **Tekorten per vak**

Problemen met moeilijk te vinden onderwijspersoneel zijn in het voortgezet onderwijs zoals gezegd vooral verdeeld over vakken. Onderstaand daarom een overzicht van de hoofdvakken, waarbij vermeld staat hoeveel fte tekort er in dit vak naar verwachting in 2025 en 2030 zal zijn bovenop de huidige situatie.

Figuur 4.11 Onvervulde vraag bovenop huidige tekorten in fte leraren in 2025 en 2030 op het niveau van individuele vakken (bron: CentERdata).

Te zien is dat er in 2025 en in 2030 voor Wiskunde het grootste tekort in fte zal zijn. Voor de tekortvakken is te zien dat de onvervulde vraag in 2030 naar verwachting fors hoger zal zijn dan in 2025. Dit geldt voor Duits, Natuurkunde, Frans, Scheikunde, Klassiek Talen en Informatica.

NB: het gaat in de grafiek bij het vak Techniek om de algemene variant, niet om de beroepsgerichte specialistische varianten die in het vmbo voorkomen. Daarnaast wordt voor het praktijkonderwijs in de raming geen onvervulde vraag gemodelleerd omdat het hier vaak gaat om leraren met een pabo diploma die ook in het po terecht kunnen.

Een andere indicatie voor het tekort is de eerder gepresenteerde vacaturedruk, oftewel het percentage onvervulde fte's op het totaal aantal fte's. In de volgende tabel de vacaturedruk voor de verschillende vakken over 5 en 10 jaar.

Tabel 4.2 Vacaturedruk (onvervulde vraag als percentage van de totale werkgelegenheid in fte) in 2025 en 2030 op het niveau van individuele vakken (bron: CentERdata).

	2025	2030
Informatica	29,1%	39,4%
Duits	9,5%	12,9%
Klassieke Talen	9,5%	15,3%
Frans	8,9%	15,0%
Scheikunde	8,3%	12,8%
Natuurkunde	7,4%	11,0%
Wiskunde	5,1%	6,4%
Levensbeschouwing	0,9%	1,0%
Techniek	0,8%	0,6%
Nederlands	0,8%	0,2%
Maatschappijleer	0,7%	0,7%
Gezondheidszorg en Welzijn	0,7%	0,7%
Aardrijkskunde	0,5%	0,6%
Biologie	0,4%	0,4%
Geschiedenis	0,4%	0,4%
Economie	0,4%	0,4%
Praktijkonderwijs	0,3%	0,3%
CKV, Kunstvakken	0,3%	0,3%
Engels	0,3%	0,2%
Lichamelijke Opvoeding	0,2%	0,3%
Overige Vakken	0,1%	0,1%
Totaal alle vakken	2,2%	3,0%

In bovenstaande tabel is te zien waar de tekorten relatief het hardste aankomen. Veruit aan kop staat in 2025 Informatica, gevolgd door Duits en Klassiek Talen. Informatica en Klassieke Talen stonden bij de aantallen fte tekort niet aan de top omdat er relatief weinig uren in gegeven worden. Verder zijn Frans, Scheikunde, Natuurkunde en Wiskunde duidelijke tekortvakken in zowel in 2025 als 2030.

Voor de in deze opsomming niet genoemde vakken geldt dat de vervulling van vacatures (landelijk gezien) geen grote problemen meer op lijkt te leveren. Bij berichten in de media over tekorten in het vo worden vaak de vakken Engels en Nederlands als tekortvakken genoemd. Deels is dit schijn omdat het hier om grote vakken gaat (beiden nemen zo ongeveer 10% van de totale lestijd in beslag) waardoor er vaak vacatures voor zijn. Verder is de verwachting dat de krapte die er momenteel voor deze vakken is de komende jaren flink terug zal lopen. Ook is nog relevant te vermelden dat de vacaturedruk voor het eerstegraads gebied (bovenbouw havo en vwo) ongeveer gelijk is aan die in het tweedegraadsgebied (onderbouw havo en vwo plus geheel vmbo).

Er is overigens ook nog sprake van onbevoegd gegeven lessen, die zouden kunnen duiden op een tekort (aan bevoegde leraren). Het bij de voorspelde onvervulde werkgelegenheid optellen van het percentage onbevoegd gegeven lessen in het startjaar kent beperkingen. De oorzaak daarvan ligt in het feit dat de ontwikkeling van de bevoegdheid van leraren niet goed in het ramingsmodel kan worden opgenomen. Leraren kunnen bijvoorbeeld bevoegdheden hebben waarvan we niet afweten en tussentijds een bevoegdheid alsnog halen.

Desondanks is geprobeerd inzicht te verkrijgen in de situatie op het gebied van de tekorten met daarbij de momenteel onbevoegd gegeven lessen meegerekend als tekorten. In de volgende figuur wordt daar inzicht in gegeven. Bewust wordt hier niet meer met cijfers gewerkt omdat de onzekerheid hiervoor te groot is. De resultaten betreffen slechts een indicatie. Groen is daarbij geen tekort (de som van de onvervulde vraag en onbevoegd gegeven lessen is laag), geel is een matig tekort en rood is een aanzienlijk tekort.

Figuur 4.12 Ontwikkeling onvervulde vraag in fte inclusief onbevoegd gegeven lessen per vak. Groen is gering tekort, geel gematigd en rood groot tekort (Bron: CentERdata)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Nederlands	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Duits	Geel	Geel	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Engels	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Frans	Geel	Geel	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Biologie	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Informatica	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Natuurkunde	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Scheikunde	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Wiskunde	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Aardrijkskunde	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Economie	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Geschiedenis	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Levensbeschouwing	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Maatschappijleer	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Techniek	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
CKV, Kunstvakken	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Gezondheidszorg en Welzijn	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Klassieke Talen	Geel	Geel	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood
Lichamelijke Opvoeding	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Overige Vakken	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Praktijkonderwijs	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel
Totaal	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel	Geel

We kunnen de vakken op grond van de ontwikkelingen in de figuur als volgt classificeren:

- Permanente tekortvakken: Informatica, Natuurkunde, Scheikunde, Wiskunde, Techniek en Gezondheidszorg en Welzijn.
- Vakken met een afnemend tekort: Nederlands, Economie en Maatschappijleer. Ook bij Engels, Biologie, Aardrijkskunde en CKV/Kunstvakken neemt het tekort af, maar bij aanvang is het tekort hier lager;
- Vakken met een oplopend tekort: Duits, Frans en Klassieke Talen;
- De vakken met permanent lage tekorten: Geschiedenis, Levensbeschouwing, Lichamelijke Opvoeding, Overige Vakken.

Samenvattend

De achtergrond van de verwachte tekorten in het voortgezet onderwijs zijn:

- De combinatie van langer doorwerken van leraren en een de leerlingendaling zorgt er voor dat de verwachte piek in tekorten rond deze tijd minder hoog is dan voorheen werd voorzien.

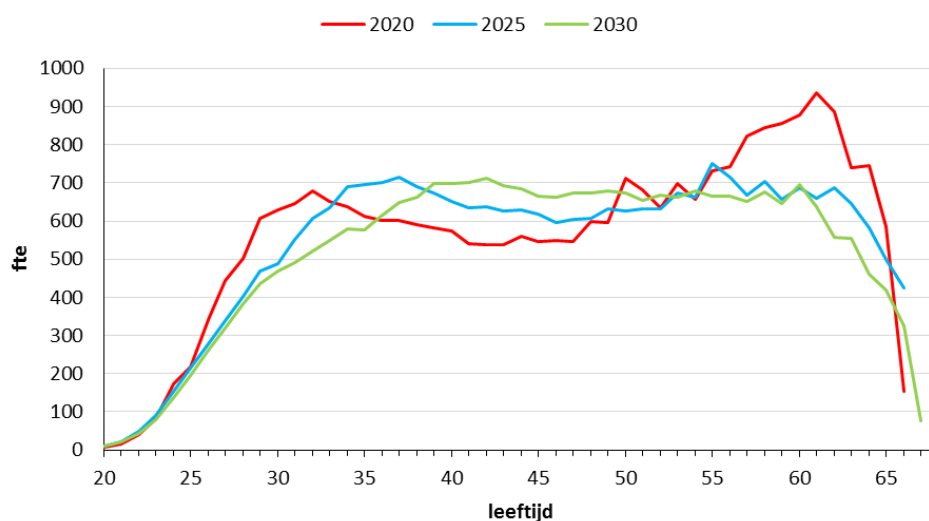
- De komende jaren gaan echter alsnog veel leraren met pensioen. Door het verhogen van de pensioenleeftijd en het langer doorwerken van veel leraren is dit enkele jaren uitgesteld.
- Als de onbevoegd gegeven lessen zouden worden meegeteld is het tekort in het voortgezet onderwijs aanzienlijk groter. Hier wordt in een volgende hoofdstuk verder op ingegaan.
- Het lerarentekort in het voortgezet onderwijs is niet zozeer verschillend per regio (al is er wel een groter tekort in het westen), maar meer verschillend per vak.
- Verwacht wordt dat de tekortvakken in de toekomst meer problemen gaan opleveren, terwijl de andere vakken de komende jaren minder tot geen problemen opleveren.

4.4 Ramingen Middelbaar Beroepsonderwijs

Voor het middelbaar beroepsonderwijs gelden deels andere regels voor de kwalificatie van leraren dan voor de hiervoor behandelde sectoren. Een groot deel van de instroom van leraren in het mbo is niet afkomstig van de lerarenopleiding maar van het bedrijfsleven. Daarom is het mbo ook geen 'gesloten systeem' waarover exacte ramingen kunnen worden gemaakt als voor het po en vo. Wel kunnen enkele belangrijke factoren voor de arbeidsmarkt in kaart worden gebracht.

Omdat mbo leraren vaak uit andere arbeidsmarktsectoren afkomstig zijn is de leeftijd van deze leraren relatief hoog. Door de leeftijdsverdeling van docenten in het mbo worden de komende jaren veel pensioneringen verwacht waardoor nieuw personeel nodig is. Dit kan worden geïllustreerd met de leeftijdsverdeling van leraren in het mbo in de komende jaren die in de volgende grafiek te zien is.

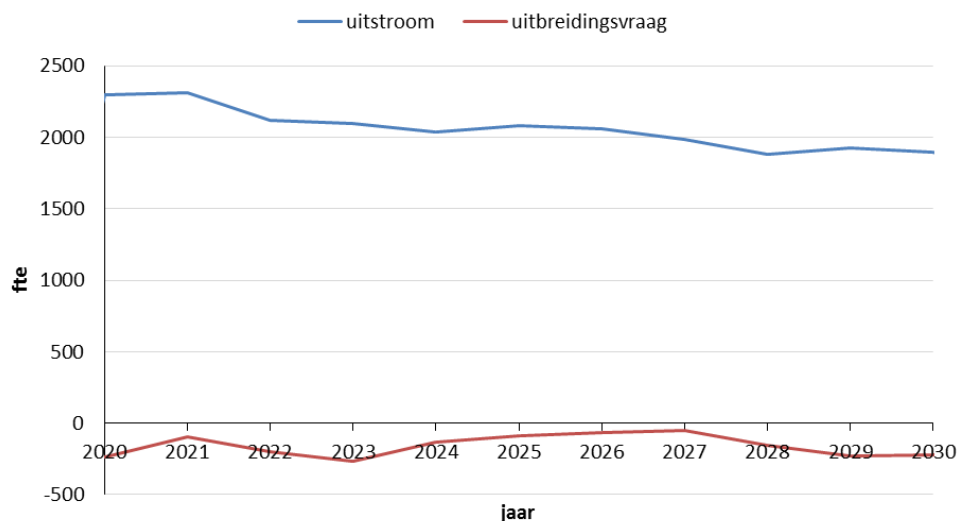
Figuur 4.13 Verwachte leeftijdsverdeling leraren mbo in 2020, 2025 en 2030 (bron: CentERdata)

Te zien is dat er in 2020 een grote groep oudere docenten is die de komende jaren met pensioen zullen gaan. Daarnaast vindt nog uitstroom plaats wegens andere redenen. Voor vraag op de arbeidsmarkt vanuit het mbo is daarnaast nog belangrijk wat de uitbreidingsvraag is, in hoeverre zijn er extra mensen nodig door uitbreidingen of vervallen er vacatures door krimp.

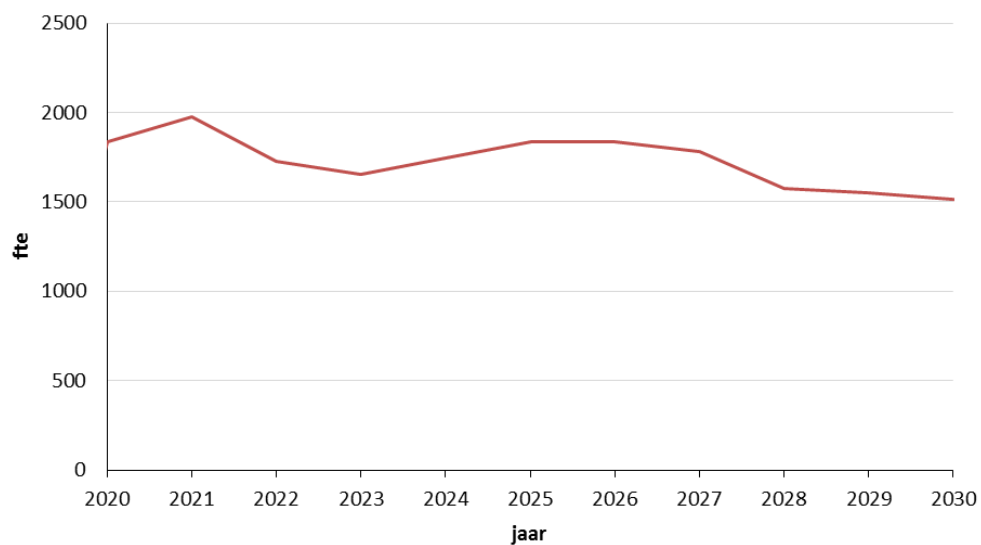
In de volgende figuur zijn deze ontwikkelingen weergegeven.

Figuur 4.14 Uitstroom en uitbreidingsvraag leraren in het mbo periode 2020-2030 in fte (Bron: CentERdata)

De uitbreidingsvraag in het mbo is de komende 10 jaar negatief door de verwachte daling in aantallen studenten, waardoor de totale vraag naar leraren lager wordt (zie paragraaf 4.1). De uitstroom wordt geschat op basis van de laatste jaren en bestaat zoals gezegd voor een groot deel uit pensioneringen. Dit levert bij elkaar de volgende vraag naar leraren op de komende 10 jaar:

Figuur 4.15 Benodigde instroom van leraren in het mbo periode 2020-2030 in fte (Bron: CentERdata)

Ondanks wat schommelingen door de jaren heen is de verwachting dat de vraag naar leraren een vrij constant patroon zal hebben, met als piek bijna 2.000 fte in 2021 en langzaam dalend naar ruim 1.500 fte in 2030.

Vooralsnog ziet het er naar uit dat het mbo kan voorzien in de benodigde leraren. Wel zullen voor vakken waarvoor de tekorten toenemen in het vo ook in het mbo

problemen worden ervaren, alsmede voor specialistische technische vakken. Tevens geldt dat het mbo, veel meer dan het po en het vo, moeten concurreren op de arbeidsmarkt. Wat dat betreft zijn de vooruitzichten op korte termijn goed en op de langere termijn onzeker. Wel geldt dat de specialistische technische vakken in het mbo waarschijnlijk problemen op zullen leveren.

Een positief punt dat hier het vermelden waard is, is dat het aantal zij-instromers in het beroep leraar in het mbo flink toeneemt (zie verderop in deze rapportage).

4.5 Regionale rapportages po en vo

In het voorgaande is duidelijk geworden dat niet iedere regio voor dezelfde problemen staat. Voor zowel het po als het vo zijn de arbeidsmarktramingen daarom uitgesplitst naar regionale rapportages op het niveau van de arbeidsmarktregio's zoals deze zijn gebruikt in de landkaartjes eerder in dit hoofdstuk. Hiervoor zijn 14 deelrapporten gemaakt waarin doorgaans enkele arbeidsmarktregio's tezamen worden genomen. Ook de G5 gemeenten worden hier apart in behandeld. Deze rapporten hebben ook als doel de ramingen herkenbaarder te maken voor scholen in hun eigen regio.

De rapportjes zijn te downloaden via de website van de rijksoverheid en de websites van de arbeidsmarktfondsen Arbeidsmarktplatform PO en Voion. De webadressen van de rijksoverheid zijn www.rijksoverheid.nl/regionaleramingpo2020 en www.rijksoverheid.nl/regionaleramingvo2020 .

5 De lerarenopleidingen

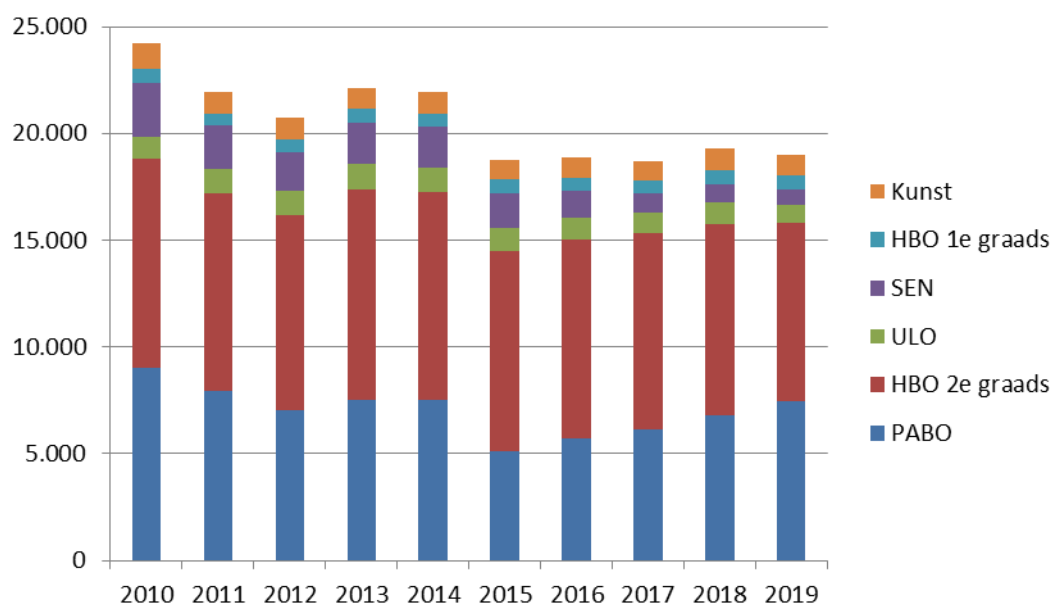
In dit hoofdstuk volgt informatie over de instroom, doorstroom en uitstroom met diploma van de lerarenopleidingen. Aangezien inschrijvingen tot iets na het begin van het cursusjaar kunnen plaatsvinden beschikken we nog niet over de definitieve gegevens van het huidige jaar. Daarom lopen de gegevens tot 2019, waarmee cursusjaar 2019/2020 wordt aangeduid. Voor diploma's geldt een zelfde verhaal, diploma's tot half oktober kunnen bij het vorige jaar worden geteld, waardoor we de definitieve cijfers over vorig cursus jaar nog niet hebben en uitgaan van de diploma's tot en met 2018/2019. Definitieve cijfers over dit cursusjaar en de diploma's van vorig cursusjaar worden in januari 2021 verwacht.

5.1 Instroom in alle lerarenopleidingen

Onderstaand een grafiek met de instroom in de verschillende lerarenopleidingen in de afgelopen 10 jaar. Het gaat hier om de volgende lerarenopleidingen:

- Pabo, voor opleiding tot leraar basisschool
- HBO lerarenopleiding voor 2^e graads leraar (voor vo en mbo)
- ULO: Universitaire lerarenopleiding voor eerstegraads leraren
- SEN: Master special educational needs, masteropleiding HBO voor het speciaal onderwijs
- HBO masteropleiding voor eerstegraads leraar (voor vo en mbo)
- Kunst: opleidingen voor leraren dans, muziek, beeldende kunst en vormgeving, theater en cultuureducatie

Figuur 5.1 Instroom eerstejaars opleidingen voor leraar 2010-2019 (Bron: DUO)

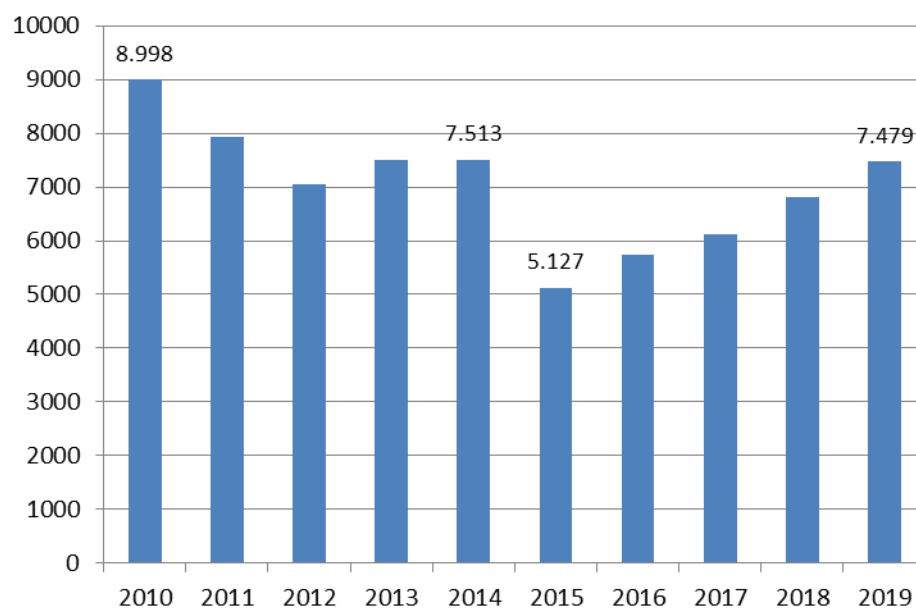
Onder instroom eerstejaars wordt hier verstaan iedereen die aan de opleiding begint in dat jaar, waaronder ook personen die eerder delen van de opleiding hebben gevolgd, degenen die switchen van andere opleidingen en degenen die met vrijstellingen door eerdere opleidingen instromen.

De totale aantallen instroom in de lerarenopleidingen worden grotendeels bepaald door de Pabo en de HBO 2^e graads opleiding. De daling in de loop der jaren is dan ook grotendeels terug te voeren op de ontwikkeling van de instroom in de Pabo, gecombineerd met de daling van de SEN.

In het navolgende wordt geconcentreerd op de Pabo en de HBO 2^e graads. Voor de overige opleidingen geldt dat zij als een master een vervolgopleiding zijn voor degenen die al een lerarenbevoegdheid hebben (SEN en HBO eerstegraads), niet alleen als doelgroep het po, vo en mbo hebben (Kunst) of dat de huidige opzet geen uitgesplitste analyses toelaat (ULO, in de diplomaregistratie staan tegenwoordig algemene kwalificaties als Taal en cultuur en geen specifieke vakken).

5.2 De Pabo

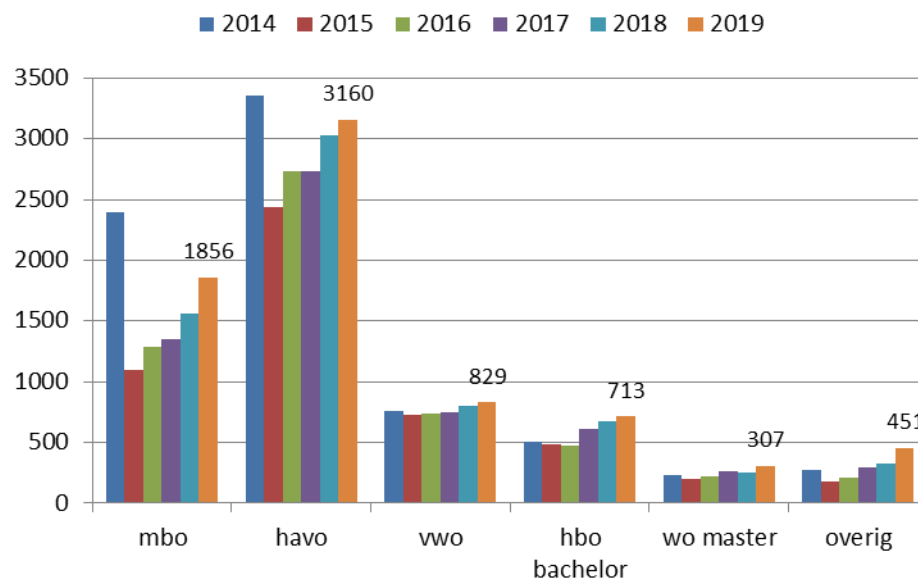
Figuur 5.1 Instroom Pabo 2010-2019 (inclusief internationale opleiding voor basisschool en academische Pabo) (Bron: DUO)

De instroom van de Pabo was na de hoge aantallen van 2010 en eerder aan het dalen, waarna weer een bescheiden stijging was ingezet. Vervolgens kwamen er voor het studiejaar 2015/2016 twee ontwikkelingen die ongunstig voor de omvang van de instroom waren: de dreiging van de langstudeer boete die op hele hoger onderwijs invloed had en specifiek voor de Pabo de invoering van toegangstoetsen op het gebied van rekenen en taal. Na de grote daling in 2015 is een constant stijgende lijn ingezet waarbij in 2019 de instroom van 2014 vrijwel weer is bereikt. Voor 2020 wordt door de Vereniging Hogescholen weer een (forse) stijging verwacht op basis van de voorlopige inschrijvingen.

Als we nagaan waar de daling van de Pabo in 2015 op terug te voeren is blijkt een analyses naar vooropleiding van de instromers daarop het beste antwoord te geven.

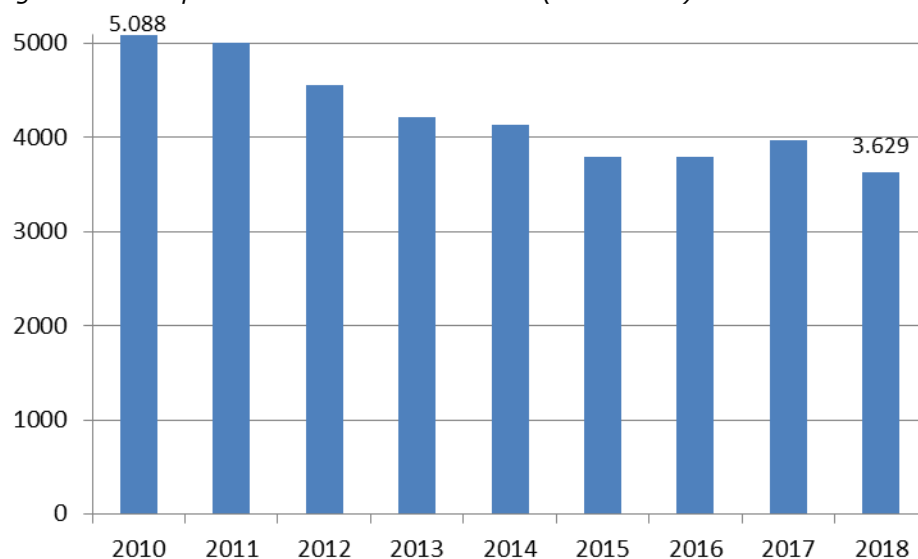
Figuur 5.3 Opleidingsachtergrond instroom Pabo 2014-2019 (Bron: DUO)

De daling van de instroom in de Pabo is terug te voeren op de twee belangrijkste bronnen voor de Pabo. In 2015 bleek de instroom van studenten met een mbo achtergrond meer dan gehalveerd. Daarna is een stijgende trend ingezet, waarmee het oude niveau echter nog niet bereikt is. Ook van de Havo bleek in 2015 een flink lager instroom in de Pabo plaats te vinden, eveneens een trend die weer de weg omhoog heeft ingezet. Dat de Pabo-instroom weer op het niveau van 2014 is, ondanks het nog steeds achterblijven van de instroom van mbo-ers en havo-ers, komt door de stijgingen van de overige groepen.

Dat de daling van de instroom zijn weerslag heeft op de aantallen gediplomeerden is in de onderstaande grafiek te zien.

Figuur 5.4 Gediplomeerden Pabo 2010-2018 (Bron: DUO)

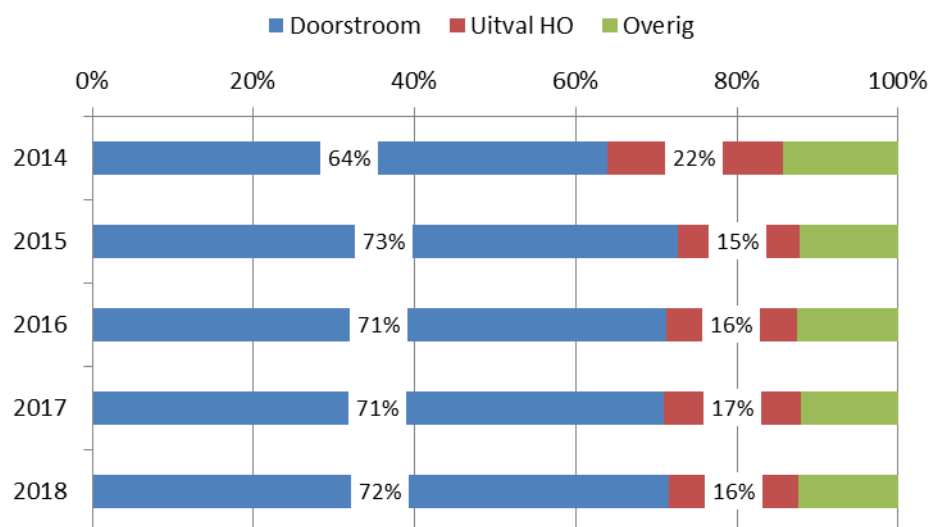
Het aantal gediplomeerden is de afgelopen jaren gedaald, al lijkt er sinds 2015 wel sprake van een stabilisatie.

Overigens dient te worden bedacht dat bij deze gediplomeerden de zij-instroom in het beroep niet is opgenomen. Deze groep, die de laatste jaren een flinke ontwikkeling heeft doorgemaakt in het po zoals in hoofdstuk 7 te zien is, volgt contractonderwijs (i.t.t. bekostigd onderwijs), waardoor de diploma's of bevoegdheden niet in de statistieken van DUO voorkomen.

Vanzelfsprekend volgt het aantal gediplomeerden een trend van de instroom met een vertraging van gemiddeld 5 jaar. Maar of hier sprake is van een 1-op1 relatie hangt af van de doorstroom: in hoeverre maken mensen die de Pabo beginnen deze ook af.

Onderstaand de ontwikkeling van de doorstroom van eerstejaars op de Pabo. Nagegaan is in hoeverre instromers het jaar volgend op de instroom nog aan de Pabo studeren.

Figuur 5.5 Doorstroom Pabo: percentages positie een jaar na de instroom(Bron: DUO)

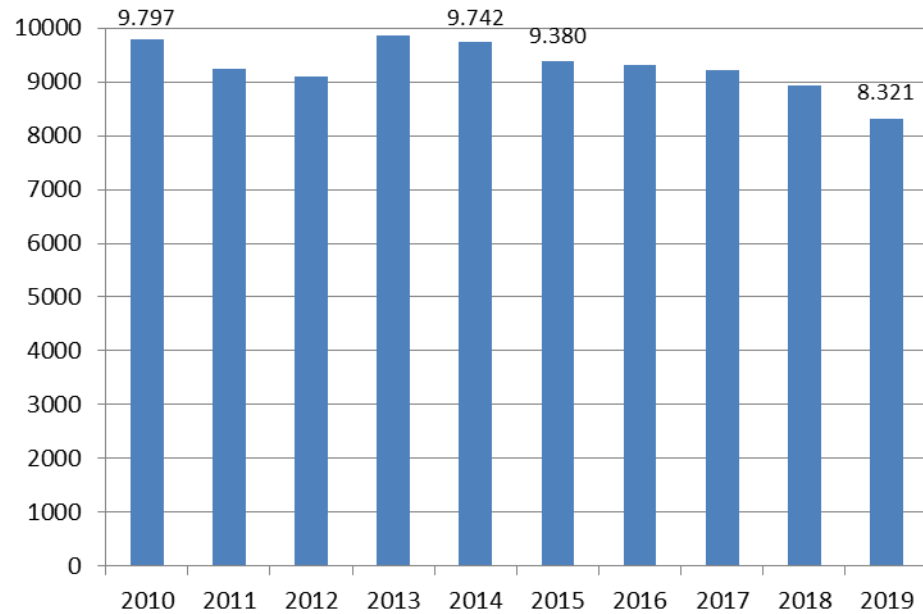
In de bovenstaande grafiek betekent uitval HO mensen die na een jaar niet meer in het HBO of WO te vinden zijn zonder een diploma te hebben gehaald. Bij overig zitten de mensen die uit het HO zijn met een diploma van een andere studie en de mensen die naar een andere studie zijn overgestapt.

Na de invoering van de toelatingstoetsen is het doorstroompercentage van de Pabo flink gestegen, en dit is de jaren daarna ook vastgehouden. Dit hangt vooral samen met een daling van de groep die zonder diploma het hoger onderwijs verlaat.

5.3 Lerarenopleiding HBO 2^e graads

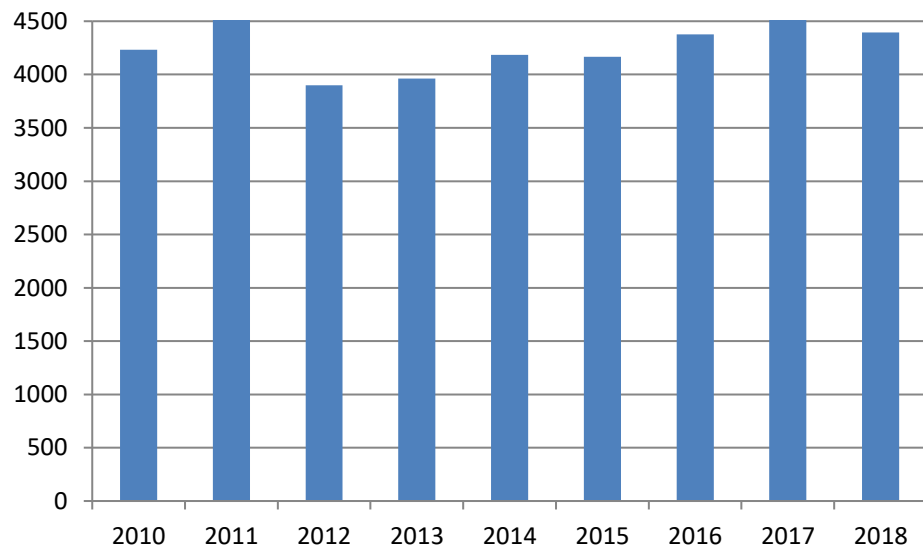
In deze paragraaf de gegevens over de lerarenopleiding voor tweedegraads leraar. Eerst worden wat algemene gegevens getoond, daarna volgen uitsplitsingen voor verschillende vakken.

Figuur 5.6 Instroom HBO opleidingen 2^e graads leraar 2010-2019 (Bron: DUO)

Ook hier is een daling te zien in de aantallen inschrijvingen in 2015, maar veel minder sterk dan bij de Pabo. Over het geheel van de 10 jaar kan geconstateerd worden dat het aantal inschrijvingen aan het dalen is.

Figuur 5.7 Diploma's opleidingen 2^e graads leraar 2010-2019 (Bron: DUO)

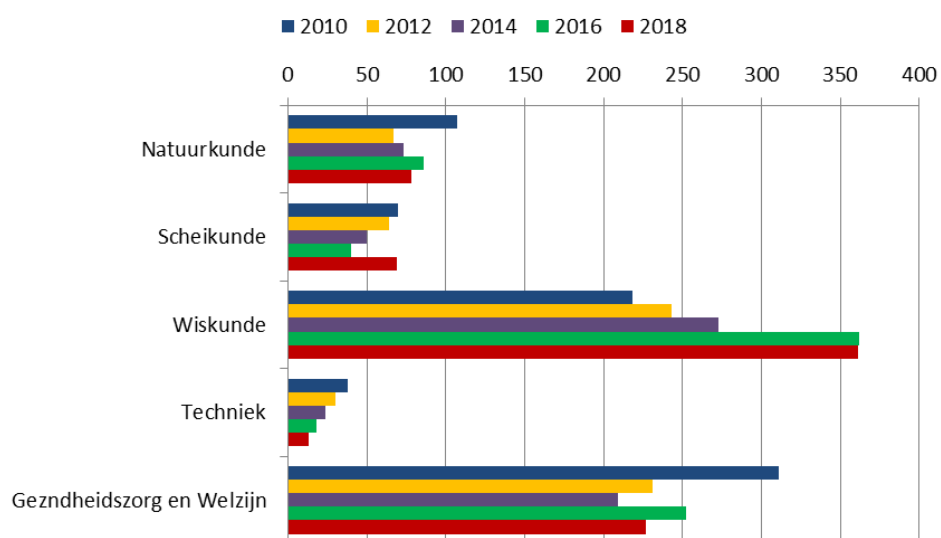
Het aantal diploma's vertoont na 2011 eerst een scherpe daling waarna het weer oploopt. In het laatst beschikbare jaar is weer sprake van een daling.

Met het lerarentekort als belangrijk thema op de arbeidsmarkt zijn algemene gegevens van de lerarenopleiding voor 2^e graads leraar wat minder bruikbaar voor analyses. Daarom hierna aparte analyses voor een aantal vakken die in de gegevens te onderscheiden zijn. Hierbij wordt de indeling aangehouden die aan het eind van paragraaf 4.3.3. te vinden is met permanente tekortvakken, vakken met een teruglopend tekort en vakken met een oplopend tekort.

5.3.1 Permanente tekortvakken

Onderstaand eerst de diploma's van de HBO 2^e graads opleiding voor de permanente tekortvakken. Omdat de grafieken erg vol worden als elk jaar vermeld staat worden hier alleen de even jaren meegenomen, wat eveneens de trend door de jaren heen weergeeft.

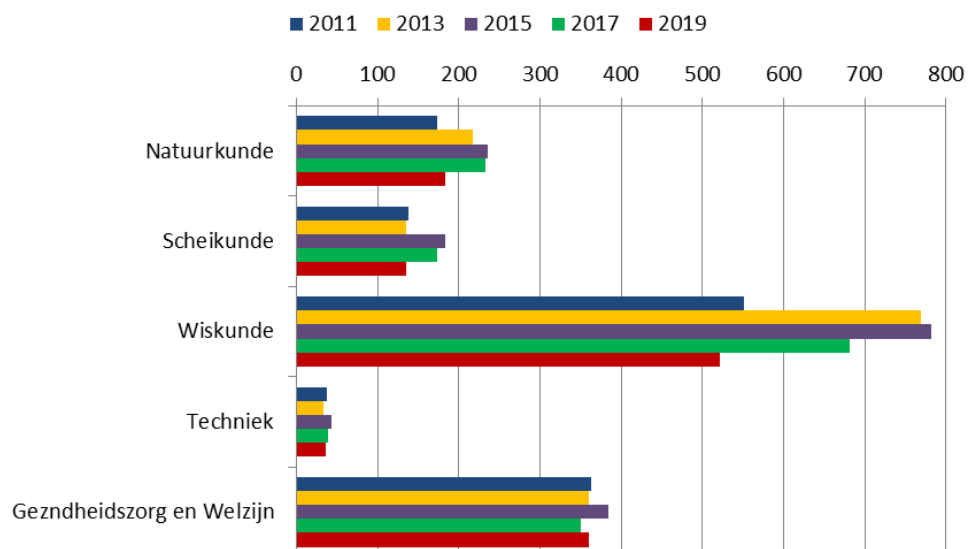
Figuur 5.8 Diploma's permanente tekortvakken HBO lerarenopleiding 2^e graads 2010-2018 (Bron: DUO)

Bij Wiskunde is te zien dat het aantal gediplomeerden in de afgelopen 10 jaar fors is toegenomen. Voor techniek is een scherpe daling te zien. Ook Gezondheidszorg en Welzijn vertoont een dalende trend.

Hieronder de inschrijvingen voor deze vakken in deze periode, waarbij eveneens voor de leesbaarheid de helft van de jaren is vermeld. Hier de oneven jaren, aangezien 2019 het meest recente beschikbare jaar is.

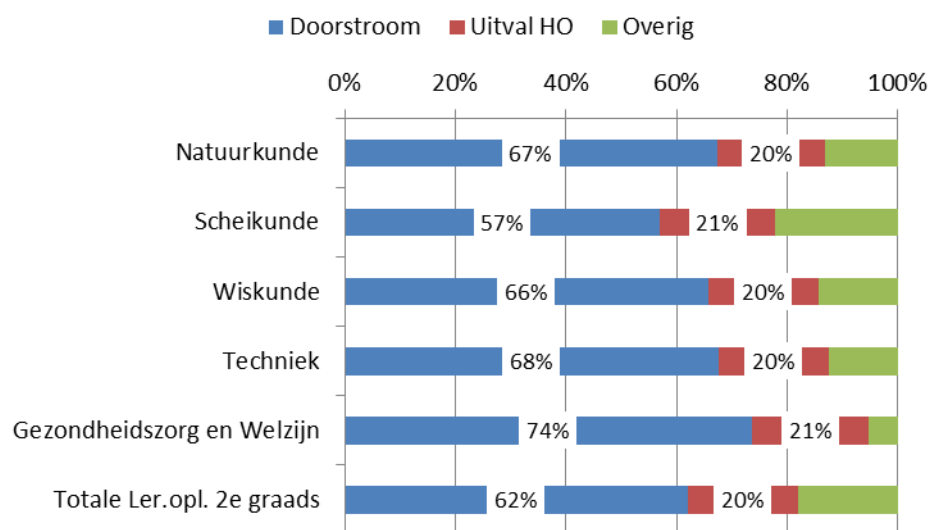
Figuur 5.9 Instroom permanente tekortvakken in HBO lerarenopleiding 2^e graads 2011-2019 (Bron: DUO)

Voor de meeste vakken lijkt de instroom stabiel, maar wel met een dipje voor 2019. Het grootste vak Wiskunde heeft na 2015 duidelijk met een daling van de instroom te maken.

Zoals gezegd is ook de doorstroom van mensen die aan de opleiding beginnen een belangrijk gegeven voor de aantallen diploma's. Aangezien deze doorstroom voor de meeste vakken stabiel is in de meetperiode 2014-2018 wordt hier alleen het laatste jaar getoond.

Figuur 5.10 Doorstroom permanente tekortvakken in HBO lerarenopleiding 2^e graads 2018 (Bron: DUO)

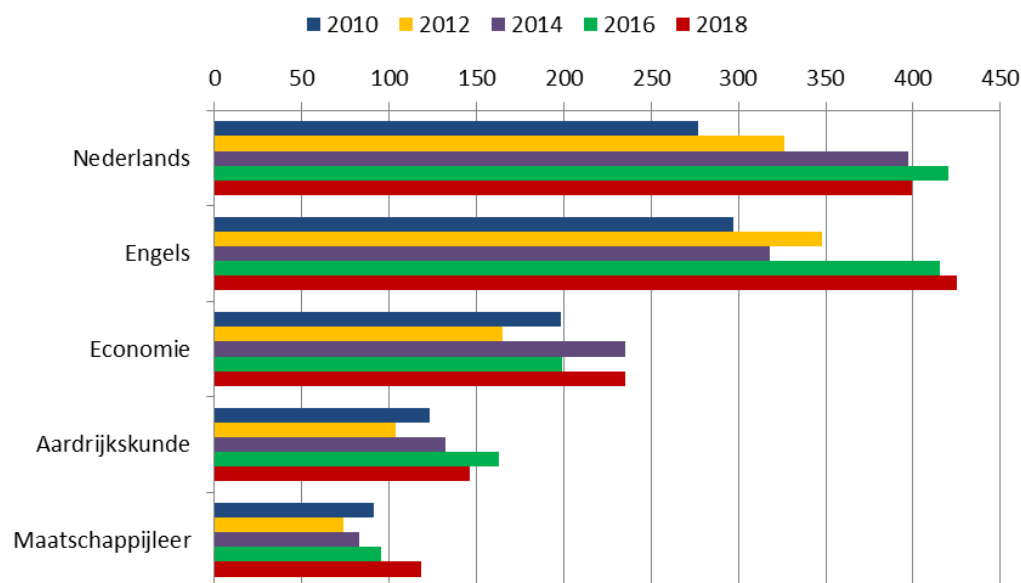

Gezondheidszorg en Welzijn lijkt de instromers het beste vast te houden met een duidelijk bovengemiddeld percentage dat in het jaar na instroom nog op de opleiding te vinden is. Ook Natuurkunde, Wiskunde en Techniek scoren goed op dit gebied. Alleen Scheikunde scoort duidelijk minder dan het gemiddelde van de gehele HBO lerarenopleiding 2^e graads.

5.3.2 Vakken met een afnemend tekort

In de onderstaande figuur de diploma's van de HBO 2^e graads opleiding voor de vakken die momenteel een tekort hebben maar waarvan de verwachting is dat dit de komende jaren gaat afnemen,

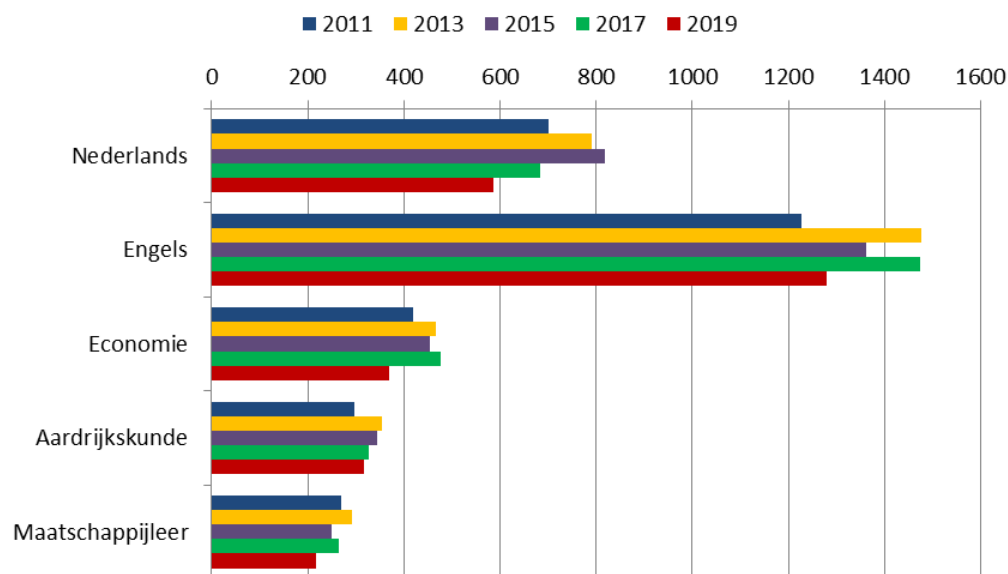
Figuur 5.11 Diploma's vakken teruglopend tekort HBO lerarenopleiding 2^e graads 2010-2018 (Bron: DUO)

Nederlands en Engels zijn samen met Wiskunde de grootste vakken op het vo. Voor beiden geldt dat het aantal gediplomeerden van de lerarenopleiding de laatste 10 jaar fors is toegenomen. Ook de andere vakken in bovenstaande grafiek hebben, zeker de laatste jaren, te maken met stijgende aantallen gediplomeerden.

Hieronder de inschrijvingen voor deze vakken in deze periode.

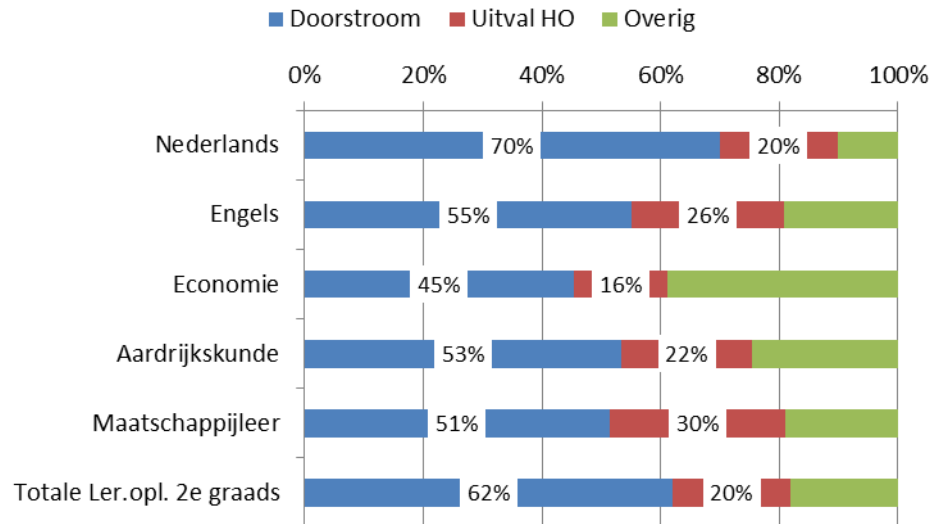
Figuur 5.12 Instroom vakken met teruglopend tekort in HBO lerarenopleiding 2^e graads 2011-2019 (Bron: DUO)

In de grafiek valt als eerste op dat Engels een zeer forse instroom heeft vergeleken met de andere vakken, ook in vergelijking met het iets grotere schoolvak Nederlands. De meeste vakken vertonen een trend dat er na een stijging inmiddels een daling in de instroom is ingezet.

Tot slot voor deze vakken de doorstroom van mensen die aan de opleiding beginnen.

Figuur 5.13 Doorstroom vakken met afnemend tekort in HBO lerarenopleiding 2^e graads 2018 (Bron: DUO)

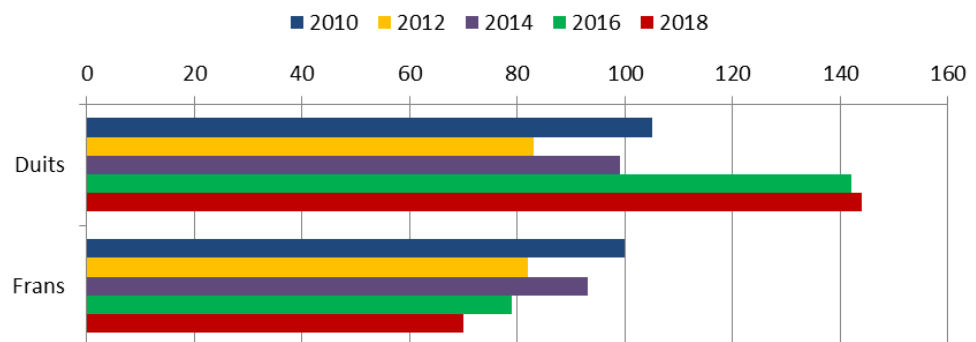

Nederlands springt er hier heel duidelijk uit als een vak waarbij een relatief groot deel van de instroom een jaar later ook behouden is voor de opleiding. Alle andere vakken hebben een beduidend lager dan gemiddeld percentage doorstroom, waarbij vooral het lage percentage van economie opvalt. Met deze cijfers is ook te begrijpen waarom de grote instroom in Engels ongeveer evenveel gediplomeerden oplevert als de bescheidener instroom van Nederlands.

5.3.3 Vakken met een oplopend tekort

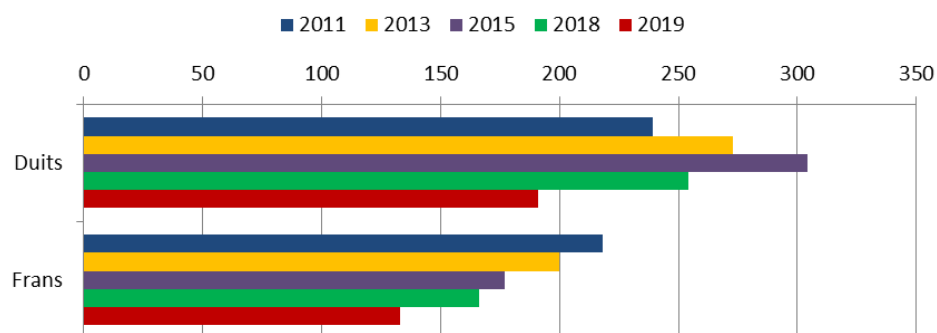
Tot slot van dit hoofdstuk de vakken die momenteel geen grote tekorten lijken te hebben maar waarvan verwacht wordt dat dit tekort de komende jaren haat oplopen: de talen Duits en Frans.

Figuur 5.14 Diploma's vakken met oplopend tekort HBO lerarenopleiding 2^e graads 2010-2018 (Bron: DUO)

Bij Duits zien we over de afgelopen 10 jaar duidelijk een stijging van het aantal gediplomeerden. Frans heeft te maken met een teruglopend aantal.

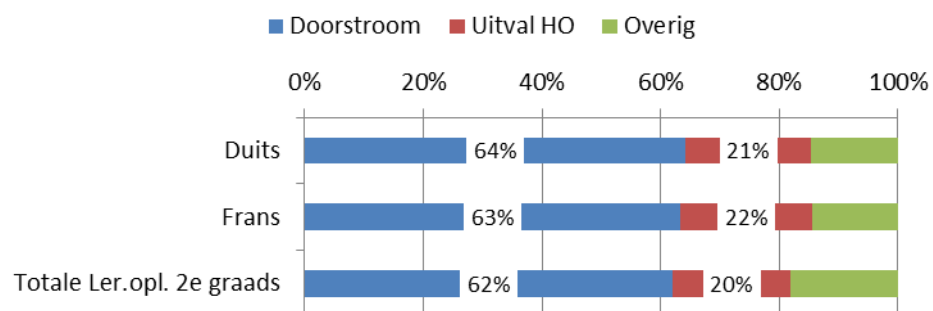
Figuur 5.15 Instroom vakken met oplopende tekorten HBO lerarenopleiding 2^e graads 2011-2019 (Bron: DUO)

Voor beide vakken is te zien dat er een scherpe daling van de instroom is, wat zich vertaalt in de verwachting van oplopende tekorten.

Tot slot de doorstroom van de instromers in deze vakken.

Figuur 5.16 Doorstroom permanente tekortvakken in HBO lerarenopleiding 2^e graads 2018 (Bron: DUO)

Wat doorstroom en uitval betreft bevinden Duits en Frans zich precies op het gemiddelde van de gehele HBO lerarenopleiding 2^e graads.

6 Ontwikkelingen in de loopbaan van jonge leraren

Vanwege het belang van de instroom van pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen laat OCW jaarlijks een monitoronderzoek naar deze groep uitvoeren, getiteld Loopbaanmonitor¹⁵.

Voor het onderzoek worden via CBS gegevens de loopbanen van pas afgestudeerden in de eerste 5 jaar na hun afstuderen gevolgd. Op deze manier kunnen alle afgestudeerden in kaart worden gebracht.

Tevens worden enquêtes gehouden onder pas afgestudeerden, waarin zaken aan de orde worden gesteld die niet in bestanden te vinden zijn. Al enkele jaren zijn daar voor het mbo ook de zij-instromers in het beroep aan toe gevoegd. Gezien de toenemende aantallen is dat sinds dit jaar ook voor het po en vo gebeurd.

6.1 Situatie een half jaar na afstuderen lerarenopleiding

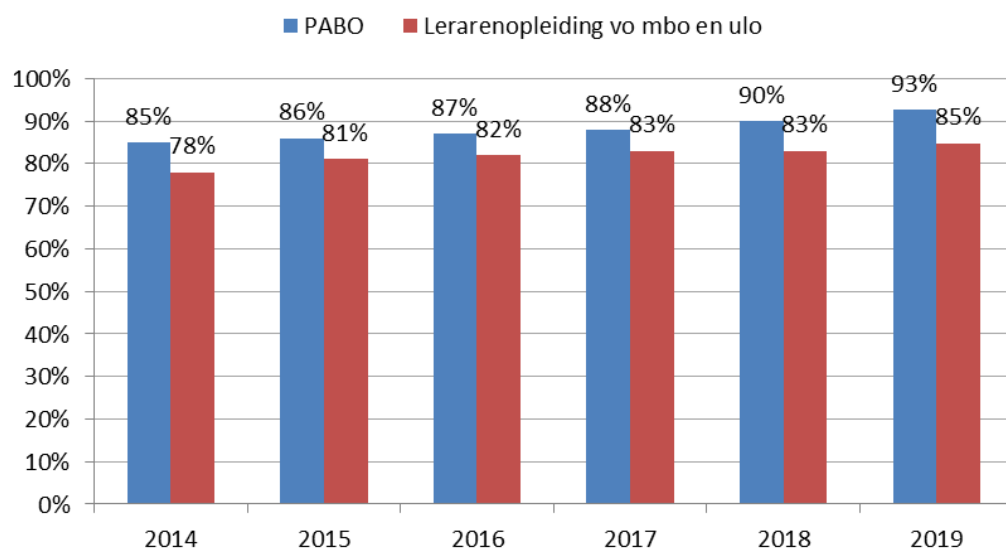
De gegevens van het CBS zijn gebaseerd op diplomabestanden van lerarenopleidingen en informatie die bekend is over de werkgever bij de Belastingdienst. Dat laatste betekent dat het niet om de meest recente informatie gaat, maar door de compleetheid geeft het wel een goed beeld van ontwikkelingen over de langere termijn. Hiermee kunnen we complete cohorten (jaargangen) afgestudeerden door de tijd volgen.

Aanvullend daarop worden, zoals gezegd, enquêtes gehouden onder recent afgestudeerden aan de opleidingen voor leraar, zodat we ook actueel de vinger aan de pols kunnen houden. In de enquête worden altijd hogere percentages gevonden voor het deel dat werkzaam is binnen het onderwijs dan bij de analyses met de CBS microdata. Hier is mogelijk sprake van een selectie-effect in de deelname aan de enquête. Personen die in het onderwijs werken zouden vaker deel kunnen nemen aan de enquête. Een andere mogelijkheid is dat leraren via uitzendbureaus of payroll constructies in het onderwijs werkzaam zijn. Deze personen zijn niet als 'werkend in het onderwijs' herkenbaar in de CBS data. De CBS data geven daarmee een ondergrens voor de aantallen die in het onderwijs werkzaam zijn.

Uit de enquêtes blijkt dat het aantal afgestudeerden dat volgens eigen melding na een half jaar in het onderwijs werkt zowel voor de pabo als voor de lerarenopleiding en ultieme afgelopen jaren blijft toenemen.

¹⁵ Loopbaanmonitor onderwijs 2020, CentERdata/Mooz, Tilburg, Nijmegen, 2020. Zie www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

Figuur 6.1 Aandeel afgestudeerden lerarenopleidingen (mede) werkzaam in het onderwijs een half jaar na het afstuderen voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ, gegevens enquête)

Van degenen die in 2014 afstudeerden aan de pabo was 85% een half jaar later in het onderwijs werkzaam, in 2019 was dat percentage gestegen naar 93%. Voor de lerarenopleidingen vo/mbo en de universitaire lerarenopleidingen is dit percentage gestegen van 78% naar 85%. In vaktermen kan hier gesproken worden van een bijzonder hoog opleidingsrendement.

Uit de enquête onder de pas afgestudeerden komen in deze periode ook positieve ontwikkelingen voor deze groep aan het licht als het gaat om het type aanstelling (regulier/vervanging) en het type dienstverband (vast/tijdelijk). Zo vertoont het percentage pabo gediplomeerden dat recent na afstuderen een reguliere baan in het onderwijs heeft tussen cohort 2014 en cohort 2019 een duidelijke stijging, dit is inmiddels opgelopen tot 87% van de afgestudeerden die in het onderwijs werken voor cohort 2019. Hetzelfde geldt voor het percentage met een vast dienstverband of uitzicht op een vast dienstverband, dit is samen 83% voor cohort 2019.

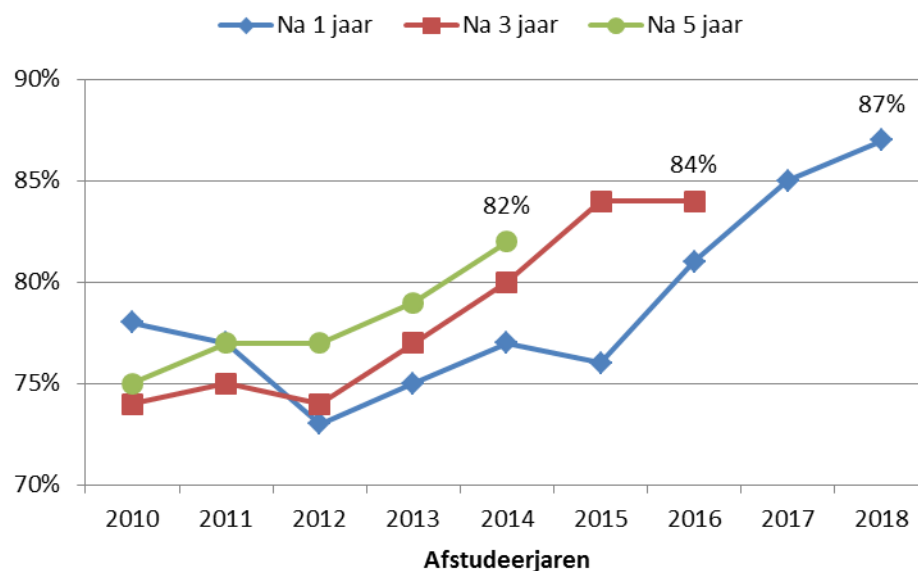
Uit de enquête blijkt dat afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo voor cohort 2018 die in het onderwijs werken na een half jaar in 92% van de gevallen een reguliere baan hebben. In 79% van de gevallen in het vo en in 76% van de gevallen in het mbo betreft dat een vast contract of uitzicht op een vast contract.

6.2 Aandeel afgestudeerden werkzaam in het onderwijs

In deze paragraaf de gegevens die op CBS bestanden zijn berekend, gebaseerd op diplomabestanden van lerarenopleidingen en informatie over de werkgever.

Als eerste een grafiek met de mate waarin men na respectievelijk 1, 3 en 5 jaar in het onderwijs werkt. Het gaat hier niet telkens om dezelfde mensen. Het komt geregeld voor dat iemand 1 of 3 jaar na het afstuderen niet in het onderwijs werkt maar na 5 jaar wel, of omgekeerd. Een deel van de mensen die in het onderwijs werken stroomt (tijdelijk) uit en een deel van degenen die in eerste instantie niet in het onderwijs werken stroomt later in.

Figuur 6.2 Aandeel Pabo-afgestudeerden werkzaam in het onderwijs voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ)

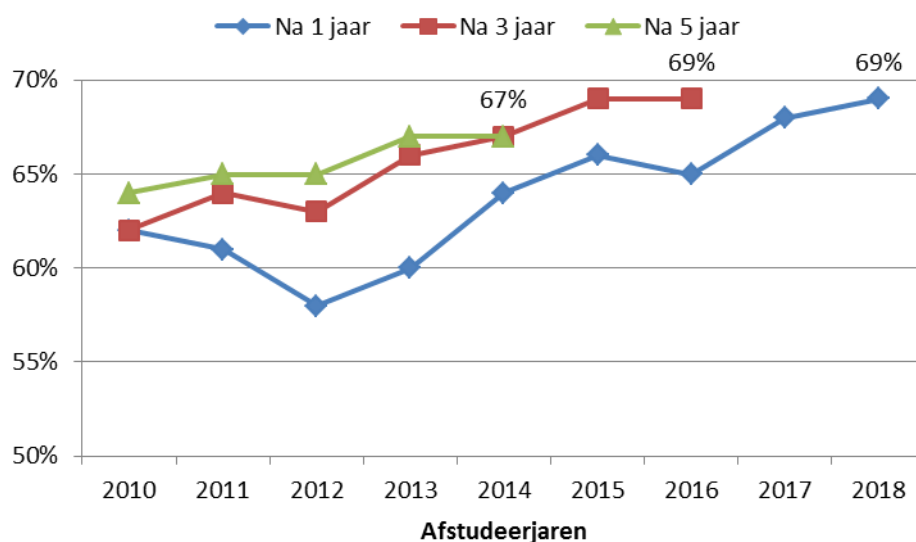

De eerste conclusie is dat in de loop der jaren het aandeel van de afgestudeerden met een onderwijsbaan tussen de cohorten behoorlijk is toegenomen. Niet alleen de aandelen van mensen die recent zijn afgestudeerden hebben vaker een baan in het onderwijs, ook van de oudere cohorten is te zien dat er in de loop der jaren een hoger percentage van hen in het onderwijs werkt dan bij vorige cohorten het geval was.

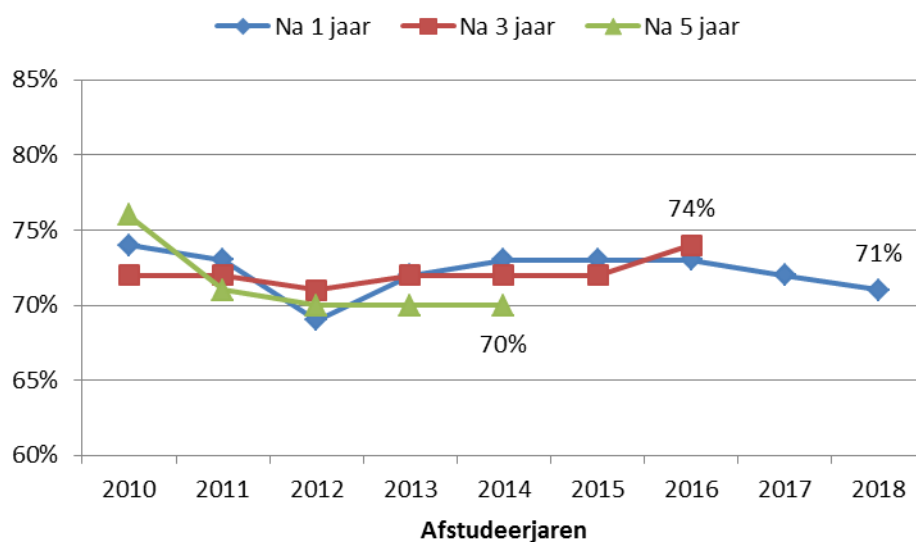
Naast het kunnen vinden van een baan in het onderwijs, is ook van belang in hoeverre startende leraren een reguliere baan kunnen vinden van voldoende omvang in uren. Het blijkt dat de onderwijsarbeidsmarkt voor pabo afgestudeerden vanaf afstudeerjaar 2012 ook in dat opzicht steeds gunstiger is geworden. Had van de in het onderwijs startende pabo-afgestudeerden uit cohort 2012 na één jaar 46% een baan van 0,8 fte of meer, voor cohort 2015 was dit 61%, voor cohort 2017 78% en voor cohort 2018 was dit gestegen naar .

Onderstaand de gegevens voor de lerarenopleidingen vo/mbo. De percentages afgestudeerden die in het onderwijs terecht komen voor de pabo zijn altijd hoger dan voor de lerarenopleidingen voor vo en mbo.

Figuur 6.3 Aandeel afgestudeerden Lerarenopleiding vo en mbo werkzaam in het onderwijs voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ)

Figuur 6.4 Aandeel afgestudeerden Universitaire Lerarenopleiding werkzaam in het onderwijs voor verschillende afstudeercohorten (Bron: CentERdata/MOOZ)

Van de HBO Lerarenopleiding vo/mbo gaat de meeste jaren meer dan 60 procent het onderwijs in, de laatste jaren is dat rond de 69% (twee derde). Ook hier is waar te nemen dat, na een oorspronkelijke dip, de trend de laatste jaren duidelijk omhoog is voor alle drie de meetmomenten. Ook is te zien dat afgestudeerden van de lerarenopleiding vo 3 of 5 jaar na het afstuderen vaker in het onderwijs werken dan 1 jaar na het afstuderen.

Van de universitaire lerarenopleiding ligt het percentage dat in het onderwijs gaat werken voor de verschillende cohorten en meetmomenten iets hoger dan voor de lerarenopleiding vo en mbo. De ontwikkeling over de afgelopen jaren laten weinig ontwikkelingen zien in de percentages die in het onderwijs gaan werken. Ook is bij deze opleiding als enige te zien dat het percentage dat in de latere jaren in het onderwijs werkt niet hoger is dan het percentage na 1 jaar.

Gegevens naar vak

Het aandeel van de afgestudeerden dat een jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs verschilt per vakgebied en type lerarenopleiding.

Bij de tweedegraads lerarenopleidingen ligt het percentage afgestudeerden met een onderwijsbaan met gemiddeld ongeveer 85% het hoogst bij de exacte vakken, gevolgd door de economische vakken met zo'n 82%. Het percentage is het laagst onder afgestudeerden die zijn opgeleid voor onderwijs in culturele/creatieve vakken (gemiddeld 39%), gevolgd door lichamelijke opvoeding (51%), maatschappijvakken (65%), verzorgende vakken (68%) en technische vakken (74%).

Per saldo ligt het beroepsrendement voor het cohort 2018 voor de exacte vakken vrijwel even hoog als voor het cohort 2013, terwijl er bij de overige vakken een toename waarneembaar is, variërend van 5 procentpunten voor de talen tot 19 procentpunten voor de technische en de verzorgende vakken. Overigens zeggen de rendementsverschillen niet veel over de beroepsperspectieven van de afgestudeerden in de diverse vakken: de opleidingen in de culturele/creatieve vakken richten zich bijvoorbeeld niet uitsluitend op een carrière in het onderwijs.

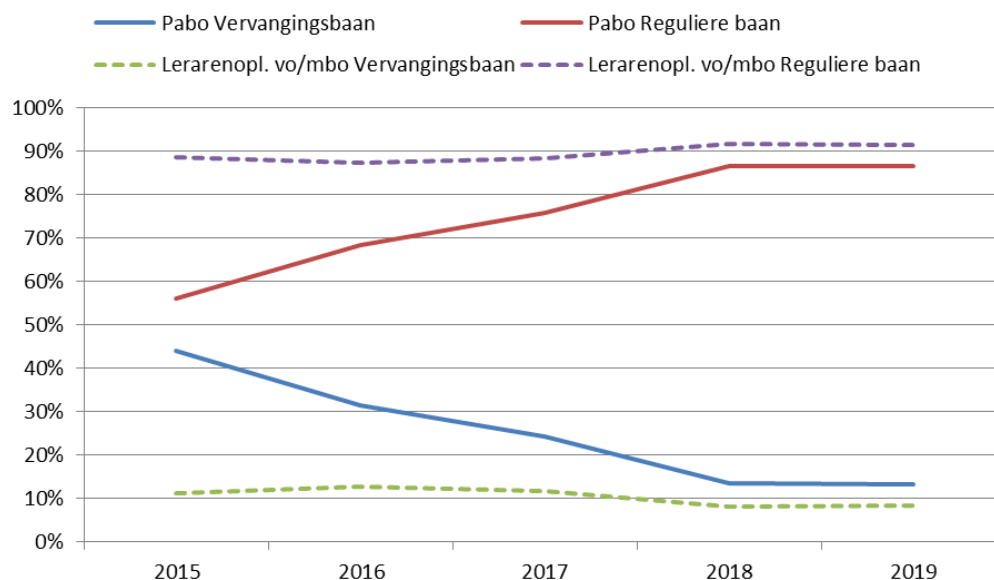
Bij de ulo-afgestudeerden is het beroepsrendement een jaar na afstuderen het hoogst bij de talen (gemiddeld 80%), gevolgd door de exacte vakken (76%) en de economische vakken (72%). Het aandeel van de afgestudeerden met een onderwijsbaan is gemiddeld het laagst bij de culturele/creatieve vakken¹⁶ (gemiddeld 36%), maar het percentage per cohort is wel sterk stijgende: tussen cohort 2013 en cohort 2016 neemt het rendement toe van 29% naar 50%. Bij de andere vakken varieert het aandeel dat werkzaam is binnen het onderwijs veel minder tussen de cohortjaren.

6.3 Soort aanstelling starters

Met name in het primair onderwijs was het enkele jaren geleden heel gebruikelijk dat afgestudeerden van de lerarenopleiding via tijdelijke vervangingsbanen langzaam een reguliere baan in het onderwijs verwerven. De afgelopen jaren is dat aan het veranderen.

¹⁶ Dit betreft in het begin voornamelijk de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in Kunstgeschiedenis en later ook de masteropleiding Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige Vorming/Kunst Algemeen, en de masteropleiding Kunsteducatie.

Figuur 6.5. Pas afgestudeerde leraren die een half jaar na het afstuderen in het onderwijs werken, percentage naar soort baan (regulier/vervanging) cohort 2015-2019 (Bron: CentERdata/Mooz).

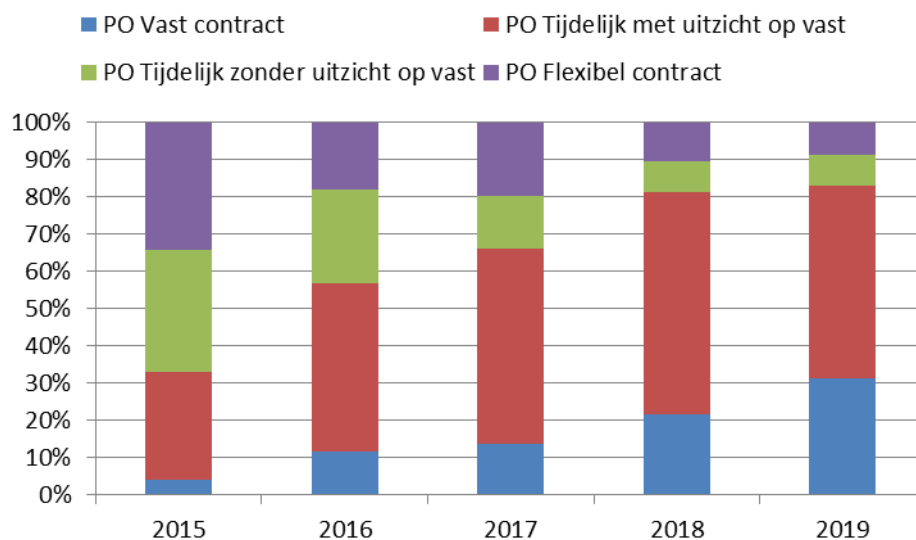

Bij de afgestudeerden van de pabo is de verhouding regulier-vervanging flink veranderd de laatste jaren. Inmiddels heeft een ruime meerderheid die na een half jaar in het onderwijs werkt een reguliere baan. Het feit dat steeds meer pabo-afgestudeerden een reguliere baan verwerven heeft natuurlijk ook zijn weerslag op het steeds geringere aantal beschikbare vervangers in het po.

In het vo en mbo is er altijd al minder sprake van vervangingsbanen geweest. Dat heeft ook te maken met het feit dat kortdurende afwezigheid van leraren daar doorgaans niet vervangen wordt. Het levert ook geen onoverkomelijke problemen op aangezien er geen klassen naar huis hoeven te worden gestuurd. En invallers dienen zich altijd even in te werken, wat bij een kortdurende vervanging de moeite niet altijd loont.

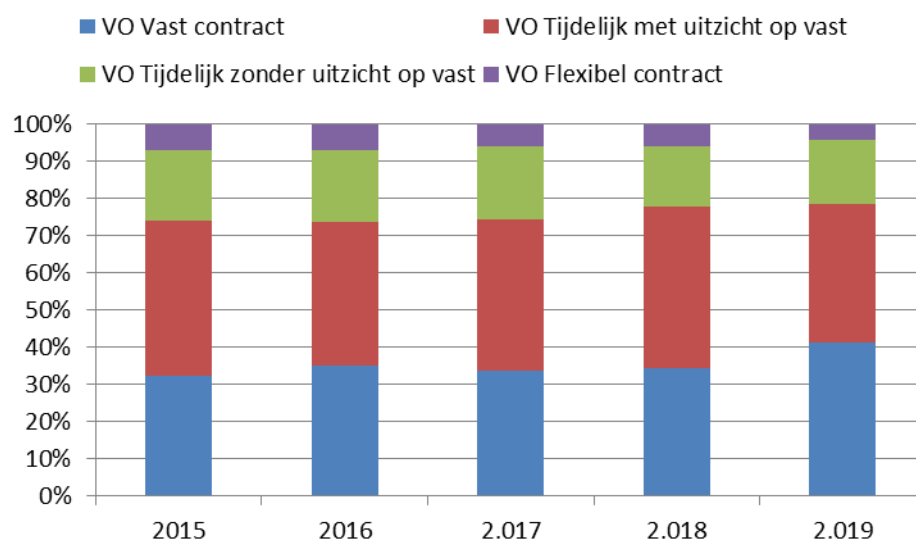
De stijging van het aandeel reguliere banen bij de afgestudeerden van de pabo heeft ook zijn weerslag op het soort arbeidscontract dat de startende leraren krijgen. In de onderstaande grafieken wordt voor de drie onderwijssoorten weergegeven in hoeverre pas afgestudeerden na een half jaar een vast of tijdelijk contract hebben.

Figuur 6.6 Pas afgestudeerde leraren die een half jaar na het afstuderen in het po werken, percentage naar soort contract (vast/tijdelijk) cohort 2015-2018 (Bron: CentERdata/Mooz).

In vier jaar tijd is in het primair onderwijs het aandeel (uitzicht op) vast contract flink gestegen van 33% naar 83%. Zowel de tijdelijke als de flexibele contracten zijn flink in aantal gereduceerd.

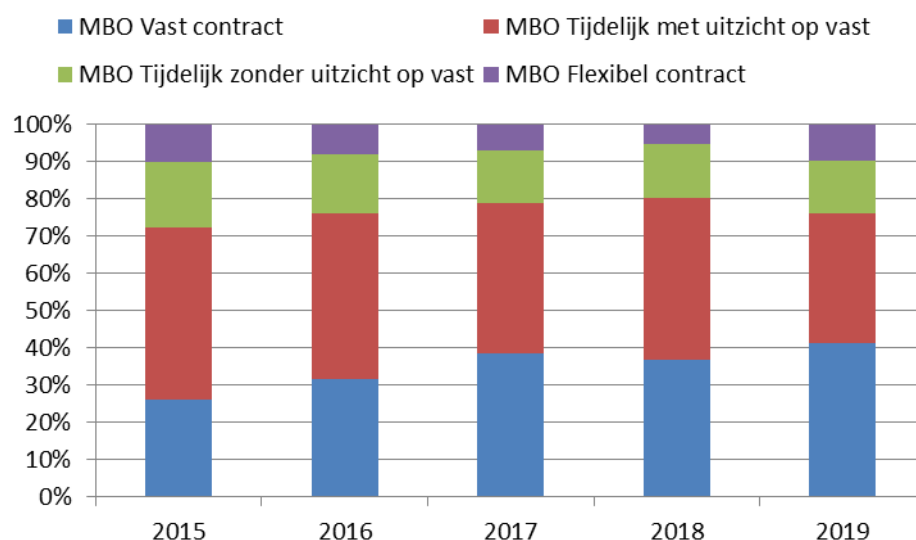
Figuur 6.7 Pas afgestudeerde leraren die een half jaar na het afstuderen in het vo werken, percentage naar soort contract (vast/tijdelijk) cohort 2015-2019 (Bron: CentERdata/Mooz).

Ook

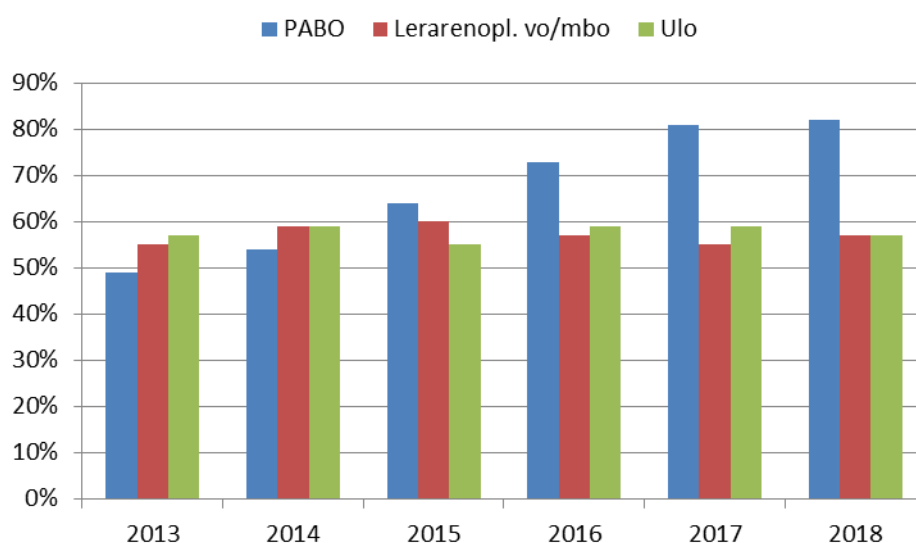
In het vo is een soortgelijke beweging te zien, zij het veel minder sterk. Het aandeel (uitzicht op) vast contract is hier gestegen van 74% naar 79%.

Figuur 6.8 Pas afgestudeerde leraren die een half jaar na het afstuderen in het po werken, percentage naar soort contract (vast/tijdelijk) cohort 2015-2019 (Bron: CentERdata/Mooz).

Ook in het MBO zijn de vaste aanstellingen toegenomen (van 26% naar 41%). Dit is hier echter mede ten koste gegaan van de tijdelijke aanstellingen met vooruitzicht op vast, die zijn gedaald van 46% naar 35%. Tijdelijke aanstellingen zonder vooruitzicht op vast zijn licht afgenomen (van 18% naar 14%), de flexibele contracten zijn na een dip in 2019 weer op het niveau van 2015 (10%). Het laatste onderwerp bij de contracten is de aanstellingsomvang. In onderstaande grafieken is te zien in welke mate er in voltijd wordt gewerkt, een jaar na het afstuderen.

Figuur 6.9 Pas afgestudeerde leraren die een jaar na het afstuderen in het onderwijs werken percentage naar full time aanstelling (>0,8 fte), contract cohort 2013-2018 (Bron: CentERdata/Mooz).

Ook hier is een sterke ontwikkeling bij de pabo afgestudeerden te zien. Het percentage jonge leraren met een voltijds aanstelling, een jaar na het afstuderen, is voor de cohorten 2013-2018 gestegen van 49% naar 82%.

Bij afgestudeerden aan de 2^e graad lerarenopleiding en de universitaire lerarenopleiding is dit percentage redelijk constant, en ligt het tussen de 50% en 60%.

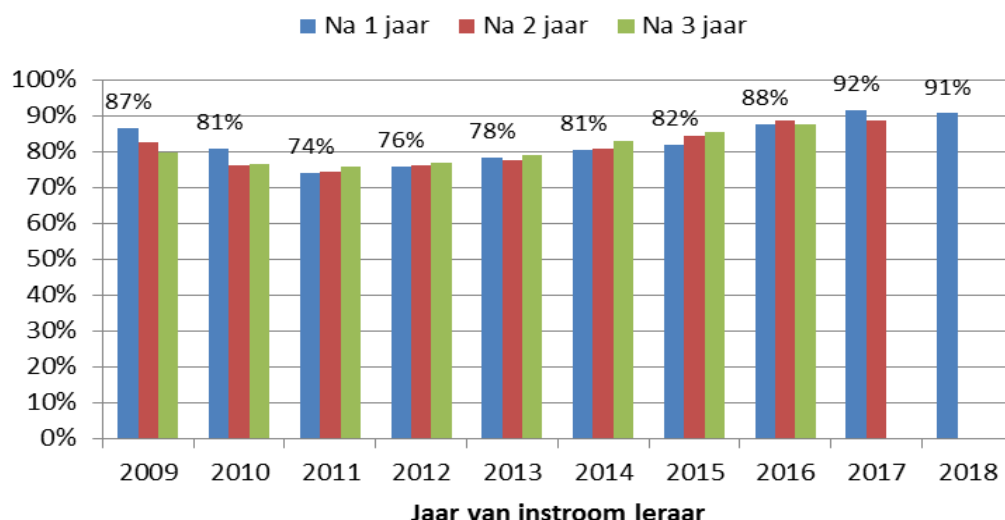
6.4 Uitval jonge leraren po

Bovenstaande gegevens over de mate waarin afgestudeerden van de lerarenopleidingen in het onderwijs werken zijn op basis van CBS-gegevens gemaakt. Daarbij worden alle afgestudeerden meegenomen en wordt gekeken in hoeverre men in het onderwijs werkt, waarbij geen onderscheid gemaakt wordt naar sector en ook niet naar functie (die laatste in de CBS-gegevens niet aanwezig).

Er is ook een andere manier om naar het succes van jonge leraren in het onderwijs te kijken, hiervoor heeft DUO analyses gemaakt op de eigen bestanden. Van alle leraren die instromen, van 29 jaar of jonger is gekeken in welke mate ze de jaren daarna als leraar in dezelfde onderwijssector werkzaam zijn.

Dit verschilt wezenlijk van de hiervoor gepresenteerde meting omdat het om beginnende leraren gaat, los van het feit of ze op dat moment een diploma van een Nederlandse lerarenopleiding hebben. Zij-instromers in het beroep hebben dat diploma bijvoorbeeld niet, omdat zij niet bekostigd contractonderwijs volgen. Ook mensen met een buitenlandse lerarenopleiding die hier erkend wordt hebben dat diploma niet. Tevens wordt alleen gekeken naar de onderwijssoort waar men begint en alleen naar de functie leraar. Deze analyse levert voor het po de volgende resultaten op:

Figuur 6.10 Mate waarin leraren, jonger dan 30 jaar, die in het po instromen de eerste drie jaren daarna daar nog als leraar werkzaam zijn (Bron: DUO)

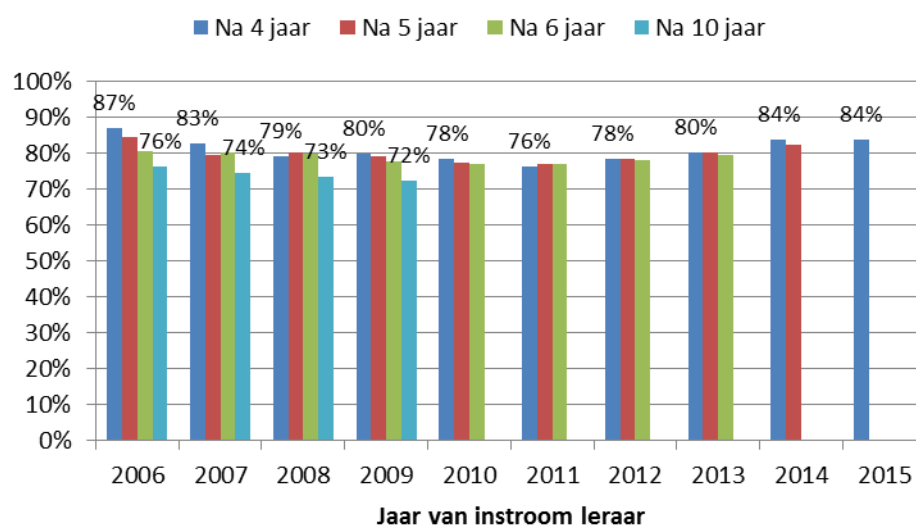

Duidelijk is waar te nemen dat de mate waarin jonge leraren in het po blijven werken na een dip in 2011 de jaren daarna in toenemende mate als behouden blijven. Opvallend is dat voor de recentere instroomjaren geldt dat de percentages leraren die behouden blijven voor in het tweede en derde jaar na de instroom vaak hoger liggen dan in het eerste jaar. Daar gaat het om mensen die op het meetmoment in het eerste jaar na de instroom in het po geen baan als leraar hadden maar die daarna weer wel hadden gekregen.

Vermoedelijk zijn de ontwikkelingen in het po voor een groot deel terug te voeren op de arbeidsmarkt, oftewel de beschikbare plaatsen voor jonge leraren.

Als we naar het behoud van leraren over langere termijn kijken kunnen de volgende gegevens getoond worden:

Figuur 6.10 Mate waarin leraren, jonger dan 30 jaar, die in het po instromen na 4, 5, 6 en 10 jaar daar nog als leraar werkzaam zijn (Bron: DUO)

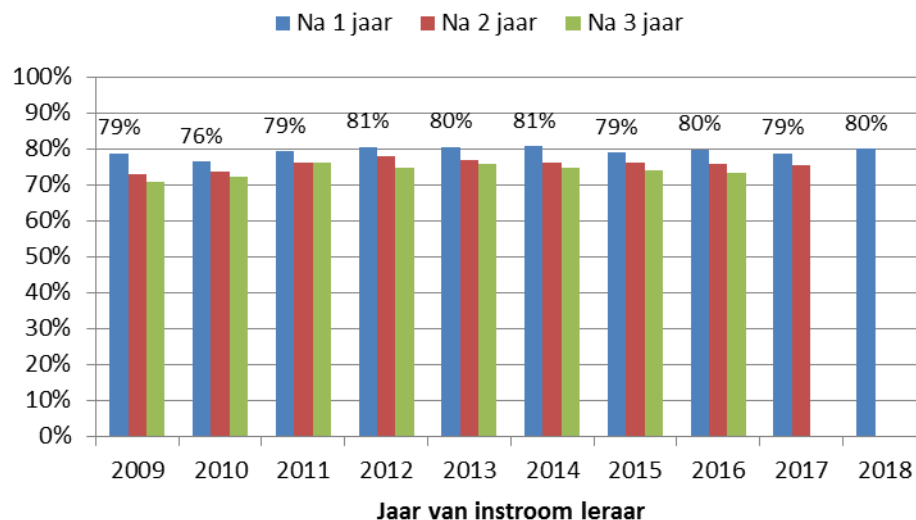
Als gekeken wordt naar de mate waarin de jonge leraren na 4 jaar nog als leraar in het onderwijs werken is dezelfde tendens te zien, een stijging na de daling die deze keer rond het instroom jaar 2011 valt.

Het percentage dat na 10 jaar nog als leraar in het po werkt kan vanzelfsprekend alleen voor de instroomjaren 2006 t/m 2008 getoond worden. Voor deze groep kan worden toegevoegd dat na 10 jaar ongeveer 2% in een andere onderwijssector werkt en zo'n 3 à 4% in het po maar in een andere functie.

6.5 Uitval jonge leraren vo

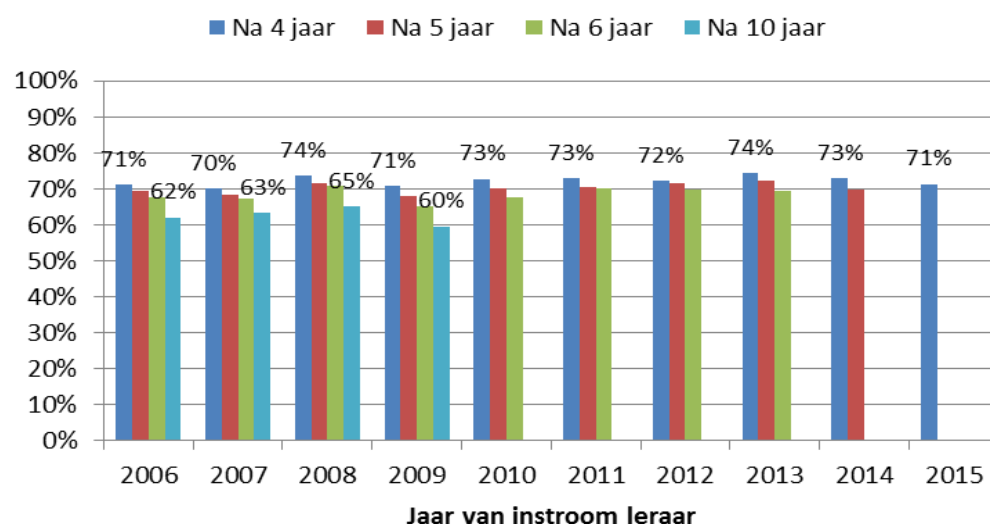
Dezelfde gegevens als hiervoor zijn door DUO ook voor het vo gemaakt. Hierbij is geen onderscheid gemaakt naar de soort lerarenopleiding die men gevolgd heeft. Allereerste de mate waarin jonge leraren na 1, 2 of 3 jaar nog als leraar in het vo werken.

Figuur 6.12 Mate waarin leraren, jonger dan 30 jaar, die in het vo instromen de eerste drie jaren daarna daar nog als leraar werkzaam zijn (Bron: DUO)

Waar het percentage dat na 1 jaar nog als leraar in het onderwijs werkte bij het po een forse ontwikkeling door heeft gemaakt (stijgend van 74% naar 91%) is dit in het vo vrij constant rond de 80%. Ook het fenomeen dat de percentages in jaar 2 of 3 hoger kunnen zijn dan in het eerste jaar komen hier niet voor. Het al of niet aanblijven als leraar lijkt daarmee in ieder geval in de eerste jaren vrij ongevoelig voor arbeidsmarktontwikkelingen.

Figuur 6.13 Mate waarin leraren, jonger dan 30 jaar, die in het vo instromen na 4, 5, 6 en 10 jaar daar nog als leraar werkzaam zijn (Bron: DUO)

Ook voor de latere jaren lijkt het patroon in het vo voor de verschillende instroomjaren vrij stabiel. De percentages jonge leraren die nog als leraar in het vo werken liggen voor de verschillende jaren grofweg 10% lager dan in het po. Dit verschil ontstaat al in het eerste jaar na instroom.

7 Zij-instromers in beroep en opleiding

Het klassiek patroon voor een leraar is dat deze na het vo of het mbo naar de lerarenopleiding gaat en vervolgens op jonge leeftijd aan een lange carrière in het onderwijs begint. Waarschijnlijk mede door berichten in de media over tekorten blijken steeds meer mensen geïnteresseerd om op latere leeftijd als leraar in het onderwijs te gaan werken. Deze toename is dusdanig dat het ook een significante betekenis voor de arbeidsmarkt heeft.

Op de site rijksoverheid.nl is een rapportage te vinden over de ontwikkelingen op het gebied van deze zogenaamde zij-instromers¹⁷. De samenvatting van deze rapportage is hieronder integraal opgenomen.

In deze rapportage wordt op basis van bestandsgegevens gerapporteerd over de zij-instroom van leraren in het onderwijs (po, vo en mbo) en de zij-instroom van studenten in de lerarenopleidingen. Naast gegevens over aantallen wordt ook inzicht gegeven in de mate waarin men in het onderwijs werkt en de herkomst van de zij-instromers.

De analyses zijn verricht door DUO en gebaseerd op de combinaties van bestaande bestanden (zij-instroom subsidiebestand, personeelsbestand scholen, bestand van studerende in Nederland, CBS gegevens over arbeidsmarktpositie in het verleden). In de rapportage wordt aangegeven welke kanttekeningen bij deze analyse horen en welke definitie is gebruikt.

7.1 Zij-instromers in het beroep

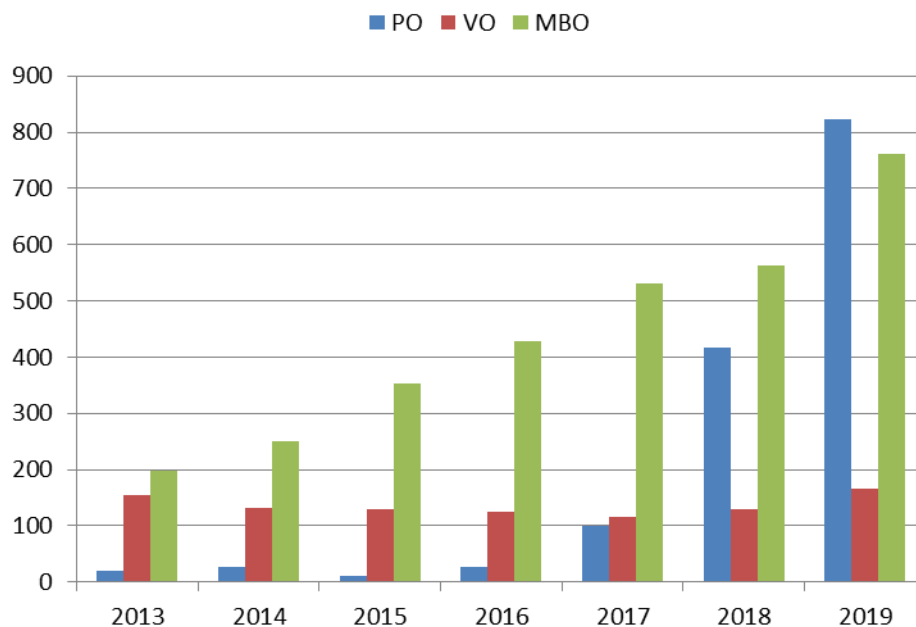
Zij-instromers in het beroep zijn na een geschiktheidsonderzoek beoordeeld als geschikt om al les te gaan geven¹⁸ terwijl zij tegelijkertijd scholing en begeleiding krijgen om hiaten in de kennis en vaardigheden aan te vullen. Schoolbesturen kunnen hiervoor een beroep op een subsidie regeling zij-instroom van OCW. Onderstaand de ontwikkeling in de tijd van de aantallen zij-instromers.

N.B. Tot nu toe zijn vooral cijfers verspreid gebaseerd op het *kalenderjaar* waarin de subsidie voor de zij-instroom bij DUO is aangevraagd en verleend. Mede omdat het subsidiejaar technisch op 15 oktober wordt afgesloten betekent dit dat veel leraren al het *schooljaar* daarvoor in waren gestroomd. Onderstaand voor het eerst de gegevens naar instroomjaar van de zij-instromers.

¹⁷ www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

¹⁸ Dit geldt niet voor het mbo-pdg .

Figuur 7.1 Zij-instromers in het beroep leraar met startjaar 2013-2019 (Bron: DUO)

De aantallen zij-instromers hebben in het primair onderwijs een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt vanaf 2017, in 2019 waren het er 824. Voor het mbo, dat door de beroepsgerichte vakken al een traditie van zij-instroom heeft, is te zien dat vanaf 2013 een gestage en forse stijging plaatsvindt naar 762 in 2019. Voor het vo ligt de zij-instroom vrij constant rond de 100-150 per jaar, met het laatste jaar een kleine stijging ten opzichte van de voorgaande jaren..

Resultaten op de arbeidsmarkt zij-instromers in het beroep

De meeste zij-instromers zijn ook na enkele jaren nog als leraar in het onderwijs te vinden. Van degenen die in 2013 als leraar in het beroep zij-instroomden is 73% 6 jaar later nog steeds in het onderwijs werkzaam. Voor de lichte 2014 geldt dat na 5 jaar nog 83% in het onderwijs werkzaam was.

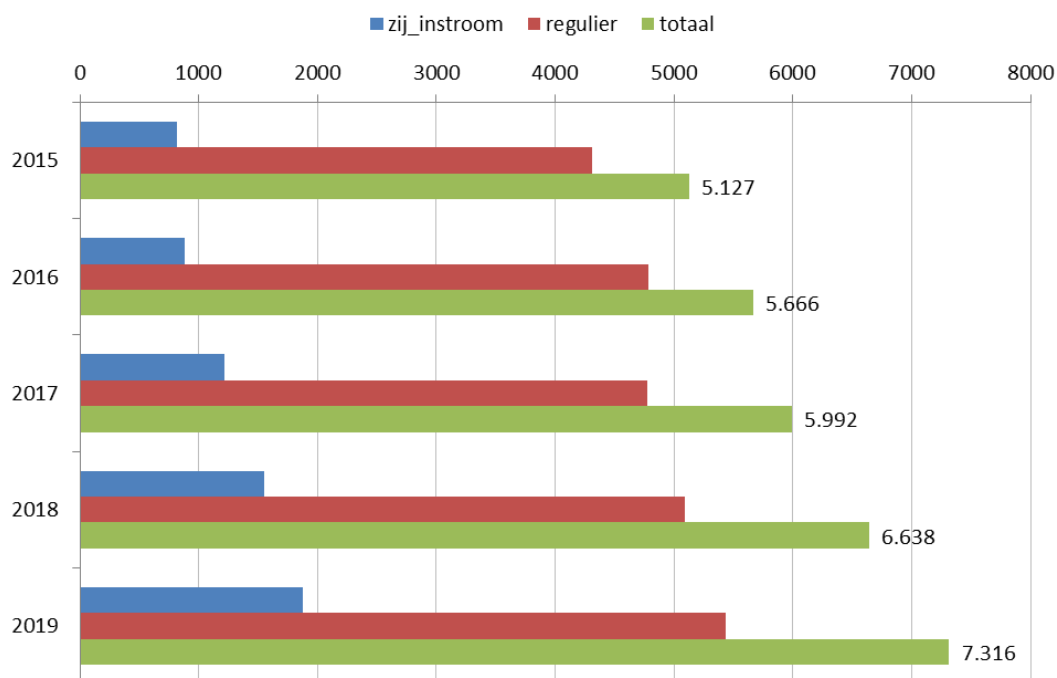
Voor het voortgezet onderwijs is vermeldenswaardig dat de grootste aandelen door zij-instromers gegeven lessen te vinden is bij tekortvakken. Omgekeerd is het niet zo dat tekortvakken per definitie grote aantallen zij-instromers tellen, zo hebben Duits en Frans een lager percentage zij-instromers dan gemiddeld.

7.2 Zij-instroom in de opleiding

Omdat in de bestanden van DUO geen registratie voor zij-instromers in de opleiding bestaat is hier gebruik gemaakt van een indirecte manier om dit vast te stellen: iedereen die aan een lerarenopleiding begint en de twee jaar daarvoor niet in de studenten bestanden voorkomt wordt beschouwd als een zij-instromers. Mensen die switchen van een opleiding en mensen die een tussenjaar nemen vallen daarmee buiten de definitie. Wel vallen hierbinnen bijvoorbeeld mensen die in het verleden al een deel van de lerarenopleiding hebben gevolgd of die een bachelor van een andere opleiding hebben. En ook mensen die in het verleden een middelbare school opleiding hebben gehad en na een werkzame carrière buiten het onderwijs van beroep willen veranderen.

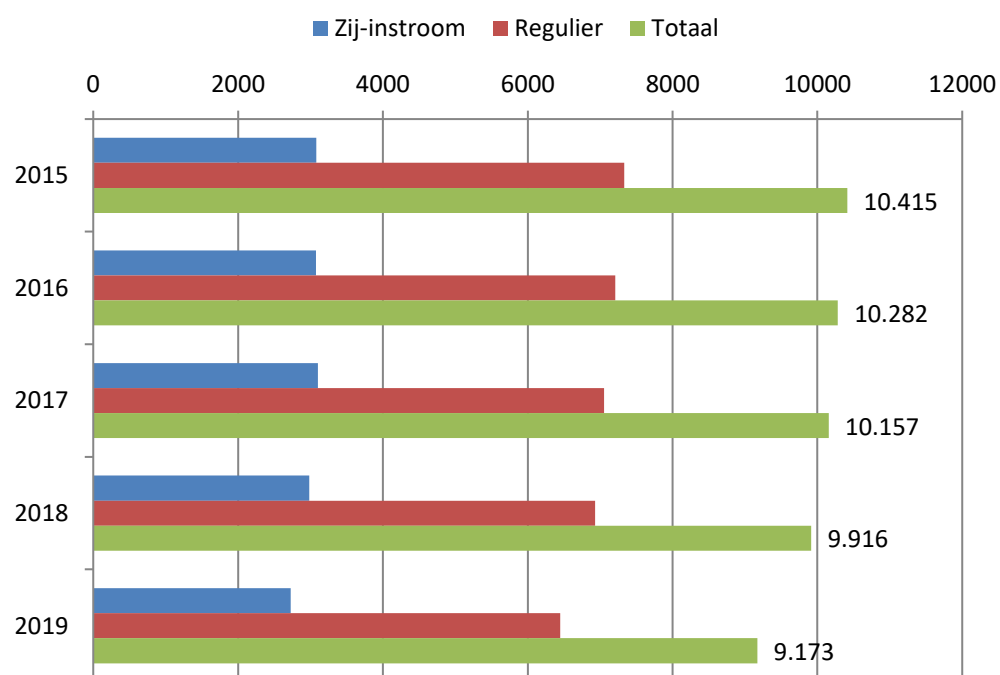
Onderstaand als eerste de ontwikkelingen van de instroom in de PABO.

Figuur 7.2 Instroom in de Pabo 2015-2019 (Regulier = niet zij-instroom, alle categorieën zijn inclusief voltijd, deeltijd en duaal traject)

In de grafiek is duidelijk te zien dat de toename van de aantallen nieuwe Pabo studenten (na een flinke daling in 2015) voor een relatief groot deel te danken is aan de zij-instromers. Het aantal zij-instromers in de opleiding is in de jaren 2015-2019 in absolute zin ruim twee maal zo hoog geworden. Het percentage zij-instromers steeg daarmee van 16% naar 26%.

Figuur 7.3 Instroom in de Lerarenopleiding 2^e graads vo/mbo en universitaire lerarenopleiding 2015-2019

Bij deze lerarenopleidingen is het aandeel zij-instromers structureel hoger dan bij de Pabo. In de periode 2015-2019 ligt dit aandeel rond de 30%

De zij-instromers bij beide opleidingen kiezen vaak voor een deeltijd opleiding. Bij de Pabo was dit aandeel in 2019 81% en bij de lerarenopleiding vo/mbo en de universitaire lerarenopleiding was dit 72%. Dit is een groot verschil met de reguliere studenten, waar bij beide opleidingen respectievelijk 10% en 13% voor een deeltijd opleiding kiest.

Resultaten op de arbeidsmarkt zij-instromers in de opleiding

Voor de resultaten op de arbeidsmarkt is bij beide opleidingen gekeken naar de lichting die in 2012 instroomde. Dit omdat een deel van de studenten 5 jaar over de opleiding doen en er anders niet goed kan worden vergeleken.

Zeven jaar na de start van de opleiding heeft een derde van de zij-instromers van de Pabo het diploma gehaald en is men werkzaam in het onderwijs. Voor de reguliere instroom geldt dat voor 42% van de instromers. Als we kijken naar het aandeel dat geen pabodiploma heeft gehaald, niet meer als student ingeschreven staat en ook niet in het onderwijs werkzaam is dan blijkt dit bijna de helft van de zij-instromers te zijn. Voor de reguliere instroom is dit iets lager. (NB: het gaat hier om de lichting die in 2012 aan de studie begon, hoe dit met latere lichteningen zit kan nog niet bepaald worden.).

Bij de lerarenopleiding 2^e graads voor vo/mbo en de universitaire lerarenopleiding is het aandeel zij-instromers dat na 7 jaar een diploma heeft behaald en werkzaam is in het onderwijs met een derde even hoog als bij de Pabo. Opvallend is dat de zij-instromers hier, in tegenstelling tot bij de pabo, duidelijk beter scoren dan de reguliere studenten. Omdat het hier bij de zij-instromers deels gaat om leraren die al in het onderwijs werkten en via de zij-instroom een andere bevoegdheid wilden halen is ook gekeken naar het deel dat zonder (nieuw) diploma te hebben gehaald toch in het onderwijs werkzaam is. Als we deze categorieën, met diploma werkzaam in het onderwijs en zonder (nieuw) diploma werkzaam in het onderwijs, bij elkaar optellen werkt na 7 jaar 48% van de zij-instromers in het onderwijs en 35% van de reguliere studenten.

7.3 Herkomst zij-instromers

Met behulp van CBS gegevens is gekeken waar mensen werkzaam waren voor ze zij-instromer in het beroep leraar werden. De sector 'overheid, onderwijs en wetenschappen' (kortweg: Onderwijs) is de belangrijkste leverancier voor de zij-instromers in het beroep, gevolgd door de sector 'Gezondheid, geestelijke en maatschappelijke belangen' (kortweg: zorg) op de tweede plaats en de 'Zakelijke dienstverlening' op de derde plaats. Overigens vallen onder de uitleenbedrijven ook uitzend- en detachingsbureaus, dus ook dat kunnen in principe mensen zijn die in het onderwijs of de zorg werkten

Als gekeken wordt naar de zij-instroom in de opleiding geldt dat de sector waar mensen uit afkomstig zijn meer verdeeld is. Onderwijs en zorg zijn wederom de grootste sectoren, maar in percentage slechts ongeveer de helft van de omvang van de instroom in het beroep. Hierbij is er niet veel verschil tussen de pabo en de lerarenopleiding vo/mbo en ulo.

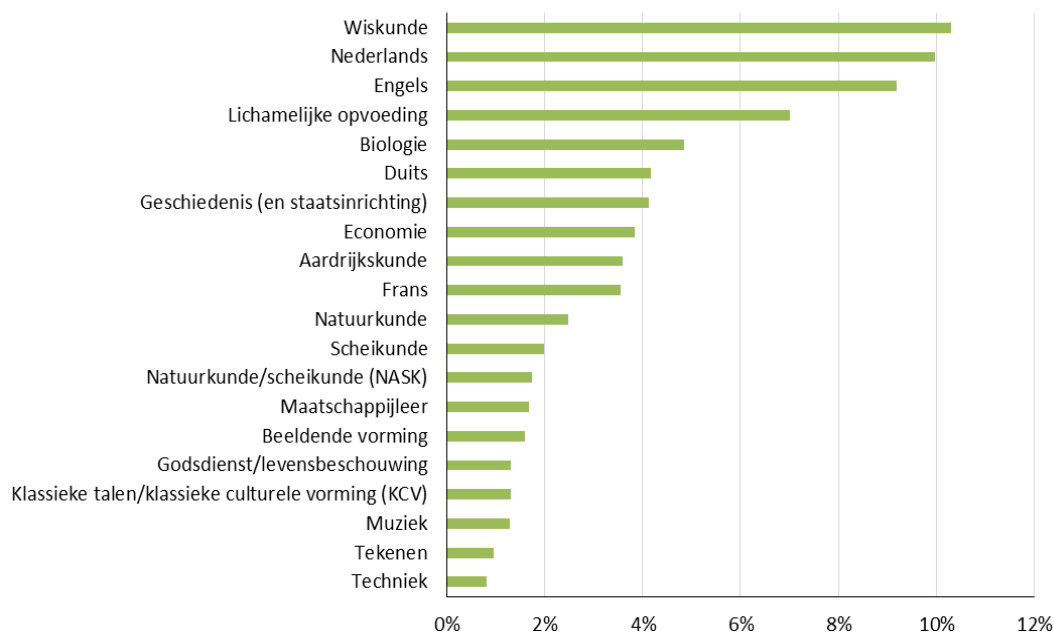
8 Lessen en bevoegdheid in het vo

De afgelopen periode heeft weer een meting van de gegeven lessen in het voortgezet onderwijs plaatsgevonden via het onderzoek IPTO¹⁹. IPTO staat daarbij voor de Integrale Personeelstelling Onderwijs die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap jaarlijks laat uitvoeren. Het betreft een telling op alle scholen in het voortgezet onderwijs, waarbij voor al het lesgevend personeel²⁰ gegevens worden verzameld over vakken en bevoegdheden op 1 oktober van het vorige schooljaar. Bij het weergeven van de bevoegdheidspercentages wordt alleen gekeken naar vakken waarvoor een bevoegdheid kan worden bepaald (bijna 90% van gegeven lessen)

8.1 In het vo gegeven lessen

IPTO is de enige bron waaruit precies bekend is welke lessen en hoeveel van deze lessen worden gegeven in het vo. Onderstaand een overzicht van de belangrijkste vakken en hun aandeel in het totaal van de lessen.

Figuur 8.1: Aandeel van de 20 algemeen vormende vakken in het totaal aantal gegeven lessen (Bron: CentERdata)

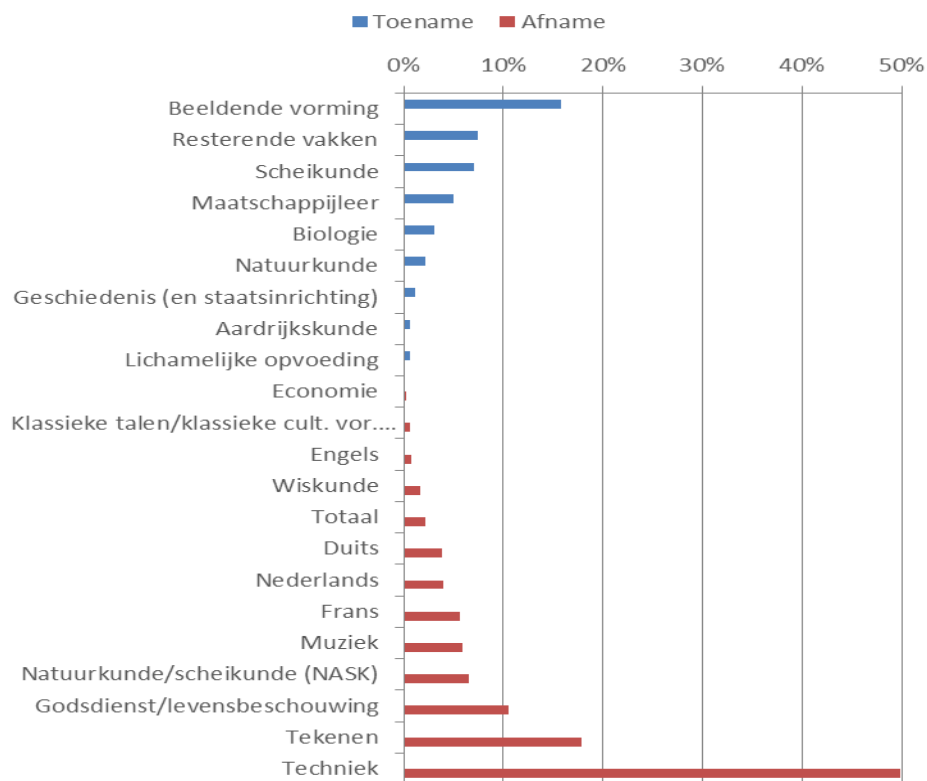
Samen zijn bovenstaande vakken goed voor 76% van het totaal aantal gegeven lessen in het vo. De drie grootste vakken zijn Engels, Nederlands en Wiskunde, hun gezamenlijk aandeel is ongeveer 30% van het totaal aantal lessen in het vo. Het aandeel lessen van het vak Lichamelijke Opvoeding is ook relatief groot en volgt op de vierde plaats.

¹⁹ IPTO, vakken en bevoegdheden peildatum 1 oktober 2019, CentERdata, Tilburg, 2020. Zie www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

²⁰ exclusief pro en isk.

In de volgende figuur is de ontwikkeling van het aantal gegeven uren van de avo vakken in de afgelopen vier jaar weergegeven.

Figuur 8.2 Toename en afname van het aantal gegeven uren van de avo vakken in de periode schooljaar 2011/16 tot en met schooljaar 2019/2020 (Bron: CentERdata)

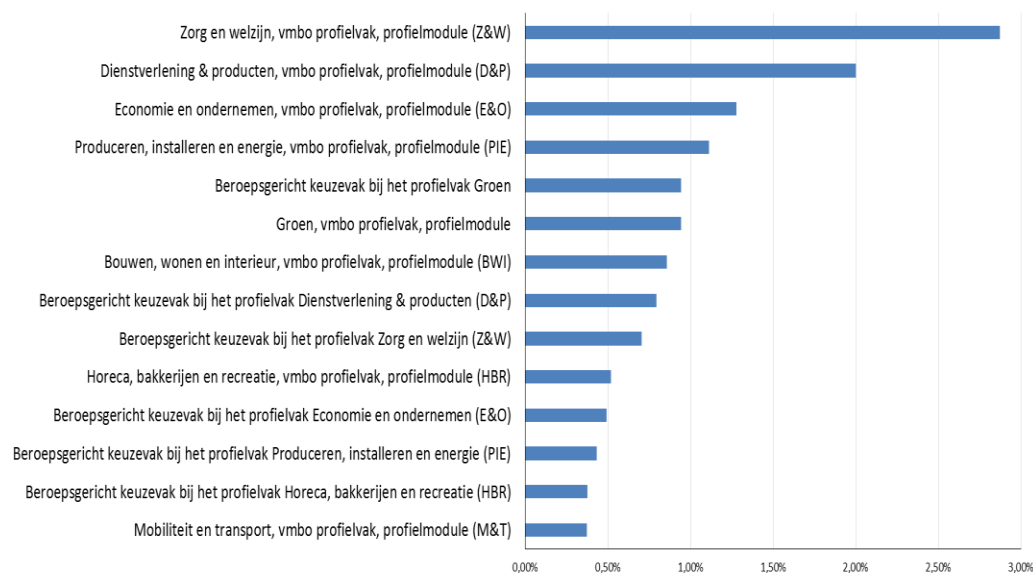

Het vak Techniek wordt steeds minder gegeven, het heeft de afgelopen jaren bijna de helft van de lesuren ingeleverd. Deels heeft dit te maken met de invoering van de profielvakken in het vmbo, maar ook in havo en vwo is er een forse daling. Ook Tekenen en Godsdienst/levensbeschouwing worden duidelijk minder gegeven. De daling van Tekenen en ook Muziek heeft ongetwijfeld te maken met de groei van het vak Beeldende vorming. Zo zijn er meer verbanden te leggen: de daling van het combinatie vak NASK (Natuurkunde en Scheikunde) is terug te vinden in de stijging van Scheikunde en Natuurkunde. En minder Godsdienst/levensbeschouwing zal waarschijnlijk een vertaling vinden in meer Maatschappijleer.

Vakken die 4% of meer dalen zonder dat daar een stijging van een soortgelijk vak mee in verband staat zijn het al genoemde Techniek, Frans, Nederlands en Duits.

Op het vmbo worden naast de avo vakken ook nog verschillende beroepsgerichte vakken gegeven. Onderstaand een overzicht van het aandeel van deze vakken in het totaal aantal lesuren op het vmbo.

Figuur 8.3: Percentage lesuren voor de 14 meest gegeven beroepsgerichte vakken (vmbo), gesorteerd van groot naar klein, 2019

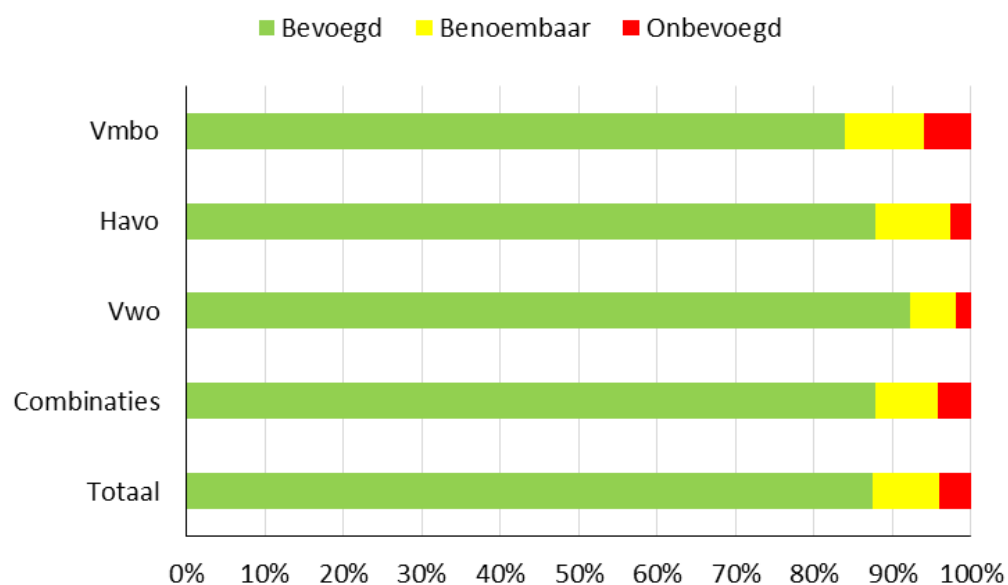
De grootste beroepsgerichte vakken op het vmbo zijn de profielvakken Zorg en welzijn en Dienstverlening en producten.

8.2 Bevoegdheid en onderwijssoort

Van de lessen waar dit voor kan worden berekend werd op 1 oktober 2019 87,5% bevoegd gegeven, zie Figuur 8.4. Dit betreft vooral personen met het juiste diploma voor zowel het vak als de graadsector (eerste- of tweedegraads lesgebied) waarin men lesgeeft, maar het kan bijvoorbeeld ook een zogeheten teambevoegdheid betreffen. 8,5% van de lesuren wordt benoembaar gegeven. De personen die deze lessen geven zijn veelal in opleiding, maar men kan ook onderbevoegd zijn, dat wil zeggen eerstegraads les geven met een tweedegraads bevoegdheid voor dat vak. Dit mag (onder voorwaarden) gedurende één jaar. Bij 4,0% van het totaal aantal lesuren gaat het om lesuren die onbevoegd gegeven worden.

Tussen de verschillende onderwijssoorten zijn duidelijke verschillen waar te nemen, zoals aangetoond in onderstaande figuur.

Figuur 8.4 Percentage bevoegd, benoembaar en onbevoegd gegeven lesuren naar onderwijstype, 2019 (Bron: CentERdata)

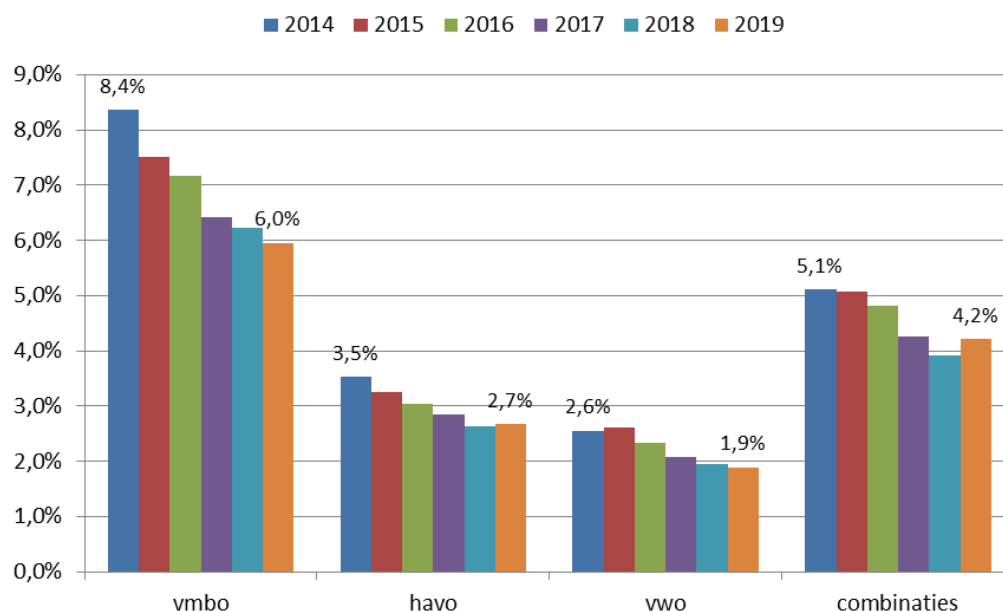
Voor het vmbo geldt dat er relatief veel onbevoegdheid te vinden is in de beroepsgerichte vakken die daar gegeven worden, wat een belangrijke oorzaak is voor het hogere percentage onbevoegd gegeven lessen. De geringere onbevoegdheid in havo en vwo is ook terug te voeren op een geringere onbevoegdheid in het eerstegraadsgebied dat daarbinnen zit.

Voor de onbevoegd gegeven lesuren geldt overigens voor het overgrote merendeel dat deze worden gegeven door personen die wel een lesbevoegdheid hebben of daarvoor in opleiding zijn, maar niet voor het juiste vak. Daarom spreken we ook over onbevoegd gegeven lessen en niet over onbevoegde docenten.

8.3 Ontwikkeling bevoegdheid laatste jaren

Bij de huidige manier van onderzoek doen wordt voor alle personen, waarbij een bevoegdheid niet op basis van bronnen (diplomabestand of oudere metingen) kan worden vastgesteld, aan de school gevraagd wat de benoemingsgrondslag voor de betreffende lessen is. Deze manier van meten is voor het schooljaar 2014/2015 het eerst gebruikt, daarom kunnen we nu een vergelijking over vijf schooljaren presenteren.

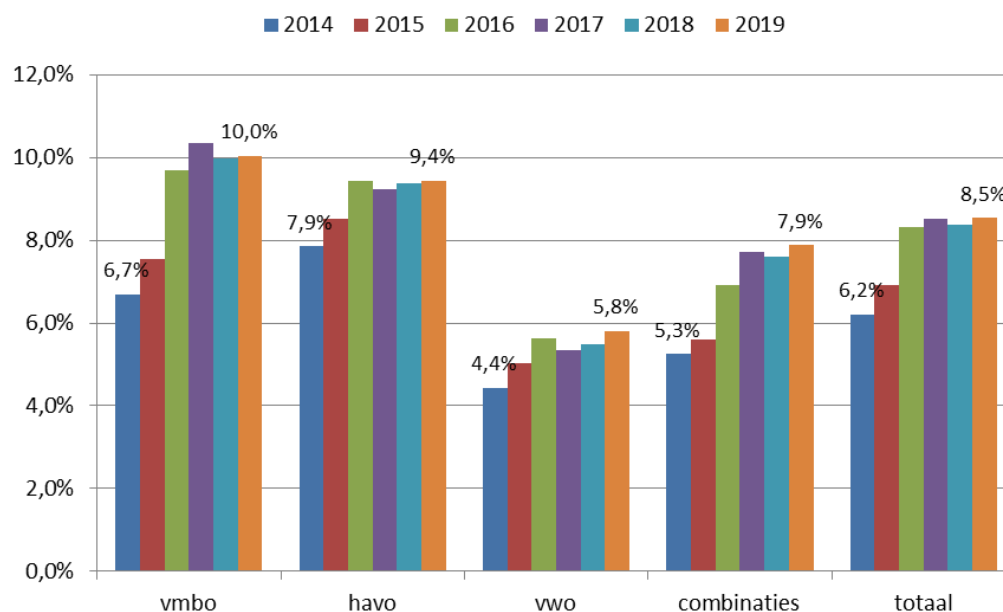
Figuur 8.5 Percentage onbevoegd gegeven lesuren 2014-2019 (schooljaren 2014/2015 tot en met 2019/2020) naar onderwijstype (bron: CentERdata)

In de grafiek is te zien dat het percentage onbevoegd gegeven lessen overal aan het dalen is behalve in het laatste jaar voor de havo en combinaties. De grootste daling is waar te nemen in het vmbo, waar ook de meeste winst op dit gebied te behalen is.

Naast de onbevoegd gegeven lessen neemt de laatste jaren ook het percentage bevoegd gegeven lessen licht af. De oorzaak van beide afnames is te zien in de volgende figuur, waarin de benoembaar gegeven lessen zijn opgenomen.

Figuur 8.6 Percentage benoembaar gegeven lessen 2014-2019 (bron: CentERdata)

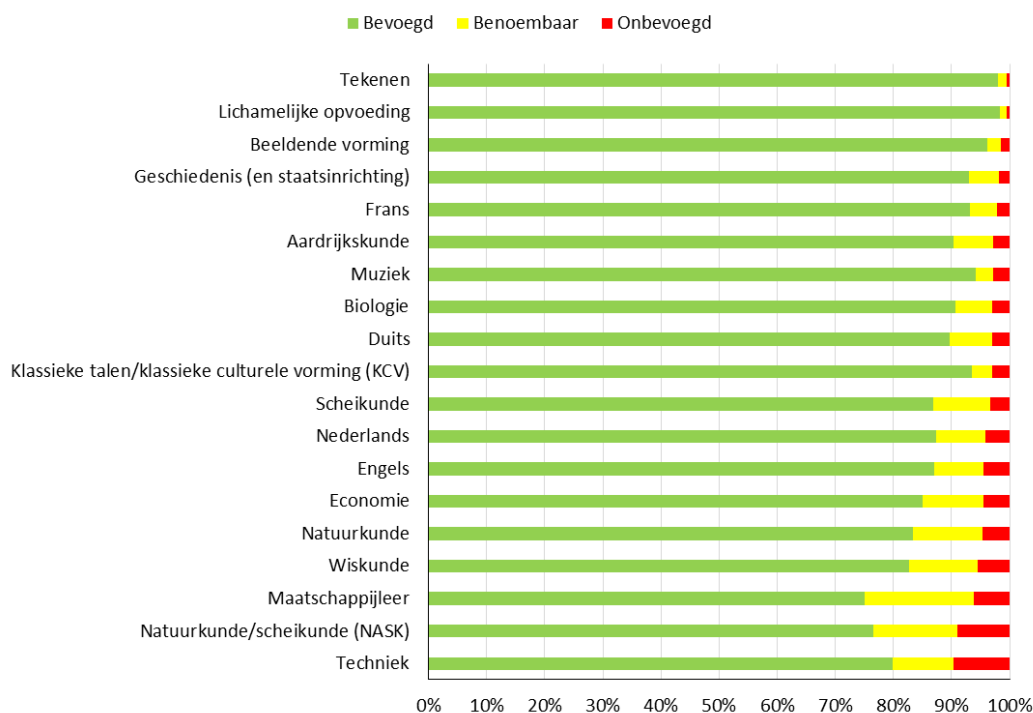

Deze categorie is na enige jaren toename, na een kleine daling in 2018 gemiddeld weer aan het toenemen

8.4 Bevoegdheden voor verschillende vakken

Als onderscheid gemaakt wordt naar de verschillende algemeen vormende (avo) vakken is te zien dat het percentage onbevoegd gegeven lessen hoger is voor de vakken die als tekortvakken zijn aangewezen. Een uitzondering daarop is maatschappijleer. Het is mogelijk dat deze lessen geregeld gegeven worden door personen die reeds een ander vak bevoegd geven en zo meer uren aanstelling kunnen krijgen.

Figuur 8.7 Percentages bevoegd, benoembaar en onbevoegd gegeven lessen naar avo-vak 2019 (Bron: CentERdata)

De hoogste percentages onbevoegd gegeven lessen zijn te vinden bij Techniek²¹ (9,6%), het combinatie vak Natuurkunde/Scheikunde (9,0%), Maatschappijleer²² (6,3%), en Wiskunde (5,5%). Uit de onderstaande figuur blijkt dat de (qua lessen) grote vakken Engels en Nederlands een iets hoger dan gemiddeld percentage onbevoegd gegeven lessen kennen (respectievelijk 4,5% en 4,2%, tegen een gemiddelde van 4,0% over alle vakken). De percentages benoembaar gegeven lessen voor Engels en Nederlands zijn aan elkaar gelijk (8,6%) en liggen duidelijk lager dan bij Wiskunde (11,8%). Relatief hoog (>95%) is het bevoegdheidspercentage bij onder meer Beeldende Vorming, Lichamelijke opvoeding en Tekenen. Benoembaarheidspercentages hoger dan 10% vinden we bij de vakken Economie, Maatschappijleer, Natuurkunde, Natuurkunde/Scheikunde, Techniek en Wiskunde.

²¹ Techniek staat hier voor het algemene vak techniek zoals dat onder die naam gegeven wordt en is geen samenvatting van technische vmbo vakken.

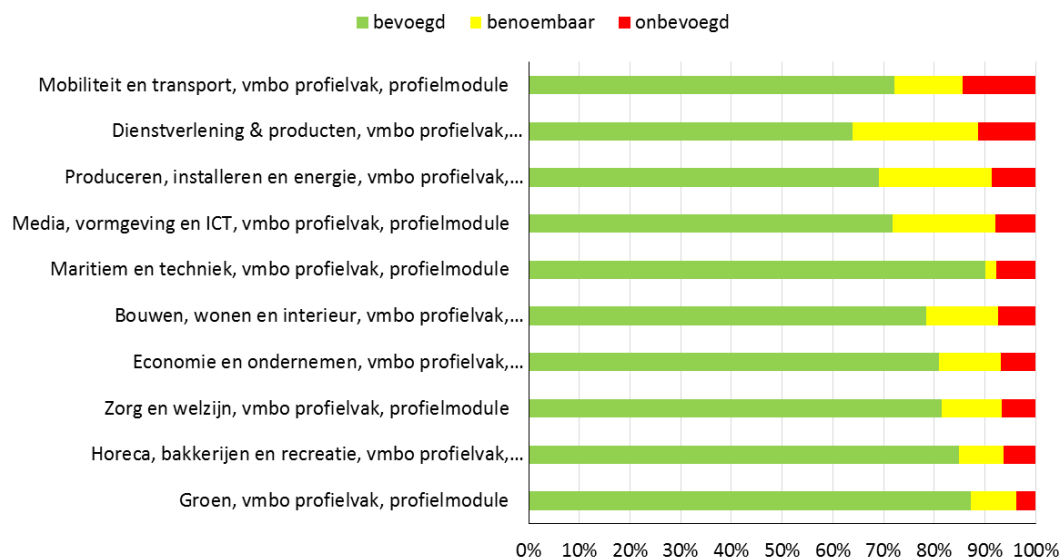
²² Personen die Maatschappijleer geven doen dit voor gemiddeld 44% van hun lessen. Ze geven daarnaast relatief vaak ook andere vakken, met name het vak Geschiedenis

Vakken waarbij het bevoegdheidspercentage in vergelijking met het vorige jaar relatief sterk is toegenomen zijn Wiskunde, Duits en Klassieke talen. De grootste afname zien we in dat opzicht bij Muziek en Techniek. Het benoembaarheidspercentage is vooral afgenomen bij Klassieke talen en toegenomen voor Maatschappijleer en Techniek.

Qua ontwikkeling van het percentage onbevoegd gegeven lesuren ten opzichte van 2018 zien we de grootste toename van het percentage onbevoegd gegeven lesuren bij Natuurkunde/scheikunde (1,1 procentpunt), Muziek (1,1 procentpunt) en Techniek (0,9 procentpunt) en de grootste afname bij Maatschappijleer (-1,9 procentpunt).

In het vmbo is er ook nog sprake van beroepsgerichte vakken. Daarvoor is gemiddeld een wat hoger percentage onbevoegd gegeven lessen te zien. Bij deze vakken dient bedacht te worden dat ze landelijk gezien vaak een relatief kleine omvang hebben, wat het vinden van een bevoegde docent kan bemoeilijken.

Figuur 8.8 Percentages bevoegd, benoembaar en onbevoegd gegeven lessen naar beroepsgericht vak in het vmbo 2019 (Bron: CentERdata)

Het hoogste percentage onbevoegd gegeven lesuren (14,5%) zien we in de figuur bij het vak Mobiliteit en transport, het laagste bij het vak Groen (3,9%). Van een hoog benoembaarheidspercentage is sprake bij Dienstverlening en producten (24,8%).

9 Bevoegdheid in het po

Het onderzoek uit het vorige hoofdstuk roept ook de vraag op naar de bevoegdheid van de leraren in het po. Een dergelijk onderzoek in het po op te zetten zou een grote belasting zijn voor het veld. Daarom is bestandsonderzoek uitgevoerd om toch gedeeltelijk inzicht in de bevoegdheidssituatie in het po te krijgen.

Dit onderzoek is uitgevoerd met behulp van het diplomabestand van DUO. Dit bestand is betrouwbaar voor degenen die vanaf 1970 zijn geboren. In de periode daarvoor werden de diploma's hoger onderwijs niet bijgehouden.

Verdere restricties die zijn aangebracht is dat er uitsluitend gekeken is naar het basisonderwijs. Tevens is alleen gekeken naar personen met een onderwijsnummer, dat wil zeggen dat ze in Nederlands onderwijs genoten hebben. Dat betekent dat mensen die in het buitenland een opleiding gevolgd hebben die al of niet tot een bevoegdheid leraar basisonderwijs heeft geleid niet in de analyse voorkomen. De groep waarop de percentages gebaseerd zijn is daarom lager dan het totale aantal leraren.

Tabel 9.1 Bevoegdheidssituatie leraren geboren vanaf 1970 in het basisonderwijs (bron: DUO)

	Percentages Oktober 2019 (N=72812)	Percentages Oktober 2018 (N=70.173)	Percentage Oktober 2017 (N=67.605)
Bevoegd via Pabo	95,4%	96,5%	97,0%
Bevoegd als gym- of kunstvakleraar	2,3%	2,1%	1,8%
Ingescheven bij de Pabo	0,3%	0,1%	0,1%
Onbevoegd	1,1%	1,3%	1,1%
Zij-instroom subsidie gehad	1,0%		
Totaal	100%	100%	100%

Het leeuwendeel van de leraren in het basisonderwijs waar de diplomering van bekend is heeft een bevoegdheid van de pabo. Wel zien we dat andere manieren van toegestaan les geven buiten de pabo-route aan belang toenemen.

Van de 2,3% die in oktober 2018 geen Pabo diploma heeft, maar wel een bevoegdheid voor bewegingsonderwijs of kunstvakken, gaan we er van uit dat ze hiermee bevoegd les geven in deze vakken in het basisonderwijs. Dit percentage is duidelijk toegenomen de laatste twee jaar.

Degenen die ingeschreven staan bij de pabo zullen voornamelijk bestaan uit leraren in opleiding (LIO), die het ook toegestaan is les te geven. Ook dit percentage is gestegen.

Dan is er nog een groep van 1,1% waarvan wij weten dat er voor hen de afgelopen jaren een zij-instroom subsidie is aangevraagd. Deze personen mogen zowel tijdens als na hun opleiding les geven in het basisonderwijs. Voor deze analyse nadelig is dat zij geen officieel pabo diploma krijgen, aangezien zij contractonderwijs volgen in plaats van de reguliere bekostigde opleiding. Daarom zijn zij niet in de diplomabestanden te vinden. Overigens is deze groep waarschijnlijk nog groter dan hier is aangegeven, aangezien nu alleen degenen zijn meegenomen waarvoor tot en

met 2019 subsidie is aangevraagd. Als de subsidie –aanvragen voor 2020 ook zouden zijn meegenomen stijgt dit percentage nog met enkele tienden, ten koste van het percentage onbevoegden. (De vorige jaren is dit percentage niet vastgesteld).

Resteert dus maximaal 1,1% onbevoegden in oktober 2019. Hierbij zullen ook nog personen zitten die onder een andere toegestane uitzonderingsregel vallen. In werkelijkheid zal het percentage onbevoegden dus lager liggen.

Het percentage onbevoegden dat hier wordt gevonden is beduidend lager dan dat in het vo (zie vorig hoofdstuk). We hebben geen aanwijzingen dat de situatie voor leraren die voor 1970 geboren zijn, en waarvoor we geen diplomagegevens hebben, anders is.

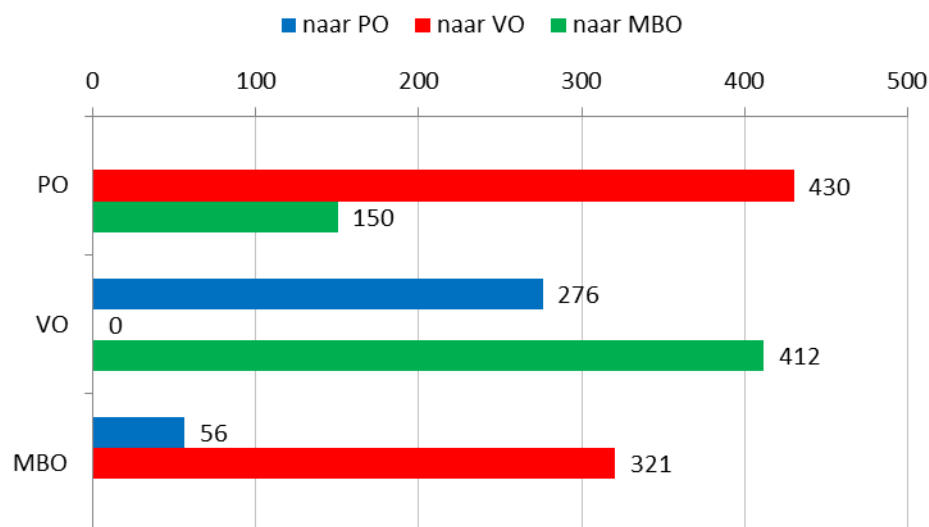
10 Mobiliteit leraren

Sinds enkele jaren wordt door DUO berekend in hoeverre leraren van de drie onderwijssectoren overstappen naar andere sectoren. Tevens wordt vastgesteld hoeveel leraren overstappen naar een ander bestuur binnen de eigen sector. Dit jaar zijn daar ook nog wat achtergrondanalyses aan toegevoegd naar kenmerken van de leraren die op deze manier mobiel zijn.

10.1 Aantallen overstappers naar andere sectoren

In de gegevens waar DUO over beschikt is in de laatste schooljaren bekeken in hoeverre personeel met een aanstelling, die niet voor vervanging is bedoeld, een overstap maakt naar een andere onderwijssoort. Hiervoor zijn gegevens bekeken van leraren in het po, vo en mbo over de jaren 2015 tot en met 2019. Als we naar de gemiddelde aantallen personen kijken dan blijkt dat het hier om relatief kleine aantallen gaat.

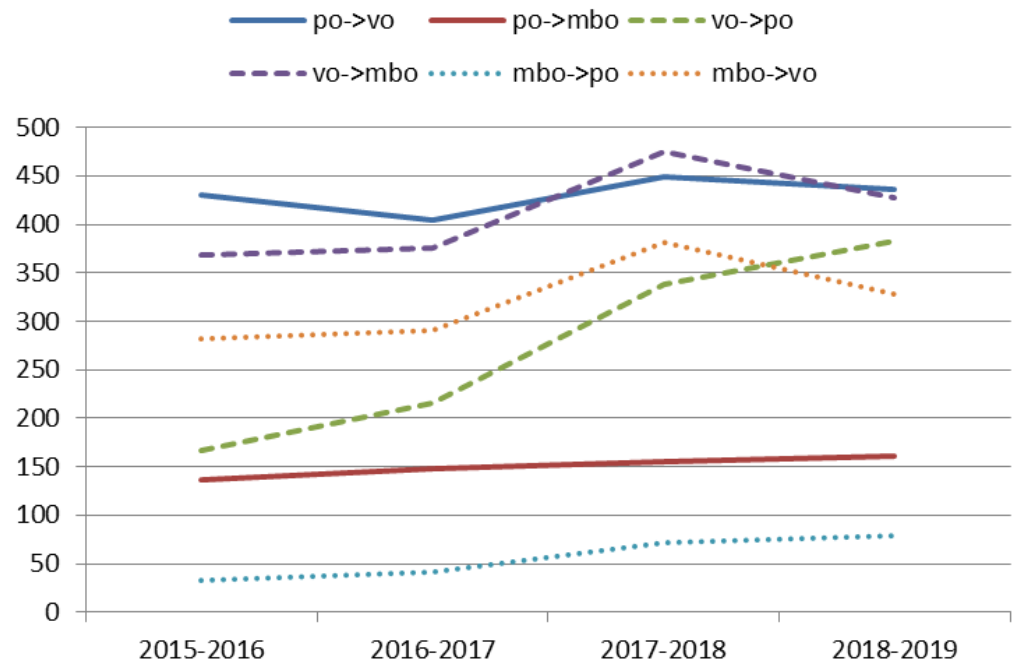
Figuur 10.1 Gemiddeld aantal leraren per jaar dat in de periode 2015-2019 (vier overgangen) overstapt naar een andere onderwijssector vanuit en naar po, vo en mbo. (bron: DUO)

Het grootste aantal overstappers in aantallen leraren is van po naar vo, direct gevolgd door de overstappers van vo naar mbo.

Als we kijken naar de ontwikkelingen over de verschillende jaren ontstaat het volgende beeld:

Figuur 10.2 Ontwikkeling aantal overstappers onder leraren overgangen 2015-2016 tot en met 2018-2019 (Bron: DUO)

Gezien de geringe aantallen kan aan de schommelingen door de jaren heen meestal weinig betekenis worden gehecht. Een uitzondering vormt de overstap van het vo naar het po, die in de vier meetperioden meer dan verdubbeld is. Ook is bij de aantallen overstappers van het mbo naar het po een duidelijke ontwikkeling te zien, al betreft het hier in absolute zin weinig mensen.

De aantallen overstapper moeten ook in relatie worden gezien tot het totale aantal leraren dat in de sector werkzaam is. In het po werken veel meer leraren dan het vo, waar weer meer leraren werken dan in het mbo (zie hoofdstuk 1 voor de aantallen).

De aantallen overstapper zijn gezien op het totale aantal leraren bijzonder gering. Om dit inzichtelijk te maken zijn in de volgende tabel de percentages op het totale lerarenbestand opgenomen. In deze tabel zijn de percentages over de periode 2015-2019 opgenomen van de leraren die:

- Na een jaar in dezelfde sector werken ("Blijver")
- Na een jaar in een andere sector van po, vo en mbo werken ("Andere sector")
- Na een jaar buiten het onderwijs werken ("Uitstroom"). Deze uitstroom bestaat overigens voor een groot deel uit mensen die met pensioen gaan.

Tabel 10.1 Arbeidsmarktsituatie leraren bij overgangen in de periode 2015-2019
(Bron: DUO)

	Blijver	Andere sector	Uitstroom	Totaal
PO				
2015-2016	93,4%	0,5%	6,2%	100%
2016-2017	93,6%	0,5%	6,0%	100%
2017-2018	93,7%	0,5%	5,8%	100%
2018-2019	93,2%	0,5%	6,3%	100%
VO				
2015-2016	92,9%	0,7%	6,4%	100%
2016-2017	92,4%	0,8%	6,8%	100%
2017-2018	91,8%	1,1%	7,1%	100%
2018-2019	91,6%	1,1%	7,3%	100%
MBO				
2015-2016	91,7%	1,1%	7,2%	100%
2016-2017	91,7%	1,1%	7,3%	100%
2017-2018	91,4%	1,4%	7,2%	100%
2018-2019	90,9%	1,4%	7,7%	100%

Als naar de percentages op het totaal aantal leraren wordt gekeken heeft het primair onderwijs het laagste aandeel overstappers naar andere sectoren. Van 2018 op 2019 is dat 0,5% tegen 1,1% bij het vo en 1,4% bij het mbo.

Overigens valt bij het primair onderwijs nog op dat een relatief fors deel van de overstappers, zowel degenen die uit de sector vertrekken als degenen die in de sector komen werken, leraren betreft in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Bij degenen die in de sector komen werken vanuit een andere sector is dit zelfs meer dan de helft.

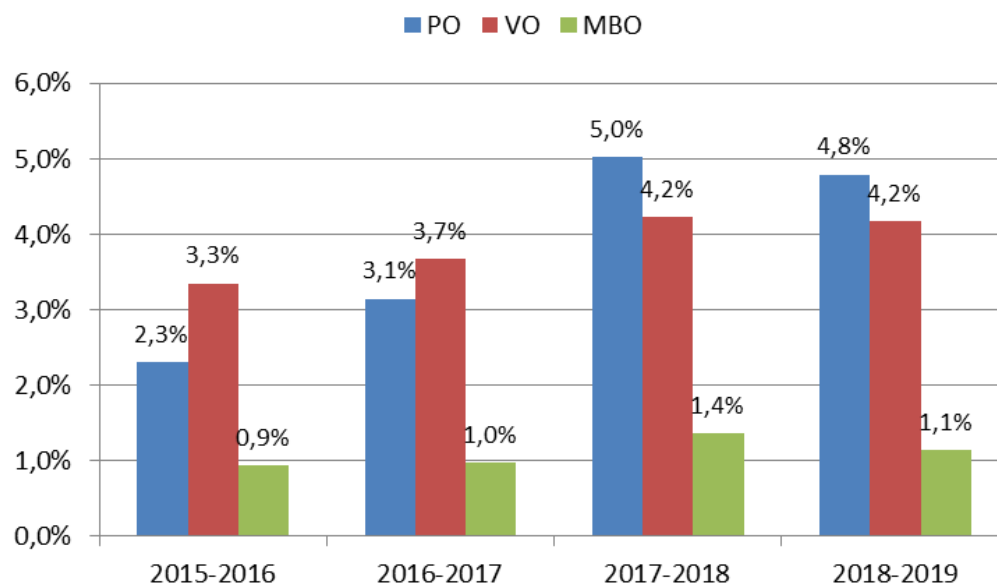
10.2 Mobiliteit binnen de sector

De mobiliteit binnen de sector is lastiger in beeld te brengen. Wat we in het DUO-bestand goed waar kunnen nemen zijn overgangen naar andere besturen, in het bestand herkenbaar als BRIN²³ nummers. Als iemand binnen een bestuur overstapt naar een andere vestiging met hetzelfde BRIN nummer dan is dat hier niet te zien. Met name binnen grote besturen kunnen dit ook overgangen naar scholen op een behoorlijke afstand zijn.

Voor zowel het po en vo geldt dat de mobiliteit naar een ander bestuur groter is dan de mobiliteit naar een andere sector. Hier is speciaal aandacht besteed aan de mobiliteit binnen het primair onderwijs. Dit naar aanleiding van analyses van vorig jaar waarin ontdekt werd dat er ongelijke aantallen overstappers zijn bij een vergelijking tussen arbeidsmarktgebieden.

²³ BRIN = Basisregistratie Instellingen.

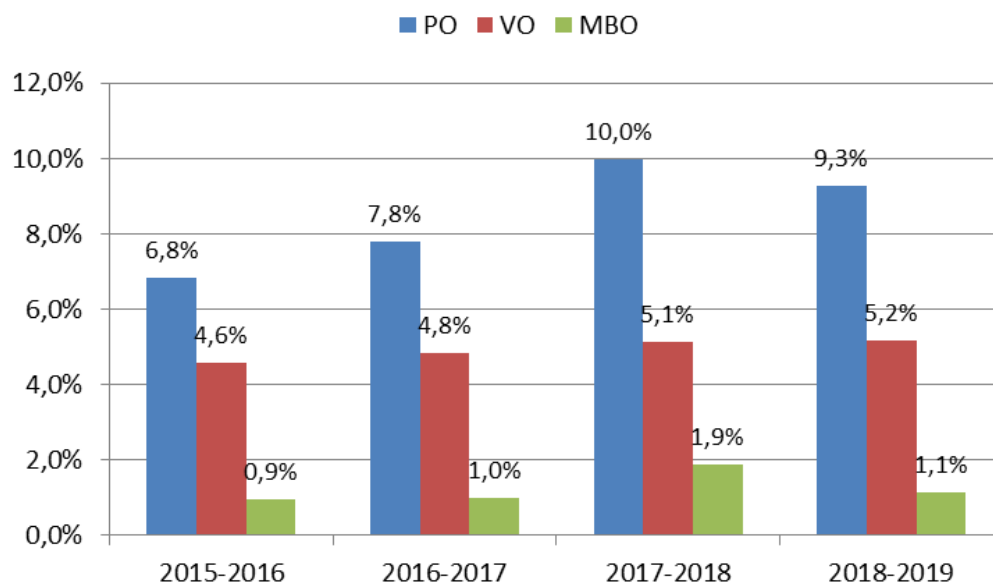
Figuur 10.3 Ontwikkeling aantal overstappers onder leraren die in de sector blijven naar een ander bestuur 2015-2019 (Bron: DUO)

Waar de mobiliteit naar een andere onderwijssector in het po vrij constant en laag is op, neemt de mobiliteit naar andere besturen een grote vlucht, deze is in de 4 gemeten perioden verdubbeld. Ook in het vo is er sprake van een groei in de mobiliteit naar andere besturen. In het mbo lijkt dit percentage redelijk constant. Voor de groei van de mobiliteit in het po en vo hebben wij geen andere verklaring voorhanden dan een algeheel aantrekken van de arbeidsmarkt, waardoor mensen makkelijker kunnen en durven overstappen.

Zoals eerder vermeld kunnen besturen herkend worden aan de BRIN-nummers in het bestand. Schoolvestigingen kunnen soms een ander BRIN-nummer hebben, maar soms ook hetzelfde als een of meer andere scholen binnen hetzelfde bestuur. Om toch meer inzicht te krijgen in de veranderingen van school binnen de sectoren heeft DUO een analyse gedaan op leraren die veranderen van BRIN nummer. In feite gaat het hier om een ondergrens van het aandeel leraren dat op een andere school gaat werken.

Figuur 10.4 Ontwikkeling aantal overstappers onder leraren die in de sector blijven naar een andere school 2015-2019 (Bron: DUO)

De percentages voor het po zijn twee keer zo hoog als de percentages bij overstappers naar een ander bestuur. Het hoeft hier echter niet om massale verhuizingen van leraren te gaan. Onder bovenstaande percentages vallen nu dus ook de leraren die op een andere vestiging van een school gaan werken, die school kan ook om de hoek staan.

In het po is wederom de mobiliteit het hoogste en vertoont deze een stijgende trend, de laatste twee jaar bedraagt het percentage tegen de 10%.

In het vo is ook een licht stijgende trend te zien en is het percentage ongeveer de helft van dat in het po. In het mbo is het percentage overstappers relatief vrij laag.

Uit het vacatureonderzoek dat in hoofdstuk 2 wordt behandeld blijkt ook het belang van overstappers voor de vacaturevulling²⁴. Uit enquêtes onder scholen die afgelopen jaar vacatures op internet hadden gezet bleek zowel in het po als het vo 47% van de aangenomen kandidaten afkomstig van een andere school. Voor het mbo was dit percentage 42%.

10.3 G5 en overstappers naar andere gemeente

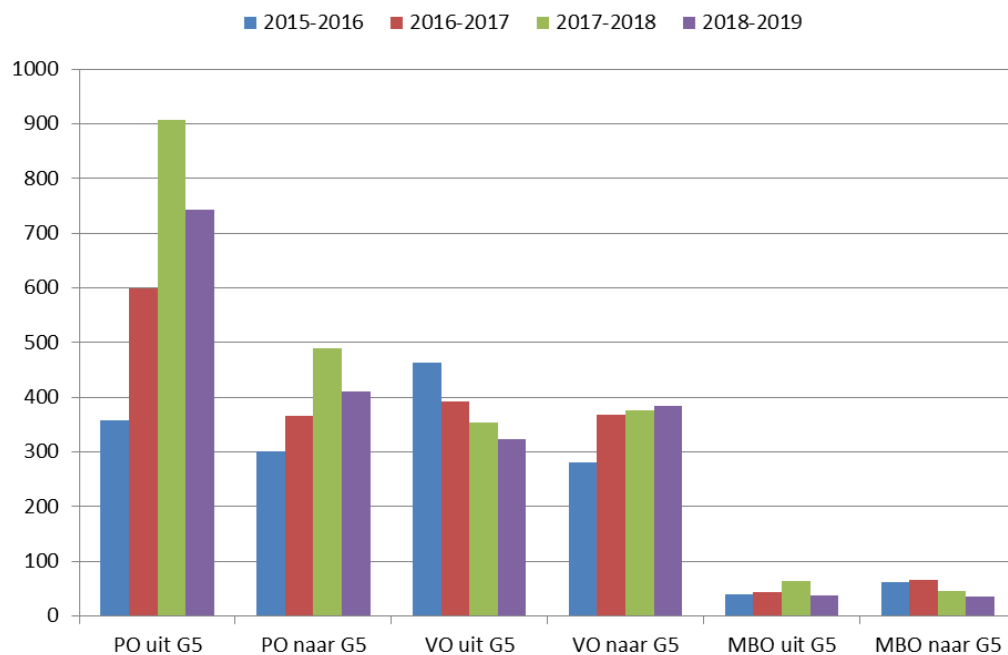
Vorig jaar bleek uit een onderzoek van APPO/CentERdata²⁵ dat bij de mobiliteit naar andere scholen zich met name in het po het fenomeen voordeed dat men meer vertrekkers uit de gemeente heeft dan leraren die naar de gemeente toe komen. Uit analyses bleek dat de G5 met relatief grote vertrekoverschotten te kampen had. Dit was een tegenstelling met de situatie van enkele jaar geleden, toen Rotterdam een klein vertrekoverschot had, Amsterdam een neutrale situatie en de overige drie een instroomoverschot hadden. Het ging hier weliswaar om relatief kleine aantallen, maar toch waren de tendensen duidelijk te zien.

²⁴ Arbeidsmarkt barometer po, vo en mbo 2019-2020, Jaarrapportage. Ecorys/Diallogic, Rotterdam, 2020.

²⁵ Zie 'Relevante cijfers Arbeidsmarkt Leraren 2019' op https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z25326&did=2019D52078

In de volgende grafiek is te zien in hoeverre de afgelopen jaren leraren overstapten vanuit de rest van Nederland naar de G5 en omgekeerd.

Figuur 10.5 Ontwikkeling aantal overstappers onder leraren die in de sector blijven naar een andere school vanuit de G5 naar een andere gemeente ('uit G5') en vanuit andere gemeenten naar de G5 ('naar G5') 2015-2019 (Bron: DUO)

Duidelijk is te zien dat in het po de uitstroom van de G5 naar andere gemeenten de laatste jaren fors is toegenomen, met een kleine dip in het laatste jaar. De instroom naar de G5 volgt hetzelfde patroon, maar in veel minder sterke mate. Daardoor is de uitstroom de laatste jaren veel groter dan de instroom.

Voor het vo is zichtbaar dat de uitstroom van de G5 naar andere gemeenten de laatste jaren verminderd is, terwijl de instroom naar de G5 juist toenam en in volume de uitstroom is gaan overtreffen.

Voor het mbo is de voornaamste conclusie dat het hier om kleine aantallen gaat, zowel wat ui- als instroom betreft.

In de volgende tabel zijn de resultaten opgenomen van het verschil tussen de uit- en instroom van leraren voor de G5.

Tabel 10.2 In- en uitstroom saldo G5 en overige gemeenten periode 2015-2019 (Bron: DUO)

	PO	VO	MBO
2015-2016	-57	-184	22
2016-2017	-233	-25	23
2017-2018	-418	22	-19
2018-2019	-333	60	-3
Totaal 2015-2019	-1.041	-127	23

De G5 verliest in het po de laatste jaren honderden leraren aan de overige gemeenten. Over de vierjarige meetperiode gaat het om ruim duizend leraren.

In het vo is een aanvankelijk verlies aan de overige gemeenten voor de G5 overgegaan in een winst de laatste twee jaar. Voor het mbo gaat het ook hier om lage aantallen.

Onderstaand de saldo's voor de individuele gemeenten in de G5 bij de laatste overgang²⁶.

Tabel 10.3 In- en uitstroom saldo leraren po G5 met overige gemeenten overgang 2018-2019 (Bron: DUO)

	Naar buiten G5	Van buiten G5	Saldo
Amsterdam	226	110	-116
Rotterdam	213	130	-83
Den Haag	136	78	-58
Utrecht	139	76	-63
Almere	30	17	-13
Totaal	744	411	-333

Te zien is dat in het po de twee grootste steden, Amsterdam en Rotterdam, ook het hardste geraakt worden met een vertrekoverschot. Almere lijkt met verhuizingen van en naar de gemeenten grotendeels buiten shot te blijven.

Tabel 10.4 In- en uitstroom saldo leraren vo G5 met overige gemeenten overgang 2018-2019 (Bron: DUO)

	Naar buiten G5	Van buiten G5	Overschot
Amsterdam	101	121	20
Rotterdam	90	88	-2
Den Haag	59	60	1
Utrecht	43	80	37
Almere	31	35	4
Totaal	324	384	60

Bij het vo is te zien dat Utrecht bij de overgang van 2018 naar 2019 het grootste overschot aan leraren had bij de verhuizingen van school, gevolgd door Amsterdam.

Tabel 10.5 In- en uitstroom saldo leraren mbo G5 met overige gemeenten overgang 2018-2019 (Bron: DUO)

	Naar buiten G5	Van buiten G5	Overschot
Amsterdam	11	12	1
Rotterdam	11	10	-1
Den Haag	2	2	0
Utrecht	8	10	2
Almere	6	1	-5
Totaal	38	35	-3

Zoals eerder vermeld spelen de verhuizingen naar andere gemeenten voor leraren in het mbo een geringe rol.

²⁶ Voor de volledigheid: er zijn ook overgangen tussen de G5 onderling. Getalsmatig zijn deze echter verwaarloosbaar.

10.4 Achtergrond uitstroom leraren po en vo

DUO heeft met gebruik making van gegevens van het CBS analyses verricht op de gegevens van de uitstroom uit het onderwijs van leraren in het po en vo. Om de invloed van pensioen uit te sluiten zijn deze analyses alleen verricht op leraren jonger dan 60 jaar. Onderstaand de eerste uitkomsten uit deze analyses.

Voor het po geldt:

- Naar verhouding stromen er jaarlijks iets meer mannelijke dan vrouwelijke leerkrachten uit. De laatste jaren lijkt het verschil wat toe te nemen.
- Het aandeel leerkrachten met een tijdelijke aanstelling dat uitstroomt, neemt de laatste jaren fors af (waarschijnlijk een teken dat tijdelijke contracten vaker in vast worden omgezet). Onder de leerkrachten met een vaste aanstelling neemt de uitstroom juist toe.
- In de meeste jaren stromen leerkrachten jonger dan 35 jaar relatief wat vaker uit dan oudere leerkrachten. Recent lijkt dit verschil verdwenen.
- Er zijn geen verschillen tussen leraren in verschillende salarisschalen.
- Leerkrachten die geen of één thuiswonende kinderen hebben, stromen wat vaker uit dan leerkrachten met meer kinderen. Zeker de laatste jaren neemt de uitstroom onder leerkrachten met één kind toe.
- Het aandeel van de leerkrachten die hoofdkostwinnaar zijn en leerkrachten die geen hoofdkostwinnaar van hun huishouden zijn dat uitstroomt is ongeveer gelijk.

Voor het vo zijn de conclusies:

- Verhoudingsgewijs stromen vrouwelijke leerkrachten in het vo iets vaker uit dan mannelijke leerkrachten (dit in tegenstelling tot in het po). Het verschil is echter niet groot.
- Leerkrachten met een tijdelijk dienstverband stromen vaker uit dan leerkrachten met een vast dienstverband. De laatste jaren is een stijging zichtbaar in de uitstroom van leerkrachten met een tijdelijk dienstverband, in tegenstelling tot in het po.
- Leerkrachten jonger dan 35 jaar stromen ieder jaar verhoudingsgewijs duidelijk vaker uit dan oudere leerkrachten.
- Leerkrachten uit salarisschaal LB stromen aanzienlijk vaker uit dan leerkrachten uit salarisschalen LC en LD.
- Leerkrachten zonder thuiswonende kinderen stromen wat vaker uit dan leerkrachten met thuiswonende kinderen.
- Het aandeel van leerkrachten die geen hoofdkostwinnaar zijn en uitstroomt is groter dan het aandeel van leerkrachten die wel hoofdkostwinnaar zijn en uitstromen.

Bovenstaande zijn de eerste uitkomsten uit de analyses. In de eerste helft van 2021 zal DUO hier diepgaandere analyses op verrichten.

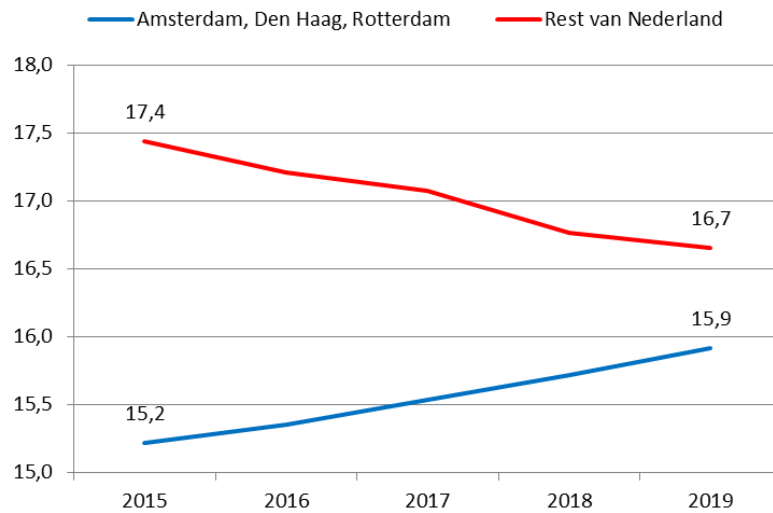
11 Samenhang ontwikkelingen primair onderwijs

In het primair onderwijs is momenteel sprake van een zorgelijke situatie op het gebied van tekorten aan leraren, met verschillende ontwikkelingen die op elkaar ingrijpen. In dit hoofdstuk daarom een analyse waarin deze ontwikkelingen gecombineerd worden en aangetoond wordt dat de grote steden het meeste getroffen worden door de ontwikkelingen.

11.1 Leerling-leraar ratio

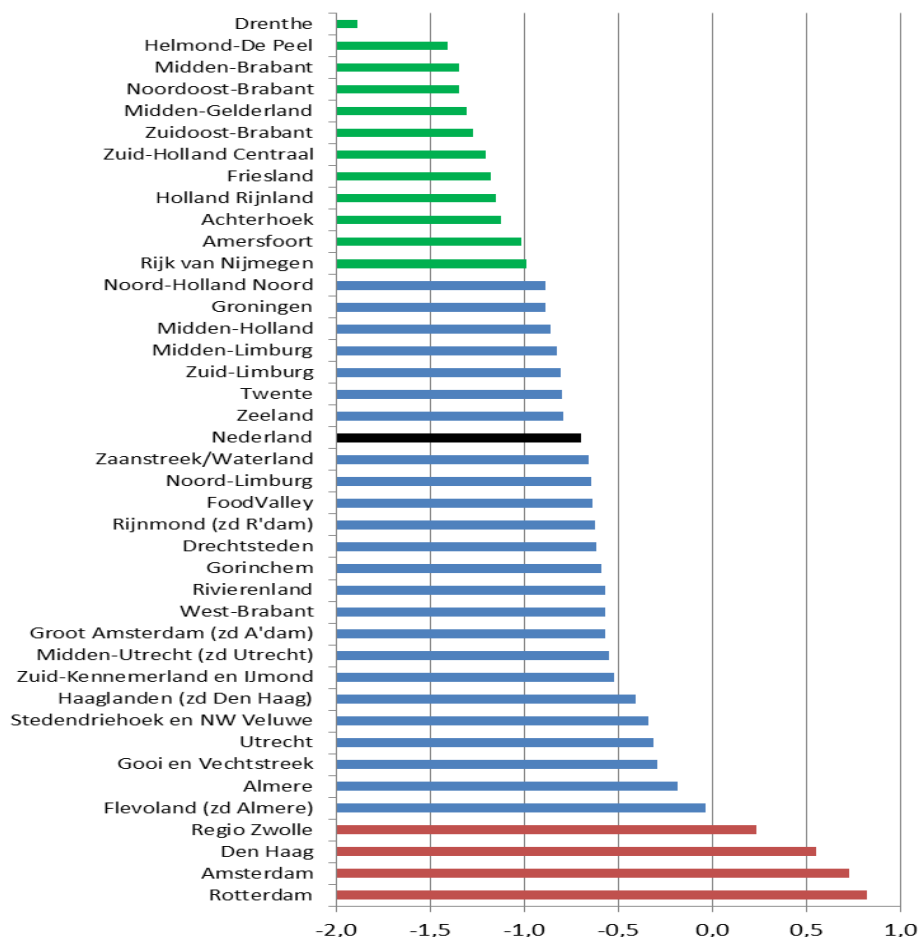
In hoofdstuk 2 van deze rapportage is te zien dat het aantal fte aan leraren in het primair onderwijs de afgelopen twee schooljaren is gestegen, ondanks de leerlingendaling. Dat het primair onderwijs zich dit kon veroorloven heeft onder andere te maken met de beschikbaar gestelde werkdruggelden die door de scholen in overleg met het personeel zijn besteed. Hiermee konden ook extra fte aan leerkrachten worden aangenomen. Dat er meer leraren aangenomen zijn zal sommigen verbazen in tijden van lerarentekort. Maar zoals aangegeven is het lerarentekort regionaal bepaald. En hetzelfde geldt voor de extra leraren: die zijn met name aangenomen in de gebieden waar er geen tekorten waren. Door het grotere aantal leraren is de leerling-leraar ratio in het primair onderwijs wederom gedaald van 16,5 in schooljaar 2017/18 naar 16,0 in schooljaar 2019/2020. Maar als we de leerling-leraar ratio voor de laatste jaren apart bekijken voor de drie grootste steden (Amsterdam, Den Haag en Rotterdam) in vergelijking met de rest van Nederland ontstaat een ander beeld. Een lager getal bij de leerling-leraar ratio betekent minder leerlingen per voltijds leraar baan, en dus relatief meer leraren op school. De steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam beginnen in 2012 met een lager getal dan de rest van Nederland, wat terug te voeren is op de samenstelling van de bevolking. Bij de financiering van scholen door OCW worden leerlingen op grond van de schoolopleiding van de ouders een gewicht toegekend, wat voor de grote steden in de praktijk betekent dat zij relatief veel geld voor leraren fte's krijgen toegekend. Door de recentelijk veranderde gewichtensystematiek krijgen de G5 hier minder extra geld voor.

Figuur 11.1 Gemiddelde leerling leraar-ratio 2015-2019, Amsterdam, Den Haag en Rotterdam vergeleken met de rest van Nederland (Bron: DUO).

In de figuur is duidelijk te zien dat, terwijl de leerling-leraar ratio de afgelopen vier jaar in de rest van Nederland een constante daling onderging, de ratio in de drie grootste steden constant is gestegen. In gewoon Nederlands betekent dit dat men in de drie grote steden minder leraren voor de klas kon zetten en in de rest van Nederland meer. In onderstaande figuur is deze ontwikkeling nogmaals weergegeven, maar dan voor alle arbeidsmarktgebieden in Nederland.

Figuur 11.2 Daling/stijging leerling leraar-ratio 2015-2019 voor alle arbeidsmarktgebieden (Rood=stijging, Blauw=daling, groen=forse daling. Bron: DUO).

Duidelijk is te zien dat de gebieden die als tekortgebied worden aangeduid een hogere leerling-leraar ratio hebben gekregen of slechts een kleine , vooruitgang hebben geboekt. Opvallend is daarbij, buiten de G5, de stijging in de Regio Zwolle en de geringe daling in de regio's Flevoland zonder Almere, Gooi- en Vechtstreek en de Stedendriehoek en NW Veluwe.

Een aanwijzing voor de veranderde ratio is ook te vinden bij de, in het vorige hoofdstuk vermelde, overschotten en tekorten op de balans van leraren die in het arbeidsmarktgebied komen werken c.q. er uit vertrekken. De tekortgebieden trokken enige jaren geleden nog meer leraren aan dan er vertrokken, nu is dat flink veranderd. De afgelopen 5 jaar heeft de G5 per saldo 1.000 leraren verloren aan de overige gemeenten.

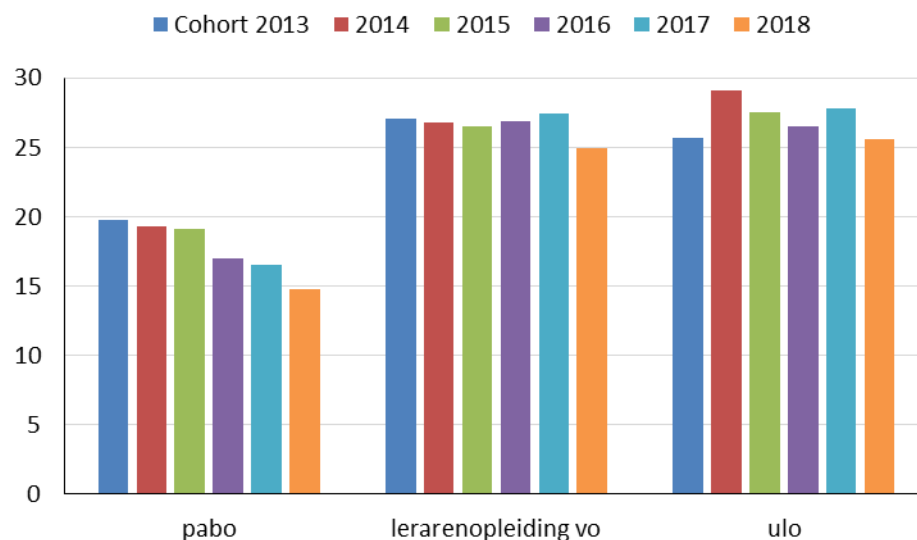
11.2 Mobiliteit afgestudeerde leraren

De gebieden waar nu geen tekorten zijn hebben blijkbaar gebruik gemaakt van hun financiële mogelijkheden om meer leraren aan te nemen. Als er meer werkdruk gelden beschikbaar komen bestaat de kans dat zij dit in grotere mate doen.

Een ruimer lerarencorps en een nog lagere leerling leraar ratio maken deze scholen daarmee aantrekkelijker voor pas afgestudeerde leraren. Ook leraren die in het verleden na de Pabo naar de grote steden trokken, omdat er in de eigen regio geen werk als leraar was, zullen in de verleiding komen terug te keren naar een gebied waar nu wel banen te vinden zijn, de werkdruk lager is, waar familie en oude vrienden wonen en waar woningen goedkoper zijn.

Ook zal een toegankelijker regionale arbeidsmarkt het voor Pabo afgestudeerden minder aantrekkelijk maken na het afstuderen naar de tekortregio's te trekken. Een indicatie hiervoor is dat de gemiddelde afstand tussen de woonplaats tijdens het afstuderen aan de Pabo en de woonplaats van de eerste baan in het onderwijs.

Figuur 11.3. Gemiddelde afstand in kilometers tussen de woongemeente ten tijde van afstuderen en de werkgemeente 1 jaar na afstuderen (Bron: Loopbaanmonitor CentERdata/Mooz)

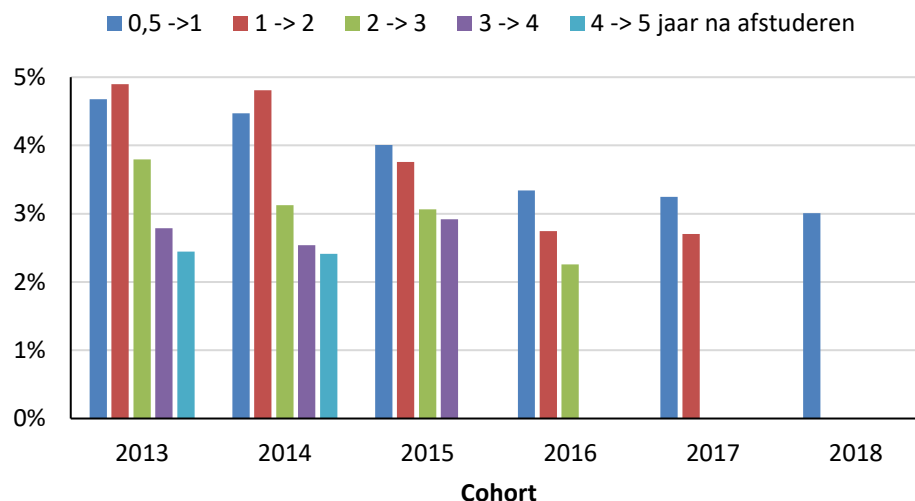

Voor afgestudeerden van de Pabo is de gemiddelde afstand tussen de woonplaats tijdens het afstuderen en de plaats van de eerste baan in vijf jaar tijd met ruim een kwart afgenomen. Oftewel men vindt tegenwoordig een baan die gemiddeld dichterbij de plaats ligt waar men tijdens het afstuderen woonde. Dit betekent dat er minder trek naar de tekortgebieden plaats vindt na het afstuderen.

Voor de lerarenopleiding vo/mbo en de universitaire lerarenopleiding is dit effect alleen in het laatste meetjaar zichtbaar. Sowieso is de afstand voor deze personen gemiddeld groter omdat er veel minder van deze opleidingen in Nederland zijn dan Pabo's.

In de volgende grafiek wordt van de Pabo afgestudeerden aangegeven in hoeverre men na het afstuderen aan de Pabo in een andere provincie gaat werken dan waar men afgestudeerd is.

Figuur 11.4. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden dat een werkgever in een andere provincie krijgt, per afstudeercohort (Bron: Loopbaanmonitor CentERdata/Mooz)

Voor elk cohort blijken de afgestudeerden in het westen van het land (Noord- en Zuid-Holland en Utrecht) de minste wisselingen van provincie te vertonen, voor de meeste cohorten vertonen de afgestudeerden uit de oostelijke provincies de meeste wisselingen. Daarmee geeft deze grafiek een indicatie in welke mate pas afgestudeerden uit gebieden zonder, of met weinig, tekorten na het afstuderen naar de tekortgebieden trekken.

In deze grafiek zijn voor de tekortgebieden zorgwekkende fenomenen zichtbaar. Omdat in deze gebieden meer leraren nodig zijn zouden zij kunnen profiteren van afgestudeerden uit andere provincies die naar de tekortgebieden verhuizen. De percentages afgestudeerden die in een andere provincie gaan werken dan waarin men afstudeerde nemen voor de cohorten zichtbaar af. Dit is zichtbaar in de eerste balkjes (blauw) voor leraren een half tot een heel jaar na afstuderen, dit aandeel is dalend van 4,7% voor de afstudeerders van 2013 tot 3,0% voor de afstudeerders van 2018.

Tevens is zichtbaar dat ook na verloop van tijd minder leraren verhuizen naar een andere provincie dan waar men afstudeerde. De percentages voor mensen die langer zijn afgestudeerd worden ook steeds lager voor latere cohorten. Oftewel de tekortgebieden slagen er steeds minder in jonge leraren uit andere provincies naar zich toe te trekken.

11.3 De lerarenramingen

De lerarenramingen gaan uit van de laatst bekende leerling-leraar ratio en de mate waarin deze de komende periode ingevuld kan worden. Een verdere daling van de landelijke ratio betekent dat er meer leraren nodig zijn. De huidige daling heeft dus een negatieve invloed op de voorspelde tekorten. Deze nemen toe naarmate de leerling leraar ratio lager is.

Een te verwachten suggestie zou dan kunnen zijn of scholen niet de leerling leraar ratio op kunnen voeren, oftewel de klassen groter maken. In de figuur 13.1 en 13.2 is echter te zien dat dit (noodgedwongen) in de tekortgebieden al gebeurt.

De ramingen van de komende tekorten zijn duidelijk pessimistischer voor de grote steden dan voor de rest van Nederland. Bovenstaand zijn al enkele ontwikkelingen te zien die hierbij een rol spelen. Maar de ramingen voorspellen ook op basis van de verwachte leerling ontwikkelingen.

Die laten voor Nederland zowel voor de afgelopen 5 jaar als voor de komende 5 jaar een daling zien, maar de grote steden lopen daar net helemaal mee in lijn:

Tabel 11.1 Stijging / daling geraamde leerlingaantallen in de perioden 2015-2020 en 2020-2025 (Bron: DUO, 2015 telling, 2020 en 2025 raming door DUO)

Gemeente	2015-2020	2020-2025	2015-2025 Totaal
Almere	1,4%	7,1%	8,4%
Amsterdam	-0,4%	1,8%	1,5%
Den Haag	2,0%	-2,2%	-0,2%
Rotterdam	4,0%	-0,5%	3,5%
Utrecht	2,1%	1,3%	3,3%
Rest van NL	-4,1%	-2,4%	-6,5%

Almere, Amsterdam, Rotterdam en Utrecht hebben te maken met een stijging over de hele periode. Den Haag eerst met een stijging en naar verwachting loopt het de komende 5 jaar vrijwel in de pas met de rest van Nederland.

Het totaal beeld is duidelijk: waar de rest van Nederland in de periode 2015-2020 gemiddeld te maken heeft met een forse stijging van leerlingen, en daarom minder leraren nodig heeft, hebben de G5 te maken met een stijging waardoor er meer leraren nodig zijn (met uitzondering van Den Haag waar een evenwicht over de hele periode verwacht wordt).

Het is duidelijk dat de grote steden momenteel het meeste last ondervinden van het lerarentekort, en dat verschillende seinen ook voor de nabije toekomst voor deze steden op rood staan.

12 Verantwoording

12.1 Keuze onderwerpen in de Trendrapportage

In deze rapportage wordt uitgebreid ingegaan op de arbeidsmarkt voor leraren in het po, vo en mbo. Docenten uit het hbo en wo zijn hier niet opgenomen omdat de verzameling van personeelsgegevens en het verspreiden van informatie hierover door de Vereniging Hogescholen en de VSNU gebeurt. OCW heeft over deze groepen ook veel minder informatie.

Op de scholen komen natuurlijk ook andere beroepen dan leraar voor. Voor leraren geldt echter dat zij een specifieke opleiding nodig hebben om bevoegd les te mogen geven, terwijl voor de meeste andere beroepen een divers opleidings- en ervaringspalet beschikbaar is. En voor die andere beroepen geldt doorgaans ook dat er door de scholen met de algemene arbeidsmarkt geconcurrereerd moet worden, iets wat voor leraren in veel geringere mate geldt.

De specifieke bevoegdheidseisen voor leraren, gekoppeld aan een beperkt aantal opleidingen hiervoor, maken dat de arbeidsmarkt voor leraren het risico loopt in disbalans te raken. Daarom is het noodzakelijk de vinger aan de pols te houden. Het voordeel voor deze rapportage is dat deze eigenschappen er voor zorgen dat de arbeidsmarkt voor leraren in hogere mate dan andere arbeidsmarkt sectoren inzichtelijk kan worden gemaakt. Ook kunnen hierdoor ramingen gemaakt worden die, bij onveranderde omstandigheden, een hoge mate van betrouwbaarheid bieden.

Het onderwerp salarissen komt in deze rapportage niet voor, op een kort overzicht na van de functie- en salarismix in de bijlage. De salarissen van leraren worden bij CAO door de sociale partners bepaald en zijn daarmee geen beleidsterrein van OCW.

12.2 Verantwoording gebruikte gegevens

Bij veel analyses in dit rapport staat vermeld dat deze gebaseerd zijn op DUO gegevens. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende bestanden:

- Personeelsgegevens van alle scholen in het po, vo en mbo. Vier maal per jaar wordt door de scholen, doorgaans via een extern salarisburyureau, gegevens over personeel dat in dienst is aan DUO vertrekt. Jaarlijks wordt door DUO een personeelsbestand voor analyses samengesteld op basis van de peildatum 1 oktober, de datum die ook gebruikt wordt voor de leerling tellingen.
- Aanvragen en toekenning van subsidies voor zij-instroom in het beroep.
- Diploma's hoger onderwijs van personen geboren na 1970. Eerder werden diploma's landelijk niet goed bijgehouden.
- Regionale leerling ramingen, door DUO gemaakt op basis van de leerling ramingen van OCW.

Gegevens over vacatures op internet worden voor het onderzoek Arbeidsmarktbarometer via een spidermethode verzameld. Er wordt gezocht op vacaturesites en sites van scholen zelf. Vervolgens worden de gegevens bewerkt (dubbelingen worden er uit gehaald, er wordt met tekstanalyse gekeken om wat voor functies het gaat enzovoorts). Bij vacatures waar een adres te vinden is van een persoon die per email bereikt kan worden, wordt een internet enquête gestuurd. Daarmee worden gegevens verzameld zoals de vervulling van de vacatures en het soort kandidaten. Verder wordt naar de link in paragraaf 12.3 verwezen voor meer informatie.

De meting van het actuele lerarentekort in de steden Almere, Den Haag, Rotterdam en Utrecht is door de besturen van deze steden verzorgd. Vestigingen van scholen in de gemeenten hebben in maart/april en in oktober 2020 een Excel formulier toegezonden gekregen waarin deze gegevens konden worden ingevuld. DUO heeft vervolgens de bestanden opgeschoond en verwerkt tot een analysebestand.

De arbeidsramingen zijn gemaakt met het model MIRROR. In simpele bewoordingen komt dit model op het volgende neer. Er wordt gekeken hoeveel leraren de komende jaren nodig zijn in het po en vo op basis van door OCW gemaakt leerling ramingen. Dan wordt voor de eigenlijke raming het meest recente volledige DUO personeelsbestand genomen. Alle individuen krijgen kansen toegekend om leraar te blijven, van school te veranderen, het onderwijs te verlaten, de aanstellingsomvang te veranderen enzovoorts. Deze kansen worden toegekend op basis van verschillende kenmerken, zoals omvang huidige aanstelling, geslacht, leeftijd, werkervaring en soort school waarop men werkt. Dan wordt als het ware voor ieder individu in een computerprogramma met een reuze dobbelsteen gegooid waarin al deze kansen zijn verwerkt en volgt er voor iedereen een uitkomst voor het komend jaar en de jaren daarna. De uitkomsten voor alle mensen samen vormen een mogelijk situatie voor de komende jaren. Met deze reuze dobbelsteen wordt voor iedereen 100 keer gegooid, waarna het gemiddelde van alle uitkomsten wordt genomen en dat wordt de raming voor het zittend personeel. Vervolgens wordt gekeken in welke mate openstaande plaatsen ingevuld kunnen worden met gediplomeerden van de lerarenopleidingen, zij-instroom in het beroep en instroom uit de stille reserve. Dit levert de eventuele extra tekorten op die voor de komende jaren worden verwacht. Voor meer uitleg rond de raming systematiek wordt verwezen naar het rapport (zie hieronder). Ook is er een website beschikbaar waar nog veel meer uitleg wordt gegeven: www.mirrorpedia.nl.

De gegevens voor de loopbaan van de jonge leraren worden in het onderzoek Loopbaanmonitor op twee manieren verzameld. Een deel van de informatie wordt opgesteld door gegevens uit de diplomabestanden van DUO in een CBS omgeving te koppelen aan het zogenaamde POLIS-bestand, waarin op basis van gegevens van de Belastingdienst staat aangegeven waar mensen werkzaam zijn. Het tweede onderdeel van het onderzoek bestaat uit internet enquêtes onder pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen en zij-instromers uit het beroep. De adresgegevens van deze personen komen van DUO. Ook voor dit onderzoek wordt naar het in paragraaf 12.3 genoemde rapport verwezen voor verder informatie.

Informatie over de lessen die in het voortgezet onderwijs worden gegeven en de mate waarin dit bevoegd gebeurt is verzameld met het onderzoek IPTO, voluit integrale personeelstelling onderwijs. Voor dit onderzoek zijn als basis genomen de personeels- en diplomabestanden van DUO en de lesroosters van alle vo scholen per 1 oktober 2019. De scholen is gevraagd deze naar het onderzoeksbureau op te sturen. Vervolgens zijn de gegeven lessen gekoppeld aan personen. Daarna is in diplomabestanden en in oude IPTO bestanden nagegaan of er een bevoegdheid van de leraar voor het betreffende vak kon worden gevonden. In alle gevallen waarin dat niet zo is, is aan de school voorgelegd wat de benoemingsgrondslag van de leraar in kwestie voor het vak is. Daar kan uit komen dat de lessen toch bevoegd worden gegeven, dat de leraar niet bevoegd maar wel benoembaar is voor het vak of dat de lessen onbevoegd worden gegeven. Het onderzoek heeft elk jaar een respons die de 100% bereikt of benadert, omdat het voor de scholen verplicht is deel te nemen. Dit is namelijk de enige informatiebron voor DUO en OCW waaruit kan worden afgeleid welke lessen er gegeven worden en in welke mate dat bevoegd

gebeurt. In het rapport dat in de volgende paragraaf wordt genoemd is meer informatie over de onderzoeksopzet te lezen.

12.3 Rapporten waar deze rapportage mede op is gebaseerd

Onderstaande rapporten verschijnen jaarlijks en zijn deze keer opgenomen op de site rijksoverheid.nl. Het gaat om:

- Arbeidsmarkt barometer po, vo en mbo 2019-2020, Jaarrapportage. Ecorys/Dialogic, Rotterdam, 2020
- IPTO: vakken en bevoegdheden, peildatum 1 oktober 2019, CentERdata, Tilburg, 2020
- Loopbaanmonitor onderwijs 2020, CentERdata, Mooz, Tilburg/Nijmegen 2020
- Mirror, De toekomstige arbeidsmarkt voor personeel in po, vo en mbo 2020-2030, CentERdata, Tilburg 2020

Daarnaast is er een rapport opgenomen dat door OCW zelf is vervaardigd:

- Rapportage zij-instroom Leraren 2020, OCW, Den Haag, 2020.

De rapporten zijn te vinden op:

www.rijksoverheid.nl/rapportentrendrapportage2020

Teven zijn regionale rapporten van de arbeidsmarkttramingen voor het po en het vo te vinden op:

www.rijksoverheid.nl/regionaleramingpo2020

www.rijksoverheid.nl/regionaleramingvo2020

13 Bijlagen uitkeringen, ziekteverzuim en cao's.

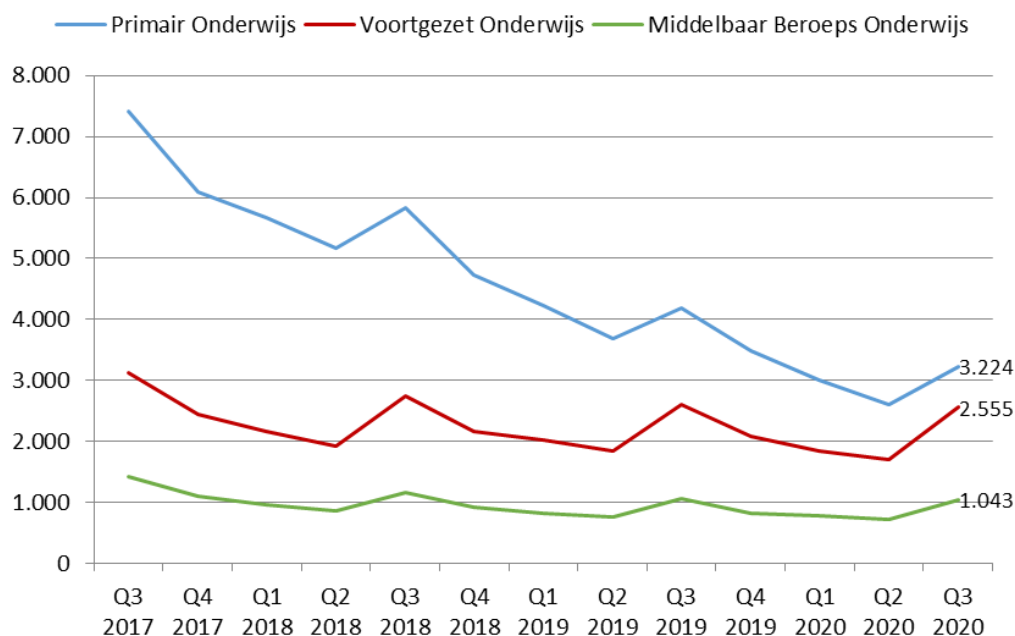
In deze bijlage worden aanvullende arbeidsmarkt gegevens aan de Kamer gerapporteerd. Achtereenvolgens komen de werkloosheidsuitkeringen, het ziekteverzuim, uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid en de stand van zaken van de cao's aan de orde.

13.1 WW-uitkeringen

In figuur 13.1 is de ontwikkeling van het totale aantal WW-uitkeringen per sector zichtbaar gemaakt tot en met het eind van het 3e kwartaal 2020. Om een goed beeld te kunnen geven van de ontwikkeling, wordt in de figuur teruggekeken over een periode van 3 jaar. De gegevens over de WW-uitkeringen betreffen al het personeel uit de sector, dus niet alleen leraren.

De WW-instroom in het onderwijs wordt gekenmerkt door relatief sterke seizoensinvloeden, met name door de zogenoemde "zomerpiek" in het derde kwartaal, een moment waarop veel tijdelijke jaarcontracten aflopen. Bij de sector primair onderwijs is deze het beste te zien, maar ook bij de andere twee sectoren komt het voor.

Figuur 13.1 Ontwikkeling totaal aantal WW-uitkeringen over 3 jaar t/m 3e kwartaal 2020 per einde kwartaal (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl/cijfers)

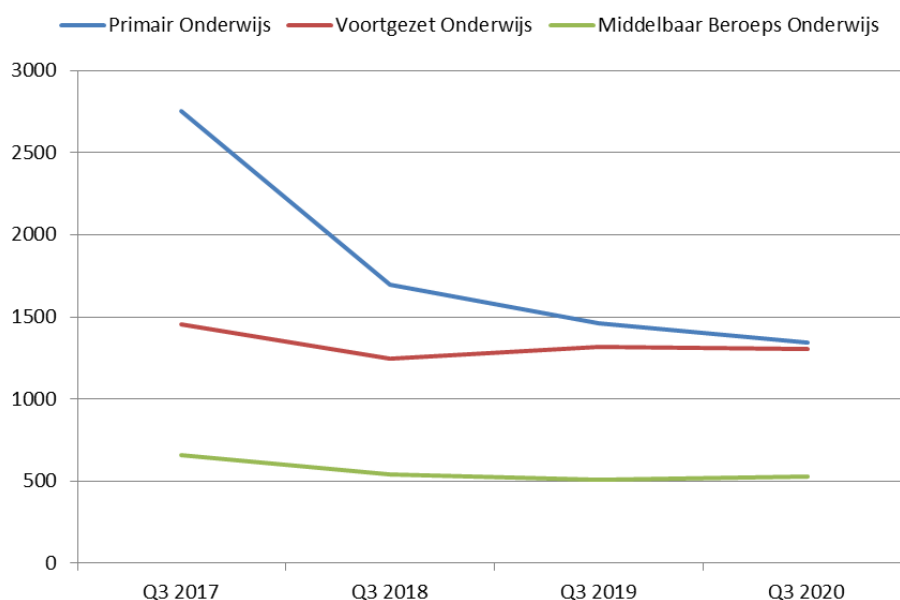

Uit de figuur valt op te maken dat vooral in de sector po het aantal WW-uitkeringen in de afgelopen jaren fors is gedaald. Ook in de sectoren vo en mbo is er over de gehele periode sprake van een (lichte) daling van het aantal uitkeringen. Doordat de grafiek op het derde kwartaal eindigt, lijkt er sprake van een stijging bij de drie onderwijssoorten, maar aan de eerdere jaren kan worden gezien dat dit de gebruikelijke zomerpiek is.

In het onderwijs is ook nog sprake van een bovenwettelijke uitkering die volgt op het aflopen van de WW-uitkering: de zogenaamde aansluitende uitkering. In het primair onderwijs gaat het daarbij in het derde kwartaal van 2020 om 4.116 aansluitende uitkeringen, in het voortgezet onderwijs om 1.121. In het middelbaar beroepsonderwijs gaat het om 324 uitkeringen.

De daling van het aantal WW-uitkeringen in het po is terug te voeren op een sterke daling van de instroom in de WW, zoals in de volgende figuur is te zien. We tonen daarbij een vergelijking van de instroom in het tweede kwartaal, omdat dit de meest recente gegevens zijn.

Figuur 13.2 Instroom in de WW in het 3e kwartaal van de jaren 2017 t/m 2020 vanuit het po, vo en mbo (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl/cijfers)

In alle drie de sectoren is voor het derde kwartaal de instroom in de WW in vergelijking met 2017 afgenomen. Recent is er in het vo en mbo sprake van een stabilisering.

Het aantal Ww-ers is een indicator van de ontwikkeling van de werkgelegenheid in het onderwijs. Wel moet in gedachten worden gehouden dat dit niet gelijk is aan het totaal aantal werklozen of werkzoekenden. Zowel de werkzoekenden die (nog) niet via een baan in het onderwijs in de WW zijn terechtgekomen, als mensen die - zonder een nieuwe baan te vinden - het einde van hun WW-rechten hebben bereikt, komen in deze cijfers niet voor.

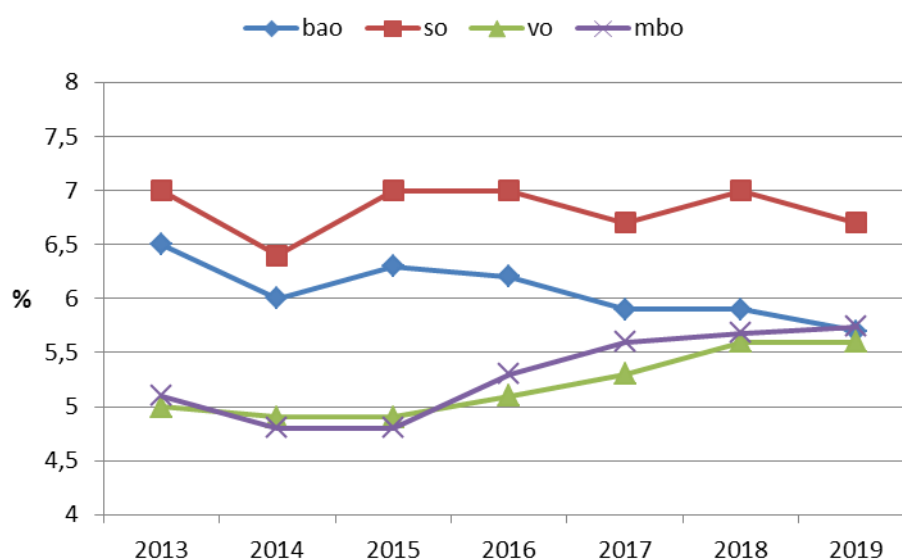
De grote daling van het aantal WW uitkeringen in het primair onderwijs is een positieve ontwikkeling. Het aantal personen met een aansluitende uitkering in het po zal de komende jaren echter toenemen. Na de piek in de instroom in de voorbije jaren, stromen met name de oudere werklozen vanuit een WW-uitkering door naar de aansluitende uitkering op basis van de WOPO²⁷.

²⁷ Werkloosheidsregeling onderwijspersoneel primair onderwijs. Onderdeel van de cao po.

13.2 Ziekteverzuim

Onderstaand de ziekteverzuimpercentages (aantal verzuimde uren op totale werkuren) in de verschillende sectoren in de laatste vijf jaar.

Figuur 13.3 Ziekteverzuimpercentage in de onderwijssectoren (Bron: Regioplan, DUO, het Arboservicepunt BVE en SOM)

Het ziekteverzuim in de onderwijssectoren laat over de afgelopen jaren voor het speciaal onderwijs een redelijk stabiel beeld zien. In het basisonderwijs is het ziekteverzuim, zeker over een langere periode gezien, aan het afnemen. Voor het vo en mbo is recent een stijging te zien die zich dit jaar lijkt te hebben gestabiliseerd. Opvallend genoeg zijn de ziekteverzuimpercentages van het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs de laatste jaren naar elkaar toe gekropen (in 2019 respectievelijk 5,7%, 5,6% en 5,7%).

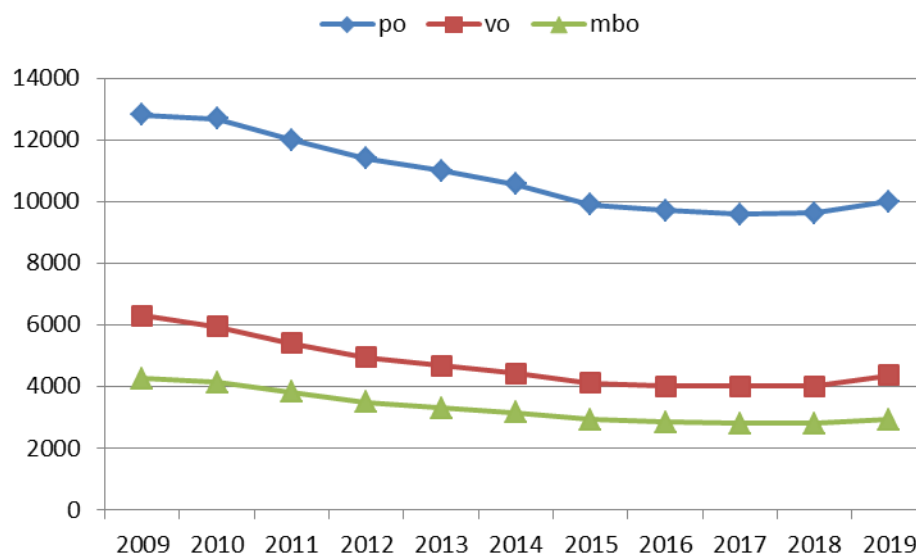
Het niveau van het ziekteverzuim in de onderwijssectoren po, vo en mbo ligt boven het landelijk cijfer voor ziekteverzuim (4,4% in 2019 volgens het CBS²⁸). Dit kan deels worden verklaard doordat de registratie in met name de sectoren po en vo zeer volledig is. Verder spelen ook achtergrondkenmerken van het personeel een rol.

13.3 Arbeidsongeschiktheid

Onderstaand de aantallen personen afkomstig uit het onderwijs die de afgelopen jaren een ongeschiktheidsuitkering hadden.

²⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/12/ziekteverzuim-onder-werknemers-in-2019-verder-toegenomen>

Figuur 13.4 Arbeidsongeschiktheid WAO en WIA in aantallen personen per jaar per onderwijssoort (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl)

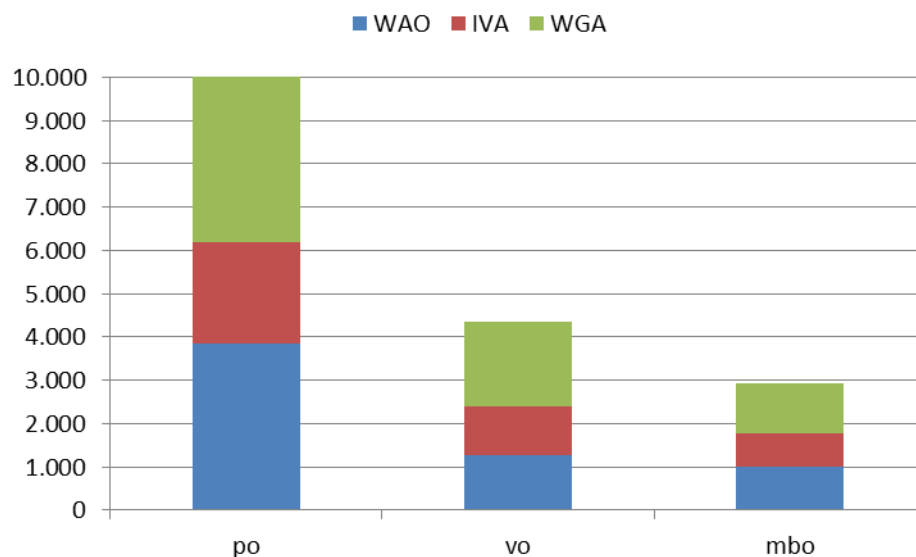

De arbeidsongeschiktheid in de sectoren po, vo en mbo neemt de laatste jaren in zijn totaliteit af, mede vanwege de strengere toelating tot de WIA-uitkeringen die ook zichtbaar is in het onderwijs. Het laatste jaar is echter weer sprake van een stijging in alle drie de onderwijssoorten. Vermoedelijk houdt dit verband met het langer doorwerken en de gemiddeld latere uitstroom uit het onderwijs.

De daling van het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is een landelijke trend. Op het totale aantal ongeschiktheidsuitkeringen (in 2018 nog 550.000) neemt het onderwijs een bescheiden plaats in.

In de volgende grafiek is een onderverdeling te vinden naar de specifieke uitkeringen die mensen afkomstig uit het onderwijs in 2019 ontvingen.

Figuur 13.5 Specifieke arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in aantallen personen in 2019 per onderwijssoort (bron: BZK, www.kennisopenbaarbestuur.nl)

Toelichting: De WIA vervangt als wet de WAO, waardoor de WAO-uitkeringen oude rechten betreffen en per jaar minder vaak voor zullen komen. De WIA is weer verdeeld in twee uitkeringen: de WGA-uitkering en de IVA-uitkering.

WGA staat voor: Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten. Deze regeling is bedoeld voor mensen die 2 jaar of langer ziek zijn en (in de toekomst) kunnen werken. De IVA staat voor Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten en is bedoeld voor mensen die niet of nauwelijks kunnen werken en een kleine kans op herstel hebben.

In de grafiek is te zien dat de meerderheid van de mensen die vanuit het onderwijs een uitkering krachtens de WIA hebben een WGA-uitkering hebben en dat van hen dus een herstel in geschiktheid voor arbeid op termijn wordt verwacht.

13.4 Stand van zaken cao's onderwijssectoren

De looptijd van de cao's:

- PO: 1 november 2020 tot 1 januari 2021
- VO: 1 januari 2020 tot 1 januari 2021
- MBO: 1 juli 2020 tot 15 mei 2021
- HBO: 1 april 2020 tot januari 2021
- WO: 1 januari 2020 tot 1 januari 2021
- OI: 1 januari 2020 tot 1 januari 2021

13.5 Functiemix en Salarismix

Inschaling: de verdeling over de leraar-schalen PO vs VO 2019:

- L10, L11, L12 en L13 zijn de schalen in het po (voorheen LA, LB, LC en LD). Ongeveer twee derde van de leraren zit in L10, ruim een derde in L11 en een klein deel in L12.
- LB, LC en LD zijn de schalen in het vo. Vier op de tien leraren zitten in de schaal LB, drie op de tien in LC en drie op de tien in LD.

De meeste leraren in po en vo (meer dan de helft) zitten in het maximum van hun schaal. Dat is trede 15 in po en trede 12 in vo.

Onderstaand de realisatiecijfers van de functiemix uitgesplitst binnen de verschillende sectoren tot en met het schooljaar 2017/2018.

*Tabel 12.1 Functiemix bao in fte's, in procenten
(Bron: www.functiemix.nl)*

	Salarisschaal		
	LA/L10	LB/L11	LC/L12
2012	82,0	17,9	0,2
2013	78,6	21,1	0,2
2014	75,5	24,2	0,3
2015	74,1	25,5	0,3
2016	73,6	26,0	0,3
2017	72,9	26,7	0,3
2018	71,7	27,8	0,5
2019	71,4	28,1	0,5

*Tabel 1.2 Functiemix sbao in fte's, in procenten
(Bron: www.functiemix.nl)*

	Salarisschaal		
	LA/L10	LB/L11	LC/L12
2012	0,3	91,3	8,4
2013	0,2	89,8	9,9
2014	0,3	88,3	11,3
2015	0,4	86,8	12,8
2016	0,4	86,3	13,2
2017	0,6	86,0	13,3
2018	0,6	85,4	13,4
2019	1,3	84,9	13,2

*Tabel 12.3 Functiemix vo binnen Randstadregio's,
In fte's, in procenten (Bron: www.functiemix.nl)*

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	36,5	43,0	20,3	0,2
2013	35,4	43,5	20,9	0,2
2014	31,5	40,2	28,1	0,2
2015	31,5	40,1	28,1	0,2
2016	32,5	40,0	27,3	0,2
2017	32,0	40,5	27,1	0,2
2018	32,2	40,7	26,8	0,2
2019	32,0	41,3	26,3	-

Tabel 13.4 Functiemix vo buiten Randstadregio's,
In fte's, in procenten (Bron: www.functiemix.nl)

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	55,7	23,7	20,3	0,2
2013	54,5	24,4	20,6	0,2
2014	49,4	23,8	26,5	0,2
2015	48,8	24,6	26,0	0,1
2016	49,3	24,9	25,3	0,1
2017	49,4	25,1	25,1	0,1
2018	49,7	25,4	24,4	0,1
2019	49,9	25,6	23,9	-

Tabel 13.5 Salarismix mbo binnen Randstadregio's,
In fte's, in procenten (Bron: www.functiemix.nl)

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	38,8	52,7	7,9	0,4
2013	37,6	52,6	9	0,4
2014	38,2	52,9	8,3	0,3
2015	40,3	50,9	8,2	0,2
2016	41,9	49,6	7,9	0,3
2017	42,4	49,9	7,3	0,2
2018	42,5	49,5	7,8	0,2
2019	44,5	47,5	7,5	0,5

Tabel 13.6 Salarismix mbo buiten Randstadregio's,
In fte's, in procenten (Bron: www.functiemix.nl)

	Salarisschaal			
	LB	LC	LD	LE
2012	44,2	48,1	7,2	0,2
2013	45,8	46,6	6,7	0,1
2014	48,3	44,8	6,2	0,1
2015	52,1	42	5,2	0,1
2016	54,0	40,5	4,7	0,1
2017	55,6	39,5	4,1	0,1
2018	57,3	38,5	3,5	0,1
2019	58,6	37,6	3,3	-

Voor meer informatie over de functiemix zie www.functiemix.nl

14 Begrippenlijst

Avo-vakken = algemeen vormende vakken

BaO = basisonderwijs

BBL = beroeps begeleidende leergang, de mbo variant waarbij men een arbeidsovereenkomst heeft met een werkgever en daarnaast meestal een dag per week les volgt op het mbo.

BOL = beroeps opleidende leerweg, de mbo variant waarbij men studeert aan het mbo en daarnaast 1 of 2 stages loopt.

fte = full time equivalent, oftewel voltijds eenheid. 1 fte is het aantal uur dat een volledige baan beslaat. Door in fte te rekenen wordt de hoeveelheid gewerkte uren weergegeven, onafhankelijk van het feit of mensen die deze uren werken deeltijdbanen hebben.

isk = internationale schakelklas, klassen in vo bedoeld voor nieuwkomers die de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn.

leerling-leraar ratio = aantal leerlingen gedeeld door het aantal leraren op een school of in een regio. De leerling-leraar ratio is niet hetzelfde als de groepsgrootte, aangezien leraren niet al hun tijd les geven maar ook geregeld andere taken hebben.

mbo = middelbaar beroepsonderwijs

OOP = Onderwijsondersteunend personeel (i.t.t. onderwijsgevend personeel)

Pabo = lerarenopleiding voor het primair onderwijs

po = primair onderwijs (basisonderwijs + speciaal basisonderwijs + (voortgezet) speciaal onderwijs)

PNIL = Personeel niet in loondienst

pro = praktijkonderwijs

vo = voortgezet onderwijs (vmbo + havo + vwo)

WVO = Wet op het voortgezet onderwijs